

belli jure, et ab Ecclesia publicis consiliis beneficii A Amplitudinis tuæ observantissimus.
loco delato munere, cælesti, divinaque sorte obvenere.
Ad D. Encratis ex suburbano Cæsaraugustano anno
Domini xvi Kal. Maii 1578.

HIERONYMUS SURITA.

DOMINICUS A PORTONARIIS DE URSINIS LECTORI.

In editione horum librorum Gaufrédi monachi et Alexandri abbatis, vetustorum auctorum qui Normannorum principum res gestas conscripserunt, ut indicibus rerum ab Aragoniæ regibus gestarum adjicerentur, in eo potissimum hæsimus, et ab initio cœpimus subdillidere quod unicum exemplar nactis alterius codicis præsidium deerat : quod maxime consuevit esse adjumento, ut investigatione certa, ac veluti quadam indagine menda librariorum tollantur. Nam qui corrigendorum librorum operam rite navare instituunt, accurata consideratione permoti summopere abhorreat ne conjecturis, partim ingenio, et confidentia quadam impulsu in varias non modo partes, sed in contrarias plerumque dilabantur : neve fœde auctores, quos corrigere contendunt, misere dilacerentur. Propterea, ne hac corruptela his auctoribus graviore plagæ infligerentur, qui tametsi minime videbantur vetustatem habituri, digni tamen fuerant, compensatione rerum posteris traditarum, ut debitus eis honor haberetur, satius duximus ad depravatos locos notam apponere, ut pro se quisque, quo ingeniosior et solertior, quo ad ejus fieri possit, vitiosis particulis, et corruptis incisis, exsectis, ac reliqua structura apposite interpuncta medeatur. Peræquum enim visum est ne vulnera, quæ ad incorruptam sanitatem a nobis redigi nequeunt, non modo exulcerentur, sed ne attritentur quidem, ut summi munus pensumque iis relinquatur incolume, qui faciliiori et commoiori judicio, desperatis etiam ulceribus open et incolumitatem ferre valent : et nobis satis superque sit,

lucis usuram his auctoribus attulisse, qui nostra opera consecuti sumus ut eis salus atque pristina valetudo ab aliis quandoque reddi restituique posset. Præterea rem minime dubiam arbitramur, eos rerum scriptores in sua patria, privatis beneficiis, et eorum principum amicitia decore floruisse, qui eorum hortatione res gestas posteris tradiderunt, quorum neque veterum quempiam, neque recentiore memoria abbatem Trithemium, qui bibliothecas omnes incredibili diligentia excussit : mentionem fecisse mirum videri debet, et cum supra quadraginta annos delituerint, sartos tectos pene ab omni periculo fuisse conservatos. Gaufrédus magna cura et diligentia in notandis certis temporum intervallis, quod magnopere non solum delectat, sed sine fastidio et satietate res plena oblectamenti est, in ea laude creber fuit : Alexander vero abbas adeo in eo negligens est, ut seriem ipsam rerum gestarum cum arbiter interfuerit, et viderit præsens, ferme labefecerit. Illud vero nolim a me esse omissum : Alberiam reginam Rogerii regis uxorem, quam insignis religionis fœminam digna laudis commendatione idem scriptor extulit, Alfonsi regis maximi Hispaniarum principis filiam fuisse, qui Toletum regiam urbem, et Carpetanorum Oretanorumque civitates ab impio Sarracenorum dominatu eripuit, quam Rudericus Simenius Toletanus antistes Geloiram, nostri Elviram nominant, ut filius ejus, quem Alexander Anfusus vocat, cui Campani principatus honos est attributus, Alfonsi regis avi materni nomen ediderit.

INCIPIT LIBER

DE ACQUISITIONE REGNI SICILIÆ, CALABRIÆ, APULIÆ ET INSULÆ SICILIÆ,

PER GLORIOSUM PRINCIPEM

ROBERTUM GUISCARDUM

ET FRATRES DE NORMANNIA VENIENTES;

COMPILATUS

A. GAUFRÉDO religioso et honesto viro Beati Benedicti monacho, ad petitionem illustris principis Rogerii Trinacriæ comitis, quam de infida tyrannide Sarracenorum ad devotionem Christi reduxit.

HIC SUNT CAPITULA PRIMI LIBRI.

Libri hujus sunt diversa distincta capitula :
 Quæ passim subtitulare nostra debet pagina
 Ut quæ voles perscrutando citius invenias.

I. Primum sonat, quæ pars est Franciæ Normannia.

II. Rhodo duce dat piratas per mare Noerveja.
 D Hanc pervadunt : rex occurrit, ut abinde arceat.
 Bellum differt, fœdus init, sit eorum dominus.
 Patria quibus claudatur adnotatur finibus.
 Rhythmus cesset, prosa dicat, si quid est ulterius.

III. De more Normanniæ gentis ab Altavilla.

- IV. De Tancredo, et prima vel secunda uxore sua, A et liberis.
- V. Qualiter primi filii Tancredi Guilielmus, et Drogo, et Hunifredus a Normannia digredientes Apuliam venerunt.
- VI. Qualiter primum principi Capuano servientes, ab ipso ad Salernitanum transierunt.
- VII. Qualiter cum Maniaco Græco ad Siciliam, debellandam primo transierunt.
- VIII. Qualiter Arduinus a Maniaco cæsus sit.
- IX. Qualiter Melfa a Normannis ædificata sit, et de legato a Græcis misso, et de primo congressu quem cum Græcis habuerunt.
- X. De secundo prælio sub Mon:epiloso.
- XI. De junioribus filiis Tancredi, qui præcedentes fratres in Apulia subsecuti sunt.
- XII. De morte Guilielmi comitis.
- XIII. De morte comitis Drogonis.
- XIV. De Leone apostolico, qualiter a Normannis captus sit.
- XV. Qualiter Leo papa a Normannis cum honore dimissus sit.
- XVI. De Roberto Guiscardo, qualiter castrum S. Marci firmavit, et qualiter cum Sclavis pedes prædatum ivit.
- XVII. De Roberto Guiscardo, et Petro de Turra.
- XVIII. Qualiter Robertus Guiscardus comes Apuliæ factus sit.
- XIX. De Rogerio Juniore filio Tancredi.
- XX. De Rogerio qui a Roberto Guiscardo invitatus a Calabria in Apuliam vadit.
- XXI. Robertus Guiscardus et Rogerius cum exercitu Rhegium vadunt.
- XXII. Rogerius cum maxima præda Rhegium venit.
- XXIII. Rogerius irato animo a Roberto Guiscardo recedit.
- XXIV. Rogerius a Guilielmo fratre benigne suscipitur, et Scalea conceditur.
- XXV. Rogerius comes equos furatur.
- XXVI. A Rogerio Malfitani capiuntur.
- XXVII. Fames in Calabria fit.
- XXVIII. Calabri rebellantes castrum Leucastrense in dolo capiunt, pluribus ibi interfectis.
- XXIX. De pace facta inter Robertum Guiscardum et Rogerium fratrem suum.
- XXX. Robertus Guiscardus, uxorem Alberedam repudians, Sigelgutam ducit, et Rogerius et Guiscardus reconciliantur.
- XXXI. Robertus Guiscardus super Guilielmum fratrem suum, antequam nuptias celebret, vadit.
- XXXII. Bellum apud S. Martinum cum Græcis a Rogerio fit.
- XXXIII. In adjutorium Gaufredi fratris Robertus Guiscardus et Rogerius vadunt.
- XXXIV. Guillamato debellato, utrique fratres Calabriam vadunt.
- XXXV. Robertus Guiscardus dux efficitur.
- XXXVI. Guiscardo apud Rhegium remanente, Rogerius castra Calabria expugnat.
- XXXVII. Qualiter Scyllacium captum fuit.
- XXXVIII. Qualiter Serlo Tancredi filius a Normannia in Britanniam pulsus sit.
- XXXIX. De militia ejusdem Serlonis.
- XL. De Tancredo et Apro.

INCIPIUNT CAPITULA LIBRI SECUNDI.

- I. Comes Rogerius primum Siciliam intrat.
- II. Dux Robertus Rhegium et totam Calabriam procurandam delegat; ipse in Apuliam vadit.
- III. Becumen Almirdus Siciliæ a suis expulsus ad Rhegium comitem convenit.
- IV. Consilio Becuminis comes Rogerius iterum in Siciliam vadit.
- V. Comes Rogerius cum Messanensibus præiatur.
- VI. Mare turbatum sedari comes Rogerius voto obtinuit.
- VII. Quod præda super paganos accepta Deo in sacrificium ingrata non sit.
- VIII. Panormitani, ut nostris transire volentibus prohibeant, in Pharum navigio veniunt.
- IX. Nostri transitum sibi turbati videntes, adjutorem implorant.
- X. Comes, nescientibus hostibus, de nocte transiens Messanam capit.
- XI. Sarracenus quidam sororem fugientem deficientem interfecit.
- XII. Panormitani se elusos cognoscentes recedunt, dux liber transit.
- XIII. Dux et comes pro libito suo Messanam ordinantes, Rametam obsessum vadunt.
- XIV. Christiani de Vall: Deminæ comiti et duci munera offerunt.
- XV. Dux et comes Centurbiam oppugnant.
- XVI. Nostri a planicie Paternionis super fluvium Guedetam castrametati sunt.
- XVII. A nostris cum Sarracenis prælium efficitur.
- XVIII. Propter vicinam hiemem expeditio solvitur et Christiani Trainam dedunt.
- XIX. Comes Rogerius uxorem ducit.
- XX. Comes ergo nuptiis celebratis in Siciliam vadit.
- XXI. Comes a duce irato animo recedit.
- XXII. Becumen in Sicilia occiditur.
- XXIII. Dux fratrem comitem apud Miletum obsessum vadit.
- XXIV. Comes Geracium traditione capit, et dux apud Giracium capitur.
- XXV. A militibus ducis comes, ut fratri succurrat, invitatur.
- XXVI. Comes Giracium obsidens ducem a captione liberat.
- XXVII. Castrum quod dux apud Melitum firmaverat militibus comitis fractum. Ducissa Tropæam aufugit.
- XXVIII. Dux comiti Calabriam partit.
- XXIX. Græci apud Trainam comiti fraudem machinantur.
- XXX. Comes a Sarracenis captus se ipsum ense

- XXXI. Comes in Calabriam vadit.
 XXXII. Comes cum Arabicis Castri-Joannis præliatur.
 XXXIII. Bellum Cerami ubi S. Georgius apparuit.
 XXXIV. Pisani comitem, ut Panormum obsessum vadat, invitant.
 XXXV. Milites comitis, hostibus territis, Turronem, qui postea Gatzonis dictus est, ascendunt.
 XXXVI. Nostri a Tarrantis vexantur.
 XXXVII. Agellum a duce oppugnatur.
 XXXVIII. Castrum apud Petrelegium fit.
 XXXIX. Dux Montepilosum obsidet.
 XL. Dux Barum obsidens.
 XLI. Comes Rogerius cum Sarraenis præliatur.
 XLII. Columbæ Panormi suos victos nuntiant.
 XLIII. Dux auxilio comitis Rogerii Barum capit.
 XLIV. Scyllum duci reconciliatur.
 XLV. Panormus capitur.
 XLVI. Serlo occiditur.
- INCIPIUNT CAPITULA LIBRI TERTII.
- I. Apud Paternionem et Mazariam castella fiunt.
 II. Guiscardus Salernum obsidet.
 III. Malfetani cum duce pacem faciunt.
 IV. Salernum deditur.
 V. Comes Rogerius Abagelardum apud S. Severinam obsidet.
 VI. Dux S. Severinam recuperat. Castro S. Agadii dux Abagelardum obsidet.
 VII. Comes Rogerius in monte Calataxibet castellum facit.
 VIII. Africani Nicotrom destruunt.
 IX. Africani apud Mazariam vincuntur.
 X. Hugo de Gircea apud Catanam occiditur.
 XI. Trablas obsessione ad deditionem cogitur.
 XII. Castrum-novum comiti fœderatur.
 XIII. Michael imperator ad ducem venit.
 XIV. Dux classem aptat versus Græciam.
 XV. Comes Tauromenium obsidet.
 XVI. Evisandus pro comite occiditur.
 XVII. Golafrî ab Africa sub Tauromenio visi sunt.
 XVIII. Tauromenium capitur.
 XIX. Ecclesia Trainæ fundatur.
 XX. Jacenses et Cinenses comes obsidet.
 XXI. Eisdem capit.
 XXII. Comes filiam suam comiti Provinciæ dedit.
 XXIII. Castum conjugium laudatur.
 XXIV. Dux Romaniam vadit.
 XXV. Dux Duracium obsidet.
 XXVI. Dux cum Venetianis bellatur.
 XXVII. Dux cum imperatore præliatur.
 XXVIII. Dux Duracium capit.
 XXIX. Dux Castoriam capit.
 XXX. Bennavet traditione Catanam intrat, et paulo post a nostris recuperatur.
 XXXI. Angelmartus apud Geracium contra comitem insurgit.

- A XXXII. Turribus Messina firmatur.
 XXXIII. Dux a Gregorio papa a Romania revocatur.
 XXXIV. Duce revertente fraus populorum præmittitur.
 XXXV. Dux fratrem accessit super Capuanum principem vadit.
 XXXVI. Jordanus contra patrem insurgit.
 XXXVII. Dux Romam vadit, et capit.
 XXXVIII. Romani reprehenduntur.
 XXXIX. Boamundus imperatorem superat certando.
 XL. Dux Romaniam iterum vadit.
 XLI. Eclipsis solis fit. Papa moritur, et dux, et rex Anglorum.
 XLII. Rogerius dux efficitur.
- B INCIPIUNT CAPITULA LIBRI QUARTI.
- I. Benarvet Nicotrum vastat.
 II. Comes cum Benarvet congregitur.
 III. Pisani Africam oppugnant, et comiti retinendam offerunt.
 IV. Rogerius dux, et Boamundus ejus frater reconciliantur.
 V. Comes Agrigentum obsidet et capit.
 VI. Chamut Christianus fit, Castrum-Joannis deditur.
 VII. Comes episcopus per Siciliam ordinat.
 VIII. Rex Francorum Philippus filiam comitis uxorem expetit.
 IX. Mihera Maiam intrat.
 X. Boamundus Cusentum pervadit.
- C
- XI. Mihera monachus fit.
 XII. Buteram comes obsidet.
 XIII. Papa Urbanus comiti locutum in Siciliam venit.
 XIV. Comes Adelaidam in uxorem ducit.
 XV. Notenses comiti reconciliantur.
 XVI. Comes Maltam vadit.
 XVII. Dux et comes Cusentum capiunt.
 XVIII. Jordanus obiit.
 XIX. Simon nascitur.
 XX. Dux Rogerius infirmatur.
 XXI. Guilielmus de Grantavul Rossanam intrat.
 XXII. Dux et comes Castri villam obsident.
 XXIII. Comes filiam filio imperatoris Alamannorum dedit.
- D
- XXIV. Dux et comes Melfam obsessum vadunt.
 XXV. Rex Ungarorum filiam Comitis in uxorem capit.
 XXVI. Comes Capuam obsidet cum duce Rogerio et principe Ricardo
 XXVII. Urbanus papa ad ipsos tendens pacem componere nititur.
 XXVIII. Capua capitur, et principi Ricardo restituitur.
 XXIX. Urbanus papa legationem Siciliæ et Calabriae comiti concedit.

INCIPIT EPISTOLA RELIGIOSI VIRI GAUFREDI

BEATI BENEDICTI MONACHI

Destinata ab eodem ad venerabilem Patrem dominum Catanensem episcopum.

Beate memoriæ GEORGIO [Ansgrio] Catanensi episcopo, frater GAUFREDUS, ab antecessoribus Malaterra agnomen trahens, infelici cursu mundano cum Martha habito, ad felicitatem quietis Mariæ cum Lazaro fratri resuscitari.

Quandoquidem, sanctissime Pater, quadam peculiari familiaritate a cæteris episcopis, qui, quantum ad habitum, alterius institutionis esse præfigurantur, habitu religionis quo concingimur, quamvis indignus, vobis me uniri cognosco, peculiari etiam spe a cæteris de vobis præsumens fruor, et vos mihi in omnibus negotiis tutorem exposco. Per vos itaque, aut saltem vestra præsentia librum hunc reputari expostulo, ut vestræ auctoritatis favore principi gratiosior fiat, vel ab æmulis, si forte aliqui insurgant, ob reverentiam vestri, minus remorderi præsumatur. Sciendum tamen vobis est sive alteri quicumque libri hujus recitator vel certe interpret accesserit, si seriatim, minus ordinate, secundum tempora quibus facta sunt quæ adnotantur vel certe aliqua oblivione prætergressa repereritis, non hæc tam mihi quam relatoribus culpando ascribantur, præsertim cum de ipsis temporibus quibus fiebant præsentialiter non interfuissem, sed a transmontanibus partibus venientem, noviter Apulum factum, vel certe Siculum ad plenum cognoscatis. Si autem de incultiore poetica quæstio fuerit, sciendum est quoniam, etiamsi esset unde limpidius aut certe pomposius eruclare potuissem, ipsa principis jussio ad hoc hortata est ut plano sermone et facili ad intelligendum, quo ut omnibus facilius quidquid diceretur patesceret, exararem. Ego igitur sive istud sive illud opponatur, sub umbraculo vestri tutaminis refugium expeto, ut, tanto auxilio innixus, inimico dente mordere attentantes minus pertimescam, et principis nostri sustentamine fruam.

Omnibus, quibus per universam Siciliam episcopale vel clericale nomen assignatur, Gaufridus Malaterra, cum assignatione nominis, et significatum. Antiquorum philosophorum traditione futuræ propaginis humanæ mos inolevit fortium facta viorum, apicibus adnotata, ad posteros transmittere, ne facta memoranda cum ipsis a quibus fiunt silentio deperant sed potius ita litteris commendata, et a futuris lecta vel cognita, ipsos a quibus facta sunt quadam vitæ memoria quodammodo quasi vivere faciant. Quod commendat Sallustius (*Cat. 1*), ille inter historiographos laudabilis rhetor, qui in principio sui libri scripsit dicens: *Omnes homines, qui sese student præstare animalibus, summa ope*

niti decet, ne vitam silentio transeant quomodo pecora, quæ natura prona ventrique obedientia finxit. Talibus edoctus auctoribus, sibi veterum historias recitantibus, famosissimus princeps Rogerius laboriosos et non sine magno discrimine triumphos suos, qualiter videlicet primo Calabriam, deinde vero Siciliam armata manu subjugaverit, posteris consilio suorum mandare decernens, mihi ut ad hujus operis laborem dictandum accingar, injunxit. Sed quia præcedente in me beneficio suo, quidquid injunxit negare nequeo, minus erudito stylo, et enervi poetria, quasi lacum profundissimum natandi nescius, timidus ingredior: vosque vestramque adversum me indignationem plurimum pertimescens, præsertim cum vos limpidissimo fonte grammaticæ artis debriatos, non autem me, talis scientiæ pane jejuna ad tale opus accingi oportuit. Sed prædictus princeps vos majoribus utilitatibus occupatos, interdum videlicet Ecclesiarum curis cum Martha, interdum vero beate contemplationi cum Maria insudantes cognoscens, vobis, ne a meliore proposito vos revocet, parcit. Me vero, quasi vacantem, et nulli exercitio deditum, quadam manu pulsationis vigilantiozem reddere satagit. Rogo itaque vos, ut memores Scripturæ dicentis: *Invicem onera vestra portate: et sic adimplebitis legem Christi*; et quod alibi dicitur: *Frater fratrem adjuvans ambo consolantur*: ad debile carmen meum sustentandum pedem vestri favoris porrigatis: ut clypeo vestræ auctoritatis munitus incursus detrahentium, et inimico dente aliorum dicta, vel facta rodere tentantium minus pertimescam. Sunt enim quidam, qui cum alicujus scientiæ gradus utcumque attigerint, et exinde humanæ laudis favorem adepti fuerint, tumentis supercilio tanta invidia superfluunt, ut neminem sibi litteris æquipollentem ex proximo habere velint. Sin autem eos habere contigerit opus alienum, detrahendo mordaci dente appetere non desistunt alterius laude suam minui timentes. His competenter assignari potest illud Scripturæ, quæ dicitur: *Scientia inflat*; sed non subsequitur in eis: *charitas ædificat*. Adsunt alii econtra, quorum scientia et mores ipsos in tantum nobilitant, ut quantum plus philosophico fonte debriantur, tanto minori extollentia rapiantur: gressum mentis sæpè in humilitate figentes; aliorum dicta, vel facta non remordentes: sed quod minus ornate dictum ab eis audierunt, cum mansuetudine intra seipsos, non autem in publico, ne forte scandalizentur, corrigunt. Et ut eos apud potentes hujus sæculi gratiosos

verbis faciant, extollere nituntur; eorum laudem, A et rosos vestrae scientiae exornanda reputabo: ut vel lucrum, quasi suum aestimantes. Horum affectuosam benevolentiam adversum me invitari exposco. Ego vero quaecunque dictavero vobis corrigenda.

vineae a vobis exarata, cultu vestrae scientiae potata, uberiores fructus reddens, in majorem laudem et gratiam perveniat principis.

GAUFREDI MALATERRÆ.

MONACHI BENEDICTINI

HISTORIA SICULA

INCIPIT LIBER PRIMUS.

CAPUT PRIMUM.

Primum sonat, quæ pars est Franciæ Nortmannia.

Nortmannia patria quædam est in partibus Galliarum, quæ quidem non semper Nortmannia dicta fuit, sed regalis quondam Francorum regum fiscus, cum toto suo cuius pars erat, generali nomine Francia nuncupabatur, usque Rhodo dux fortissimus, pirata a Dacia vel Norvegia, coadunata sibi plurima fortium manu militum navali exercitu se pelago credentium Frisiam, et quæque maritima loca versus occidentem devastans, tandem in portu, quo Sequana fluvius in mare defluens intrat appulsus est; cuius per alveum maxima classe profundiores partes Franciæ penetrans, amenitate locorum inspecta, præ cæteris, quas pertransierat regiones, hanc amore amplecti et sibi adoptare fecit. Est enim piscosis fluminibus et feralibus silvis abundantissima, accipitrum exercitio aptissima, frumentis et cæterarum segetum fertilis, piscinis uberrima, pecorum nutritrix. Quamobrem ex utraque ripa prosilientes incolas illius regionis imperio subjugare cœperunt.

CAPUT II.

*Rhodo duce dat piratas per mare Norveia,
Hanc pervadunt. Rex occurrit, ut abinde arceat;
Bellum differt, fœdus inquit, fit eorum dominus.*

Rex autem, qui tunc temporis Franciæ præerat Ludovicus, ut credimus, secundus, comperiens hostes fores imperii sui invasisse, primo quidem indignatus, commoto exercitu hostibus occurrendum et ducem et eos a finibus arcere instituit. Sed cum hoc non sine magno detrimento suorum se agere posse cognosceret, varios eventus belli pertimescens, suorum sanguini parcens, seniorum usus consilio, fœdera pacis, et servitium quod ab ipsis sibi offerebatur, accepit; cisque maximam partem terræ quam pervaserant in beneficium concessit. (7) Itaque terra illa (8) concessa a pago Pontiniensi, quæ n ab orientali parte sui habet, secus mare Anglicum quod ab Aquilonari parte adjacet, usque

(7) C. P. Porrigitur itaque.

(8) C. P. illis.

(9) C. P. eloquentiæ studiis.

B in Britanniam quæ fines ejus occidentales claudit; ab occidentali vero et meridiano cornu, pago Cenomanico terminatur usque in Carnotensem, et a Carnotensi clauditur Velcasino et Belvacensi usque Pontinum. Hanc terram sibi determinatam a rege Francorum Rhodo dux hæreditariæ feudo suscipiens, inter suos, prout convenire cognoscebat, distribuit, pretiosiora quæque pro suis usibus reservans. Quia vero procinctus terræ paucis perstrinximus, de more quoque gentis aliqua dicere utile videtur.

CAPUT III.

De more Nortmannicæ gentis ab Alavilla.

Est quippe gens astutissima, injuriarum ultrix spe alias plus lucrandi, patrios agros vilipendens, quæstus et dominationis avida, cuiuslibet rei simulatrix, inter largitatem et avaritiam quoddam medium habens. Principes vero delectatione bonæ famæ largissimi; gens adulari sciens, eloquentis in studiis (9) inserviens in tantum ut etiam ipsos pueros quasi rhetores attendas. Quæ quidem nisi jugo justitiæ prematur, effrenatissima est, laboris, inedia, algoris, ubi fortuna expedit (10), patiens, venationi, accipitrum exercitio inserviens. Equorum cæterorumque militiæ instrumentorum et vestium luxuria delectatur. Ex nomine itaque suo terræ nomen indiderunt. North quippe Anglica lingua, aquilonaris plaga dicitur. Et quia ipsi ab aquilone venerant (11) terram ipsam etiam Nortmanniam appellarunt. In cuius quidem provincia civitas est, quæ Constantinum dicitur, in cuius territorio villa est, quæ Altavilla nuncupatur, non quidem tantum pro excellentia alicujus montis: in quo sita sit, sed quoniam, ut credimus, aliquo auspicio ad considerationem prænotantis eventum et prosperos successus ejusdem villæ futurorum hæredum, Dei adjutorio et sua strenuitate gradatim altioris honoris culmen scandentium. Nam nescimus utrum in præcedentibus partibus vel certe in postea futuris hæredibus, aut etiam in utrisque, divina

(10) C. P. expetit.

(11) Normanni dicti terram etiam.

providentia quod sibi placeret inspiciens hæredes ipsos in tantum (12) provexit ut, sicut Abrahæ repromissum est, in gentem magnam crescentes et suum imperium armis dilatantes, multarum gentium sibi colla subdidit; quod paulatim perstringendo stylo prosequemur.

CAPUT IV.

De Tancredo et prima, vel secunda uxore sua, et liberis.

Erat miles quidam præclari admodum generis, qui, ab antecessoribus suis hæreditario jure sibi hanc villam relictam possidens, Tancredus nomine, duxit uxorem, moribus et genere splendidam mulierem, nomine. . . . (13), ex qua legali successione annorum quinque filios postea futuros comites suscepit, Guillelmum videlicet, cognomine Ferreabrachia, Drogonem, Hunifredum, Gaufredum et Serlonem. Horum matre defuncta, cum ipsa ætas adhuc viridis patri continentiam denegaret, honestus inhonestos coitus abhorrens secundas nuptias celebravit, malens una et legitima esse contentus quam sædo concubinarum amplexu maculari, memor illius apostolici dicti: *Unusquisque accipiat uxorem propter fornicationem deridendam.* Et quod sequitur: *Fornicatores et adulteros judicabit Deus.* Ducta vero Fransendis vocabatur, generositate et moribus priore non inferior, quæ legitimis terminis marito septem peperit filios, non minoris pretii vel dignitatis a prædictis fratribus futuros; quorum nomina subtitulamus hic: primus Robertus Guiscardus, postea totius Apuliæ princeps, et Calabriæ dux, vir magni consilii, ingenii, largitatis et audaciæ; secundus, Malgerius; tertius, Guilielmus; quartus, Alveredus; quintus, Humbertus; sextus, Tancredus; septimus, Rogerius minor, postea Siciliae debellator, et comes. Mater vero accuratissime et materno affectu filios suos nutriens tanto amore ipsos qui non sui, sed mariti sui, ex præcedenti uxore erant, amplectebatur ut vix discernere posses, nisi ex aliqua causa didicisses, quis filius vel quis non filius esset. Unde et a marito plus amabatur et a circumstantibus plurimum appetiatur. Infantes vero, ut actas illis ministrabat, pueriles annos transcendentibus, cum jam adolescentiam unus post alium attigissent, cœperunt militaribus disciplinis adhærere, equorum et armorum studia frequentare, discentes seipsos tueri et hostem impugnare.

CAPUT V.

Qualiter primi filii Tancredi Guilielmus, et Drogo et Hunifredus, a Nortmannia digredientes, Apuliam venerunt.

Sed cum viderent, vicinis senibus deficientibus, hæredes eorum pro hæreditate inter se altercari, et sortem quæ uni cesserat inter plures divisam singulis minus sufficere, ne simile quid sibi in posterum eveniret, consilium inter se habere

(12) C. P. quantum.

(13) C. P. Moriellam.

A cœperunt; sicque communi consilio prima ætas præ cæteris adhuc minoribus magis roborata, primo patria digressi, per diversa loca militariter lucrum quærentes, tandem apud Apuliam Italiae provinciam, Deo se ducente, pervenerunt.

CAPUT VI.

Qualiter primum principi Capuano servientes ab ipso ad Salernitanum transierunt.

Audientes itaque inter duos famosissimos principes, Capuanum videlicet et Salernitanum, quibusdam controversiis insurgentibus, inimicitias efferbuisse, causa militariter aliquid lucrandi, quia viciniorem via qua veniebant viam invenerunt, Capuano sese obtulerunt? Ubi aliquantisper commorati, cum multa strenue, remuneratione accepta, peregissent, tenacitate Capuani cognita, illo spreto, ad Gaimarii (14) Salerni principem transiverunt. A quo decenter suscepti propter militarem laudem quæ jam ipsos per universam Apuliam famosissimos effecerat, et maxime quia ab inimicante sibi principe ad se transierant, multis donariis ad fidelitatem ejus inflammati, diversis et crebris incursionibus Capuanos lacessentes, totam Provinciam, acsi pestilens calamitas detonaret, attriverunt (15) circumquaque, et Salernitani passim injurias principis ulciscentes, indefessi idem facere adiverunt, intantumque rebellantes antea principi compescuerunt ut omnia circumquaque se pacata silerent. Longobardorum vero gens, invidiosissima et semper quemcunque probum suspectum habens, ipsos apud eundem principem, inimico dente mordente, oculo detrahebant, suggerentes quatenus eos a se repelleret, quod ni faceret, facile futurum ut gens tantæ astutiæ, tantæ strenuitatis, addentes etiam ex sui cordis malitia, tantæ perfidiæ principe exhæredato, ipsi sua calliditate hæreditate ejus potirentur. Unde et cor principis eisdem artibus imbutum facile in deterius proclive pervertunt. Sed princeps, quamvis pravis consiliis suorum assentiens quod hortabantur facere moliretur, tamen strenuitatem illorum timens, quod animo occulte agebat minus in propatulo aperire præsumebat.

CAPUT VII.

Qualiter cum Maniaco Græco ad Siciliam debellandam primo transierunt.

Maniacus autem quidam, natione Græcus, a Constantinopolitano imperatore his, quæ apud Calabriam vel certe Apuliam erant sui juris præfectus, Siciliam ad utilitatem debellandi applicare dispiciens, undecunque sibi auxilia conduxit; unde et ex parte Imperatoris Salernitano principi, ut amico imperii, mandat quatenus ipsos, per quos inimicos suos debellavisse fama erat, in auxilium sui imperii mittat, promittens etiam multis præmiis remunerandos. Princeps autem nactus occasionem, qua honeste eos a se dimittat, vocat; accersitos, ad quod hæc rogatus erat, hortatur, præmia quæ pol-

(14) C. P. Gaimarium.

(15) C. P. addiderunt.

nicebantur, ut eos ad id facilius impellat, verbis A enumerans, etiam de suis pollicetur. Porro illi, non tam imperio principis quam spe eorum quæ pollicebantur illecti, apparatus quæ necessaria erant, ad Maniacum usque pervenerunt. De quorum adventu Maniacus non minimum gavisus, plurimum eorum auxilio fidens, navigio aptato, Siciliam numero exereitu invadunt (16), primoque Messanam, quia ripæ applicuit, contiguam oppugnans, deditioe foedus secum inire coegit. Nam quamvis apud Messanam strenuissimi suæ gentis milites essent, qui ab urbe progredientes in congressu Græcos plurimum collidebant; sed tamen Græcis cedentibus, nostris congregiendi locus patuit. Messanenses, nostrorum strenuitate nondum experta, primo quidem æriter instare cœperunt. At ubi vident se plus solito vexari, quasi novæ gentis militiam abhorrentes, terga præbuerunt nostris usque in proximum urbis, extremos quosque cædentibus. Maniacus nostrorum causa nactus urbem, in pretio eos habere cœpit, donisque et promissionibus corrigere (17) ad militiam. Inde ergo profundiores partes Siciliæ attendendo et omnia subjugando progredientes, Syracusam usque pervenerunt. Arcadius quidam, qui urbi principabatur, nostris infestus multas strages dabat. Quo Guilielmus Tancredi filius, qui Ferreabrachia nuncupatur, plurimum indignatus impetu facto super eum irruit, fortiterque congregiendi hastili robore dejectum interfecit; unde et maxima laudis admiratione deinceps apud Græcos et apud Siculos C fuit. Siculi itaque usque ad sexaginta millia congregati Maniaco, et suis in partibus Trainæ urbis bellum offerre tentant. Porro Guilielmus filius Tancredi, laude militiæ ferax armis (18), strenuus, Græcos ad certamen præveniens, certamine inito cum suæ gentis tantum militibus cum hoste congregitur, antequam Græci ad locum certaminis perveniant. Fortiter agendo plures stravit (19), reliquos fugat, victor efficitur. Græci, ad locum quo certatum fuerat pervenientes, nostris hostes insequentibus, spolia diripiunt, inter se dividunt, nulla portione nostris qui ab hoste excusserant reservata.

CAPUT VIII.

Qualiter Arduinus a Maniaco cæsus sit.

Quod cum nostri, a perseguendo hostes redeuntes, D cognovissent, injuriam rati, per Arduinum quemdam Italum, qui ex nostris erat, quia Græci sermonis peritiam habebat, Maniacum utique improvide, an ex deliberatione industriæ spolia dividerit, ad rationem ponunt. Porro ille indignatus, quasi potestati suæ contradicere præsumperint, cum liceat de eisdem spoliis sibi pro libito suo agere, per spatia castrorum sustibus cædendo, ad ignominiam gentis nostræ contumeliis affici præcepit. Arduinus rediens cum talia nuntiat, nostri grave ferentes, in Græcos insurgere deliberant. Sed Ar-

duinus vix eos compescens utilius consilium dedit, scilicet ut ira dissimulata ipse cultioribus vestibus in præsentiam Maniaci procedat, donec, illis minus suspicantibus, ipse a notario Maniaci, cujus amicitia fruebatur, chirographum, quo liberius transeant Pharam, quovis astu accipiant. Quod cum sic machinatur, Maniacus his quæ agebantur ignarus, benevolentiam militis laudare, munera promittere, subsannando tamen cum suis ridere. Ut autem chartulam a notario, quasi aliquod negotium versus Calabriam habens, Arduinus accepit, nostri clam de nocte Messanam usque progressi, Pharam impune transeunt, sicque versus Apuliam tendentes, Calabriam et quæcunque Græcorum juris esse sciebant vastant percurrentes, sicque faciendo usque in Apuliam pervenerunt; sed dolositatem Gaimarii principis cognoscentes, ad ipsum minime transierunt: verum provinciam invastando, sibi eam subjugandi consilium accipiunt.

CAPUT IX.

Qualiter Melfa a Nortmannis ædificata sit, et de legato a Græcis misso, et de primo congressu quem cum Græcis habuerunt.

Sed cum sine castro, quo se tuerentur, patriæ illius incolæ (20) essent, castrum, quod Melfa dicitur, construxerunt; ubi cum quingenti tantum milites essent, Græci, qui terræ illi principabantur, maxima multitudine ex Calabria et Apulia sibi coadunata usque ad sexaginta millia armatorum, ut eos a finibus suis propellerent, versus illos ire cœperunt, legatoque præmisso mandant ut quod maluerint eligant; aut certamen in crastino secum habere, aut pace sibi indulta incolumes a pervasis finibus recedere. Legatus vero, qui ad hæc missus fuerat, cum pulcherrimo equo insideret, quidam Nortmannus Hugo, cognomento Tudexifem (21), equum manu attrahere cœpit. Ut autem mirabile aliquid de se sociisque suis, unde terrerentur, Græcis mandaretur, nudo pugno equum in cervice percuciens uno ictu, quasi mortuum, dejecit. Reliqui vero Nortmanni prosilientes Græcum, qui cum equo dejectus fuerat et solo timore læsus quasi exanimis humi jacebat, erigunt; equum autem usque ad quoddam præcipitium pertrahentes dejiciunt. Porro Græcus, cum vix consolatione Nortmannorum ad mentem rediisset, meliori equo ab eis accepto, certamen paratum sociis refert. Sed cum quod acciderat principibus populi sui tantum retulisset, illi, admiratione et metu percussi, verbum inter se comprimabant, ne forte, si in propatulo diceretur, exercitus territus refugeret. Mane itaque facto, summo diluculo a Nortmannis occurritur, fortiterque congregientes acerrime utrinque pugnatur. Intererant huic certamini de filiis Tancredi, Guilielmus Ferreabrachia et comes Drogon; necdum quisquam fratrum eos subsecutus fuerat. Isti vero, ut fortissimi milites socios animantes, sed et ipsimet

(16) C. P. *invadit.*
 (17) C. P. *arrigere.*
 (18) C. P. *in armis.*

(19) C. P. *sternit.*
 (20) C. P. *incolis.*
 (21) C. P. *Tudexifem.*

fortiter agentes, multis ex hostibus prostratis, tandem in fugam reliquos dederunt; quos insequentes et posteriores quosque cædentes, victoriam obtinuerunt, multis hostibus in flumine, quod Olivetum dicitur, dum transnare cupiunt, submersis.

CAPUT X.

De secundo prælio sub Montepiloso.

Victi, necdum autem defatigati, sed seipsos invicem animantes, multo ampliori exercitu congregato, duce Annone qui ad hoc ab imperatore Constantino-politano missus fuerat, iterum bellum parant. Quibus Nortmanni bello non segnes, sub Montepiloso occurrentes, fortiter congressi ostendentes se bellum velle refugere, sed potius quasi ex delectatione appetere. In congressu Græcis contra ipsos fortiter agentibus, cum jam Nortmanni fatigari præ nimia cæde cœpissent, Guilielmus quartanæ febris typo laborabat, et præ nimia infirmitate, qua premebatur, certamini interesse non poterat, sed procul jacens exitum rei expectabat. Cum videret iam suos minus fortiter agere, et pene deficere, indignatione et ira, infirmitatis qua premebatur oblitus, arma corripens sese, quasi leo furibundus, hostibus medium dedit, suosque verbis exhortatoris recreans, fortiter agendo hostes in fugam vertit, duce (22) Anno, duce exercitus, qui caudatus erat, quasi bove interfecto. Viribus itaque suis diffidentes et fortunæ minus credentes, castra sua munientes ultra decertare cum Nortmannis, nisi muris interpositis, non præsumebant, sed neque ipsi muri contra Nortmannos tueri poterant. Nam crebris incursionibus eos lacessentes, vineta et oliveta eorum exstirpabant, armenta, et pecora et cætera quæ ad usum necessaria sunt, nihil extra castra relinquentes, diripiebant. Sed et ipsa castra, ipsis intra reclusis, exercitu vallantes oppugnabant, machinamentisque, quibus doctissimi artifices erant, ad id officii agendum, necessariis aptatis, muros et turres crebris ictibus impingendo, funditus diruebant. Ruptis muris, adytis patentibus irrumpentes, omnia sibi diripiebant, unde et reliqua circumquaque castra, id sibi invicem cernentes, ultro sese eorum ditioni subdebant.

CAPUT XI.

De junioribus filiis Tancredi, qui præcedentes fratres in Apulia subsecuti sunt.

Juniores vero fratres, quos ætas adhuc domi immorari cogebat, præcedentes seniores fratres apud Apuliam fortiter agendo, altioris culmen honoris et dominationis ascendisse, fama referente cognoscentes, quamcito ætas permisit, ipsi quoque subsecuti, duobus tantum in patria relictis, ne hæreditas, vel competens (23) stirps alienaretur. Abeuntes vero remanentibus ut remanerent vix persuaserunt, sed in hoc potius prævaluerunt quod hæredibus eorum, si se sequerentur, de his quæ acquisituri erant

(22) *Duce Annone, qui.*(23) *Ipsos quoque subsecuti sunt, duobus tamen in patria relictis, ne hæreditas illis competens.*

A sese benefacturos polliciti sunt. Sed perlongum est huic operi, per singula perstringendo inserere, qualiter apud Apuliam egerunt (24). Hoc tantum summatim non solum nos, sed etiam res ipsa testatur, quod omnem patriam armis dormantes sibi subjugarunt. Subsequente enim se suorum, et parentum et compatriotarum, sed et reliquarum circumadjacentium regionum, spe quæstus, maxima multitudine, ipsi impigri largitores, quasi fratres suscipientes, equis, armis, et vestibus ac diversis muneribus dabant. Quibusdam etiam terrarum loca largissime impertiebantur, omnibus divitiis hujus mundi auxilia fortium militum præponentes. Quamobrem nihil incepti incassum illis præteribat. Unde et illud evangelicum illis provenit, ubi dicitur: *Date, et dabitur vobis.* Quanto enim ampliora largiebantur tanto majora lucrabantur.

CAPUT XII.

De morte Guilielmi comitis.

Igitur seniore fratre, Guilielmo videlicet comite, infirmitate præveniente, defuncto, magnus dolor omnes Nortmannos invasit. Quippe qui tanti consilii virum, tam armis strenuum, tam sibi munificum, affabilem, morigeratum ulterius se habere diffidebant. Sed exsequiis, ex more accuratissime et cum magno planctu non immerito celebratis, secundus frater Drogo totius Apuliæ dominatum suscepit: vir quidem, ut succincte dicamus, per cuncta laudabilis. Hic fratrem suum Hunifredum Abagelardo (25) comitem, apud castrum, quod Lavel dicitur, virum prudentissimum consilio Apuleiense et Nortmannorum ordinavit; Robertum vero Guiscardum in Calabria posuit, firmans ei castrum in valle Cratensi, loco qui Scribla dicitur, ad debellandum Consentinos et eos qui adhuc in Calabria erant rebelles.

CAPUT XIII.

De morte comitis Drogonis

Longobardi igitur Apuleienses, genus semper perfidissimum, traditione per universam Apuliam silenter ordinata, ut omnes Nortmanni una die occiderentur determinato die, cum comes Drogo apud castrum Montis Olei, quod corrupte ab incolis Montolium dicitur, moraretur, summo diluculo, ad ecclesiam, ut sibi mos erat, properans, cum jam ecclesiam intraret, quidam, Risus nomine, ejus comitis compater, et sacramentis fœderatus, post januam latens, fœdere rupto, ferro eum suscepit, qui cum pluribus suorum, paucis aufugientibus, occisus est. Sed per diversa Apuliæ loca plures hac traditione occubuerunt. Porro Hunifredus Abagelardo (26) nec fratris turbatus, honorem sibi vindicans, castra, quæ frater possederat, insiluit; Nortmannosque, qui periculum traditionis evaserant, sibi alligans, in vindictam fraternæ necis insurgit, multoque tempore castrum, quo frater suus occisus fuerat, eppugnans, tandem devicit, fratrisque interemptorem, cum sibi

(24) *Qualiter in Apulia egerit.*(25) *G. P. Adagelardum.*(26) *G. P. Adagelardus.*

assentientibus, diversis cruciatibus afficiens, eorum sanguine iram, et dolorem cordis sui aliquantulum exstinxit.

CAPUT XIV.

De Leone apostolico, qualiter a Nortmannis captus sit.

Apulienses vero, necdum traditionibus exhausti, per occultos legatos rex Leonem apostolicum ut in Apuliam cum exercitu veniat invitant, dicentes Apuliam sibi jure competere, et prædecessorum suorum temporibus juris Ecclesiæ Romanæ fuisse, se illi auxilium laturos; Nortmannos imbelles, viribus enerves, numero paucos. Ille, ut assolet, quamvis prudentissimus esset, ambitione captus, Alamannorum exercitu ab imperatore sibi in adiutorio recepto, confidens in auxilio Longobardorum Apuliam intrat. Comes vero honestius ducens cum honore vitam finire, quam cum dedecore vita comite suscepto honore privari, commoto exercitu audacter hostibus occurrit; ordinataque acie suorum certamen iniens, cum primo congressu fortiter, ut solitus erat, agere cœpisset, Longobardi territi fuga se ipsos tueri nituntur, Alamannis in prælio relictis. Qui cum fortiter dimicarent, nullum refugium, nisi in armis habentes, Nortmannis vincentibus, pene omnes occubuerunt. Apostolicus fuga vitæ asylum expetens, intra urbem provinciæ Capitinatæ, quæ Cimitata dicitur, sese profugus recepit. Quem hostes insequentes armato milite obsident; aggeres portant, machinamenta ad urbem capiendam parant, incolas minis terrent, ut apostolicum reddant. Illi vero semper perfidissimi, nulla pactione ad utilitatem apostolici, nisi ut seipsos tuerentur, acquisita, eum per portas ejiciunt; quem hostes suscipientes, ob reverentiam sanctæ Romanæ Ecclesiæ, cum magna devotione ejus provolvuntur pedibus, veniam et benedictionem ejus postulantes. Sed et usque ad loca quo exercitus castra et tentoria fixerat, eum omni humilitate illi servire exsecuti sunt. Quorum legitimam benevolentiam vir apostolicus gratanter suscipiens, de offensis indulgentiam et benedictionem contulit, et omnem terram, quam pervaserant et quam ulterius versus Calabriam et Siciliam lucrari possent, de S. Petro, hæreditariæ feudo sibi et hæredibus suis possidendam concessit, circa annos 1052.

CAPUT XV.

Qualiter Leo papa a Nortmannis cum honore dimissus sit.

Apostolicum itaque Romam regredientem comes Hunifredus, quousque sibi placuit, cum honore conduxit. Ubi vero licentiam redeundi concessit, in Apuliam reversus omnem terram placidam et sibi obedientem invenit, quam longo tempore in pace rexit, ut vix in aliquo loco suæ dominationis latro vel qui suis imperiis contradicere auderet, posset inveniri. Duos itaque fratres suos comites fecit, Malgerium Capitinatæ, Guilielmum vero in principatu.

(27) C. P. *intus*.

(28) C. P. *Scalanos*.

(29) C. P. *prædam*.

(30) *Guiscardum, et vos ipsos fame, etc.*

Sed Malgerius moriens cum omnem comitatum suum Guilielmo fratri suo reliquisset, Guilielmus Gaufridum fratrem suum diligens sibi concessit.

CAPUT XVI.

De Roberto Guiscardo, qualiter castrum Sancti Marci firmavit, et qualiter cum Sclavis pedes prædatum ivit.

Robertus vero Guiscardus cum apud Scriblam moraretur, Calabros fortiter impugnans, cum videret suos propter infirmitatem loci et aeris diversitatem languescere, saniores locum expetens, non quidem hostes devitando, ut timidus retrorsum vadens, longius (27) recessit, sed potius quasi in hostem lians, in viciniorum se conferens castrum, quod S. Marci dicitur, firmavit. Sed cum firmato castro quid motus introduceret non inveniret, abstracterant enim circumstantes ad proxima castra quæque habebant ne ab ipsis diriperentur, quodam vespere dapifer, qui omni domui suæ præerat, requisivit ab ipso quid in crastinum comesturi erant ipse vel milites sui, dicens se neque victum neque pretium ad emendum habere; quod si pretium haberet, nusquam, ubi cum pace adiri posset, inveniri posse. Guiscardus usque ad sexaginta, quos Sclavos (28) appellant, totius Calabriæ gnaros secum habens, quos quasi fratres fidelissimos sibi beneficiis et muneribus missis effecerat, sciscitatus est ab eis, utrum locum adibilem scirent, quo præda (29) posset capi. Quibus respondentibus se ultra montes via præruptissima in profundissimis vallibus permaximam scire, sed sine magno discrimine extrahi non posse, Robertus tale fertur dedisse responsum: Eia, tutissimi vitæ meæ fautores, itane patiemini Guiscardum, sed et ne vos fame affici (30)? Causa victus acquirendi, dubia fortuna, usque in periculo vitæ tentanda est. Nam et tentantes sæpe triumphaliter evasisse audivimus, neminem vero, qui fame interierit, laudari. Ite, inquit, nocturni prædones, ebrietas Calabros minus vigiles esse permittit. Nam et hunc diem celebrem habentes, ex more conviviis et potationibus studuerint (31). Præite (32), subsequar militibus (33) armatis. Sicque lecto parato, cum jam collocatus esset, de nocte nullo sciente consurgens vili veste et scarpis, quibus pro calceariis utuntur, ad similitudinem abeuntium sese aptans, illis medius adjungitur. Sicque per totam noctem ignotus comes illis factus, nulli eorum verbum effecit. Nam neque excreare volebat, ne forte ita quis esset deprehenderetur. Quia enim ejusdem gentis erant, non ex toto sese credebatur illis. Porro ubi ad locum prædæ ventum est, quidquid ibi invenerunt ante se colligentes, ipse crebris saltibus et vibrante hastili, ut reditum accelerent, socios hortabatur. Sed antequam illucesceret, ii quibus damnum illatum fuerat, sua ablata perpendentes, cum duccrent, militibus ut prædam excutiant, prosequuntur. At

(31) C. P. *potationibus studuerunt*.

(32) C. P. *Præcedite, etc.*

(33) C. P. *militibus duccentis, etc.*

Guiscardus, insequentes appropere videns et socios, ne præda privari patiantur, sese invicem audacter cohortari audiens, ut audaciores redderet, jam quis esset aperuit. Guiscardus, inquit, adsum particeps laboris vestri. Sine me nil periculi patiemini. Forti animo estote, et insurgamus hostibus. Nam, Deo fortunam prosperante, facile prævalerimus. Hæc dixit, et hostibus cum maximo furore occurrens, dum certat, multos perimit, plures capit, reliquos fugat, victor efficitur. Sicque triumphalibus spoliis acceptis, de peditibus suis equites fecit, denique jam securus, captivos secum deducens, præcedit, paucis qui prædam post se minent relictis. Milites vero sui cum jam, luce orta, eos armatos versus castrum advenire cognoscerent, hostes suspicati, dominum suum ubi esset nescientes, per totum castrum clamore requirunt. Non inventes turbantur; audacter tamen castrum prosilientes illis quos hostes suspicabantur occurrere accelerant. Porro Guiscardus, equum in quo sedebat calcariis urgens, alta voce Guiscardum ingeminando occurrit, sicque agnitus ab illis de præsentia sua et de felicitate fortunæ omnes hilares reddit. Redarguitur tamen plurimum ab ipsis quod talia præsumperit, et ne ulterius præsumat admonetur, ne fortuna quæ nunc arrisit postmodum si tentetur, in pejus cedat. Sic castrum præda et redemptione captivorum ditans, Calabros crebris incursionibus plurimum lacessivit.

CAPUT XVII.

De Roberto Guiscardo et Petro de Turra.

Qualiter vero Petrum de Turra qui apud Bisinianum morabatur, acceperit, silentio prætermittendum non est. Erat quippe idem Petrus ditissimus civis Bisinianensis, sed et consilio et virtute cæteris polleus, omnibus principabatur. Soliti autem erant multoties convenire, hic et Robertus Guiscardus, quasi ad placitum de pluribus controversiis quæ inter suos eveniebant. Porro Guiscardus, cum sciret eum maxima pecunia abundare, et præ cæteris castrum dominari, cœpit animo tractare qualiter per eum et castrum potiri posset, et pecuniam quam possidebat abstraheret. Quod secum diu revolvens, tandem consilio cum suis habito, quadam die nullo fœdere interposito extra castrum Bisinianense, in campo in quo colloqui consueverant cum venissent Guiscardus, videns maximam multitudinem cum Petro venisse, nuntio præmisso mandat se illi multitudini intermisceri nolle, ne forte inter ipsos tumultus ex aliqua re fieret, sed longius promotis utriusque partis sociis ipsi duo in medium collocuturi convenirent. Prædixerat tamen suis quid facere disponebat, et cum necesse foret, sibi citius auxiliaturi occurrerent. Assentiente itaque Petro his quæ a Guiscardo mandata sunt, sibi minus prospiciens, sociis a longe dimissis, ipse medio loco Guiscardo obvianti accelerat. Considerantes ergo et diu sibi ad invicem loquentes, cum jam discessuri assurgerent, Guiscardus enormitate et mole corporis illius inspecta, viribus suis minus diffidens, erat enim in

A omnibus præsumptuosissimus, et magnarum rerum audacissimus attentator, Petrum medium corripens, collo suppositum versus suos asportare cœpit. Accurrentibus itaque utriusque sociis, Bisinianensibus, ut Petrum eruerent, Nortmannis vero, ut dominum suum juvarent, Guiscardus Petrum enerviter reluctantem interdum portando, interdum volutando, interdum trahendo usque ad suos perduxit. Calabrenses vero de Petro jam desperantes, et pro ipso cum Nortmannis minime certare prænitentes, fugiendo sese in castrum Bisinianense receperunt. Nortmanni vero, gaudentes quasi de triumpho, usque ad castrum S. Marci Petrum secum adducunt, ubi aliquandiu in captione detentus, pecuniam mirabilem persolvens, seipsum a captione liberavit, sed civibus non assentientibus, castrum minime reddere potuit. Tali calliditate et huic similibus Calabrenses de Guiscardo compertis, genus formidolosissimum, omnes ante eum tremebant, quippe cui neminem assimilari posse armis et ingenio, sed neque viribus dicebant.

CAPUT XVIII.

Qualiter Robertus Guiscardus comes Apuliæ factus sit.

Tanta itaque pecunia Guiscardus accepta suos abundanter remunerando, in sui fidelitate roborat, Calabrensesque infestiores reddit, quotidiano impetu lacessens Bisinianenses et Consentinos, Marturianenses et his adjacentem provinciam secum fœdus inire coegit: tali videlicet pacto ut castra sua retinentes servitium tantummodo et tributum persolverent, et hoc sacramentis et obsidibus sponderunt. Hunifredus igitur comes, Apuliam gloriosissime et laudabili pace gubernans, infirmitate præventus, quod dolor est dicere, mortuus est. Quod Guiscardus, qui tunc temporis apud S. Marcum morabatur, audiens, versus Apuliam magno cum dolore animi accelerat; susceptusque a patriæ primatibus, omnium dominus et comes in loco fratris efficitur, ordinatisque rebus suis et tota Apulia sibi in pace conciliata, quod primum animo conceperat minime oblivisci potuit, sed jam ampliori imperio dilatatus et majoribus viribus, militum videlicet copia auctus, ad quod cœperat peragendum iterum intendit. Exercitu itaque commoto, et his quæ ad expeditionem necessaria erant, versus partes Calabriae aciem dirigit; pertransiensque Consentinos fines et Marturianenses, juxta calidas aquas, super flumine quod Nocato dicitur biduo permansit, ut exercitum itineris asperitate fatigatum recrearet et terram certius exploraret. Indeque pertransiens usque ad castrum quod Scyllatium dicitur, juxta littus maris iter intendens, Rhegium usque pervenit, ubi triduo situ loci inspecto, cum videret se cives urbis, nec minis nec blandimentis flectere posse, quibusdam negotiis versus Apuliam se revocantibus, reditum parat. Decedenti Lencastrum, et Maja et Canalda patem facientes sese dederunt.

CAPUT XIX.

De Rogerio juniore filio Tancredi.

Rogerius vero minor frater, quem adhuc domi

juvenilis ætas et amor parentum detinuerat, subsecutus in Apuliam venit; de cujus adventu Guiscardus, non minimum gavisus, honore quo decebat eum suscepit. Erat enim juvenis pulcherrimus, proceræ staturæ, elegantî corpore, lingua facundissimus, consilio callidus, in ordinatione agendarum rerum providus, omnibus jocundus et affabilis, viribus fortis, militia ferox; quibus artibus brevi tempore omnem gratiam meruit. Quia vero factiosus erat, et laudis, ut in tali ætate assolet, appetens, factiosos quosque sibi alligans, quæque habere poterat libenter et largissime illis impertiebatur. Porro Guiscardus, fratris constantiam et militarem audaciam certius experiri volens, cum sexaginta tantum militibus plurima millia hostium debellaturus, in Calabriam dirigit. Qui audacter pergens, in altiori cacumine montium Vibonensium castra metatus, tentoria fixit, ut longe lateque visus incolas circumquaque facilius deterreret. Quod cum comperit fuisse per omnes civitates, et castra illius provinciae et totius vallis Salinarum, territi omnes legatos qui pacem postulent dirigunt, munera plurima dantes fortissima castra enerviter reddunt in servitutem, juramentis et obsidibus fœderantur.

CAPUT XX.

De Rogerio qui a Roberto Guiscardo invitatus a Calabria in Apuliam vadit.

Sic terra ad suam et fratris fidelitatem pro libito ordinata, plurimum pecuniæ quam acceperat in Apuliam fratri per legatos misit, eventus suos qualiter egerit mandans. Ipse vero castrum, quod Incicola dicitur, studiosissime turribus et propugnaculis firmans, armatis militibus munivit; omnibus, quæ ad victum necessaria erant, sufficienter introductis. Guiscardus vero pecunia, quæ sibi a fratre directa est accepta, et strenuitate ejus agnita plurimum gavisus est, ejusque colloquium desiderans, ut ad se venire acceleret mandat. Ille, sex tantummodo milites secum ducens, reliquis ad tuendum castrum, quod fecerat, et provinciam premendam, ne fraudes præsumerent, relictis, in Apuliam ad fratrem venit; a quo cum decenter fuisse susceptus, eventus suos alternatim conferentes, mutua colloquutione locuti sunt (33*).

CAPUT XXI.

Robertus Guiscardus, et Rogerius cum exercitu Rhegium vadunt.

Sicque cum moratus est, donec communi consilio paratis his quæ ad expeditionem necessaria erant, maxima manu equitum et peditum juga montium Calabriae transcendentem, versus Rhegium incedunt. At cum in vallem Salinarum ventum est, Guiscar-

audus audiens Rhegienses omnia circumquaque quæ ad victum necessaria erant secum infra urbem clausisse, et nihil relictum quod exercitui contiguum foret, providens ne obsidenda urbe famis angustia exercitum propelleret, Rogerium fratrem cum trecentis militibus versus castrum, quod Geracium dicitur, in prædam dirigit, summopere admonens ut quidquid ad victum necessaria rapere posset, apud Rhegium exercitui deferat; ipse, recto itinere gradiens, urbem obsidere accelerat.

CAPUT XXII.

Rogerus cum maxima præda Rhegium venit.

Rogerus vero, studens ad gratiam fratris et totius exercitus quod sibi injunctum erat peragere, altissimos colles cum profundissimis vallibus perlustrans, ut fidelis et studiosa apes, onustissimus ad exercitum cum maxima præda rediit, jamque pene deficientes omnes abundantia recreavit. Guiscardus vero, videns se versus civitatem minus proficere et exercitum hiemis asperitate turbari, obsessionem solvens discessionisque dans licentiam, ipse apud Maiam hiemandi gratia cum paucis secessit.

CAPUT XXIII.

Rogerus irato animo a Roberto Guiscardo recedit.

Rogerus itaque, cum quod militibus suis largiretur minus abundaret (34), et ipsi sibi in exigentia importuniores essent, a fratre expetit. Ille vero pravorum consilio versus, cum cæteris largus esset, illi strictior quam oportebat (35) esse cœpit. Videbat denique propter strenuitatem, quam habebat, militiam juvenum totius Apuliæ ei notius quam sibi adhærere; unde et ne contra se insolesceret, motuebat, et ut paucis contentus secum moraretur penuria cogere volebat. Porro ille, ut magni animi erat, sciens se, a fratre recedens, in Apuliam ivit (36).

CAPUT XXIV.

Rogerus a Guilielmo fratre benigne suscipitur, et Scalea conceditur.

Quod audiens frater suus Guilielmus, comes videlicet totius principatus, legatos mittit; ut ad se veniat invitatus, quæ habet simul accipiat, nihil se, excepta uxore et liberis, ab illo proprium habere velle repromittens. Veniens itaque honore quo decebat susceptus est, aliquandiuque cum ipso moratur. Tandem castrum, quod Scalea (37) dicitur, ab ipso accepit, per quod multas incursiones versus Guiscardum faciens, circumquaque laccessivit. Quod cum Guiscardo relatum fuisset, exercitus moto dictum castrum obsessum vadit. Guiscardus quidem oliveta et vineta urbi contigua devastabat. Guilielmus autem milites ejus crebris congressibus et

æ contulit.

C. P. Se aut a fratre degenerem, vel indignum, quin gradatim ad alta, ut ille fecerat, et jam ipse, fortuna sibi favente, scanderet, irato animo a fratre recedens, etc.

(37) C. P. Ascla, et ita deinceps.

(33*) C. P. lætati sunt.

(34) Rogerius vero cum quibusdam militibus suis, et quod eis largiretur minus habetur.

(35) Consilio usus versus eum cum cæteris largus esset, et illi strictior quam, etc.

(36) Se sic a fratre tracturi, recedens in Apuliam

hastili robore militariter dejiciens, numero minuebat. Ille vero, cernens se versus urbem minus proficere et numerum suorum diatim magis ac magis minui, ne majori damno graveretur, consilio habito a loco recessit.

CAPUT XXV.

Rogerus comes equos furatur.

Non multo post per internuntios pace ad tempus inter ipsos facta, invitatus a fratre Rogerus cum quadraginta militibus fidis sibi servitum vadit; ubi quidem plurimum penuriarum passus est, sed latrocinio armigerorum suorum in multis sustentabatur. Quod quidem ad ejus ignominiam non dicimus, sed, ipso ita præcipiente, adhuc viliora et reprehensibilia de ipso scripturi sumus, ut pluribus patescat quam laboriose et cum quanta angustia a profunda paupertate ad summum culmen divitiarum vel honoris attigerit. Habebat siquidem armigerum quemdam, Blettiva (38) nomine, coram quo nil tuebatur ad quod furandum intendebat. Hic ipse penuriosus adhuc juvenis, postmodum ditissimus futurus comes (39), cum esset cupiens quosdam equos, quos apud Melfam in ejusdem domo viderat, ad hæc (40) persuasit ut secum vadens nocturno furto abstractos abduceret.

CAPUT XXVI.

A Rogerio Malfitani capiuntur.

Curriculo itaque mensium duorum fratris servitium studiose peragens, cum ab ipso, nil inter se et omnes suos causa remunerationis uno tantum equo excepto, accepisset, quamvis non legerat, iam quasi naturaliter sciens illud Sallustianum proverbium (*Cat. 61*): *Frustra niti et ad extremum nil, nisi odium fatigando querere, jam demum extremæ dementiae est; et quod bene servienti fortuna necessaria est*, sibi vero eam minus favere cum fratre plurimum verbis altercatus, fœdere quod inter se ad tempus habebant reddito, Scaleam reversus est, statimque in eodem vespere, apud castrum, quod Narencium dicitur, milites suos super Guiscardum prædatum mittens, provinciam spoliavit. At dum illos, quos prædari miserat, apud Scaleam præstolatur, Berver (41) quidam a Melfa veniens nuntiat Melfitanos negotiatores a Melfa versus Melfam, haud procul a castro transire. Quo audito non minimum gavisus, equum insiliens Gisenualdum et Carbonariam, cum octo tantum militibus mercatoribus occurrit, captosque Scaleam deduxit; omniaque quæ secum habebant diripiens, ipsos etiam redimere fecit. Hac pecunia roboratus largus distributor centum sibi milites allegavit; quibus totam Apuliam crebris et diversis incursio-

(38) *Quendam Blettinam.*

(39) *Adhuc vivens, postmodum ditissimus futurus comes causa esset.*

(40) *In cujusdam domo viderat, ad hoc.*

(41) *C. P. Benerus.*

(42) *Vero pugna mortalitatis horribiliter defluens vix aliquem permittens evadere, in tantum pertransiens.*

nibus lacerans, Guiscardum in tantum sollicitum reddebat ut acquirendæ Calabriae oblitus, jam quod acquisierat pene amitteret.

CAPUT XXVII.

Fames in Calabria fit.

Anno 1058, clades permaxima, et flagellum iræ Dei, ut credimus, peccatis exigentibus, divinitus immissum totam Calabriae provinciam curriculo trium mensium, Martii videlicet, Aprilis et Maii in tantum attrivit ut trino morbo mortem sibi imminere cernentes, cum unum ad vitæ periculum sufficere posset, vix ad quodvis horum, nedum tria simul furiosissime detonantia pericula se evadere posse existimarent. Nam una ex parte gladius a Normannis vix alicui parcens desæviebat. Ex alia vero fames viribus exhaustis per languida æstuabat. Tertia vero pruina mortalitatis horribiliter defluens, vix intactum percutiens (42) ut in areni arundineto laxis habenis furens (43) incendium percurreret. Pecunias habentes, quid emerent non habentes atque ipsos liberos (44) ex ingenuitate procreatos vili pretio in servitium venundantes, dum ubi illud ad victus utilitatem expenderetur, non inveniebant, ad augmentum doloris sui, amissione in cassa (45) venditione liberorum, quasi quarta calamitate cruciabantur. Vescentibus carnibus, absque pane comestio, quibusdam vinum non habentibus, ubi aquæ potu condiebatur (46) dysenteriem faciens, multos dejiciebat; quosdam autem splencicos faciebat. Ubi vero vino fortiori intemperate superfundebatur calor naturalis, ejusdem perniciem luci cor, quod panis non confirmabat, internis quadam æstuatione concedens debilitari cogebat. Quadragesimæ sanctam observantiam (47) a sanctis, et religiosis Patribus catholice contraditam angustia dissolvit in tantum ut non solum lactis vel casei, verum etiam carnis comestione reliquis temporibus concessæ, etiam ab ipsis qui alicujus honestatis antea videbantur violaretur. Sic herbarum virentia olera, quibus pulmentaria fieri solent, terræ sterilitas subtraxerat. Ubi vero inveniebantur, quadam pruina vitati aeris decocta post obesse quam prodesse degustata videbantur. Fluvialibus caretis, et quarumdam arborum corticibus, cum castaneis et quercinis, sive ilicinis nucibus, quas glandes dicimus, porcis subtractis, et mola post exsiccationem tritis, panes facere modico milii admisto tentabant. Crudæ radices, cum solo sale degustatæ, ventris tumorem cum pallore vultus excitantes vitalia intercludebant. Matres pietate astu ab ipso liberorum ore cibum rapere potius quam administrare impudenti violentia satagebant. Sic trino flagello usque ad novas fruges attriti sunt;

(43) *Habenis fervens.*

(44) *Suos liberos.*

(45) *Sui propter amissionem incussa.*

(46) *Habentibus aqueo potu conducebantur.*

(47) *Dissolvit crudis carnibus, et fructibus arborum, vel corticibus utebantur in cibis.*

sed novis frugibus supervenientibus fames quidem propulsa est; gladius vero mortalitatis acutior factus est. Nam corpora, famis penuria vacuata et cibo insueta, quanto abundantiori cibo contra usum intemperanter reficiebantur, tanto citius periclitabantur.

CAPUT XXVIII.

Calabri rebellantes castrum Leucastrum in dolo capiunt, pluribus ibi interfectis.

Calabrenses denique, genus perfidissimum, cum viderent fratribus inter se dissidentibus sese a nemine suscitari (48), cœperunt jugum Nortmannorum a se excutere, et servitium, quod juraverant, vel tributum minime persolvere; unde et simulatione fidelitatis traditione composita, castrum Leucastrum accipientes, sexaginta Nortmannos, qui ad tuendum ibi castrum relictis erant, una die peremerunt.

CAPUT XXIX.

De pace facta inter Robertum Guiscardum et Rogerium fratrem suum.

Quod cum Guiscardo nuntiatum fuisset, videns se versus in Calabriam perdere, et Apuliam totam turbari, fratrem per legatos accersiens, pacem cum eo fecit, concedens ei medietatem Calabriae a jugo montis Intefoli (49), montis Scyllatii, quod acquisitum erat, vel usque Rhegium essent acquisituri.

CAPUT XXX.

Robertus Guiscardus uxorem Alberadam repudians Sigelguntam ducit, et Rogerius et Guiscardus reconciliantur.

Post hæc Robertus Guiscardus uxorem habens suæ gentis honestam et præclari generis, Alberadam nomine, ex qua habebat filium, nomine Marcum, quem alio nomine dicebant Boamundum, consanguinitate adnumerata, canonicis sanctionibus contrarius esse nolens, conjugium solvit, filiamque Gaiuarii Salernitani principis, Sigelguntam nomine, sibi in matrimonium copulavit.

CAPUT XXXI.

Robertus Guiscardus super Guilielmum fratrem suum, antequam nuptias celebret, vadit.

Anno ab Incarnatione Domini 1058, hanc apud Salernum desponsatam, antequam convenirent, Rogerio fratri procurandam committens, ipse ut (50) Gisulphum fratrem suum comitem principatus in hæreditate illius firmaverat, quibus ipsi plurimum (51) infestus erat, dirutum vadit; inde Melfam regressus, solemnes nuptias celebravit.

CAPUT XXXII.

Bellum apud S. Martinum cum Græcis a Rogero fit.

Quibus expletis, Rogerius, Guilielmo fratri cum gratiarum actione Scaleam reddens, rogatus a Guiscardo in Calabriam venit, castrumque Melitense a

(48) C. P. visitari.

(49) C. P. Niclefoli.

(50) Gisulpho fratri puellæ ad votum ageret, duo castra, quæ Guilielmus.

A fratre sibi hæreditatiter deliberatum habens, rebelles Calabros circumquaque impugnare cœpit. Quadam vero die cum Oppidum (52) castrum obsideret, episcopus Cassinianensis, et Giracii præsupus, quem nos præpositum dicimus, maximo exercitu concitato, castrum, quod Sancti Martini dicitur, in valle Salinarum oppugnatum vadunt anno Dominicæ Incarnationis 1059. Quod cum Rogerio nuntiatum fuisset, ab obsessore recedens, citato cursu, ubi eos esse audivit, advolat. Impetu facto, indeque quasi circumcingens, vix unum evadere permisit; de quorum spoliis, et equis et armis omnes suos abundantes fecit. Quam ob rem Calabria, etsi non ex toto obediens, tamen a vicinitate ejus tremula, minus eum prior irritare præsumebat.

CAPUT XXXIII.

In adjutorium Gausfredi fratris Robertus Guiscardus et Rogerius vadunt.

Robertus igitur Guiscardus rogatus à fratre suo Capitinatæ comite Gausfredo, ut contra sibi reluctantes auxilium laturus in terra, quæ Gitium dicitur, quam, ut suos fines dilataret, debellare cœperat, veniret, in fratris sui Rogerii strenuitate plurimum fidens, ut ad se, secum illuc iturus, quam citissime veniat invitat. Ille autem, invitatione suscepta et necessitate fratris sui cognita, quamvis suis utilitatibus disponendis occupatus esset, tamen quia sibi semper mos fuit amicorum utilitatibus, uti suis, subvenire, accuratissime versus fratris auxilium subvenire accelerat; sicque exercitu comoto, utrique in auxilium fratris aciem dirigentes, Guillamatum (53) castrum oppugnantes capiunt; Galterio, qui castro principabatur, in Apuliam captivum ducentes, oculos effodiunt, ne si oculos habens captione quandoque liberaretur, fratri iterum molestus fieret. Hic sororem quamdam habebat, quæ cum ipso in captione abducta est; quæ etiam tantæ pulchritudinis esse testatur ut si aliquando ad mare balneatum venisset, vel causa experientiæ crura in aliquo piscoso flumine deponeret, pisces albedine ejus delectati adnatabant, ut etiam manu capi possent.

CAPUT XXXIV.

Guillamato debellato utrique fratres Calabriam vadunt.

Tunc comes Gausfredus Guillamatum (54) castrum adjutorio fratris adeptus, totam Teacinam provinciam debellare fortiter cœpit. Robertus vero Guiscardus cum Rogerio fratre in Calabriam secessit, ubi ad utilitatem suam et fratris plurima disponens et usque Rhegium prædatum vadens, Rogerio in Calabria remanente, ipse in Apuliam hiematurus regressus est.

CAPUT XXXV.

Robertus Guiscardus dux efficitur.

Hieme vero transacta, magno desiderio Rhegium

(51) Ipse tamen.

(52) C. P. Oppidum.

(53) Guilliniacum.

(54) Guilliniacum

adipiscendi ardens, comœatu et reliquis quæ necessaria erant magno studio præparatis, plurimoque exercitu anno Domini Incarnationis 1060 congregato, Calabriam venit, fratremque secum accipiens, tempore quo messes colligi incipiebant, Rhegium præoccupans obsedit. Porro illis, quasi pro vita tuenda sese fortiter defendentibus, utrique fratres certatim suos cohortantes, ad oppugnationem castri excitant; unde, cum hostes interdum prosiliunt, multa militariter ab ipsis perpetrata sunt. Nam Rogerius, ne alios ad militiam arrigens ipse refugere diceretur, in omni congressu sese sociis præponens, quemdam fortissimum et enormi corpore virum, exercitui Nortmannorum multis contumeliis exprobrantem, quem omnes quasi gigantem extollebant, impetu facto hastili robore dejiciens interfecit. Hoc itaque taliter interfecto, reliqui qui infra castrum erant, territi, cum viderent machinamenta ad urbem capiendam parata, eamque usque perduci, viribus suis dissidentes, pactione facta, ut duobus, qui cæteris principari videbantur, cum omnibus suis abire liceret, cæteri omnes, urbe dedita, ditioni Nortmannorum sese subdiderunt. Abscutes vero sese in castro, quod Scillacium dicitur, receperunt.

CAPUT XXXVI.

Guiscardo apud Rhegium remanente, Rogerius castra Calabriae expugnat.

Igitur Robertus Guiscardus, accepta urbe, diuturni disiderii sui compos effectus, cum triumphali gloria dux efficitur, magnasque gratias cum meritum recomensatione fratri et reliquo exercitui, quorum auxilio tanti culmen honoris attigerat, referens, fratrem cum exercitu per urbes et castra totius provinciæ, ut suo imperio subdantur, dirigit; ipse interim a labore se apud Rhegium recreans. Rogerius vero hujus artis non ignarus, sapienter exercitum ducens, brevi spatio temporis, nunc minis terrendo, nunc blandimentis mulcendo undecim famosissima castella lucratus est in tantum ut in tota Calabria nec unum castrum reluctari præsumeret, excepto solo Xillano (55), quod illi tenebant, qui a Rhegio exierant.

CAPUT XXXVII.

Qualiter Scillacium captum fuit.

Quod Rogerius obsidens, cum videret celeriter non posse capi, exercitum vero suum laboris tædio afflicti, castellum quoddam ante portam firmavit, militibus, qui Scillacium sollicitarent, et his quæ militibus necessaria erant, muniens, exercitum ad expeditionem solvit. Porro illi qui a Rhegio Scillacium ingressi fuerant, cum viderent se nimium ab illis infestari quos Rogerius in novo castro posuerat, nec diu ferre posse, de nocte navem ingressi, Constantinopolim aufugiunt. Scillacenses autem Rogerio arcessito, pacem anno Domini 1060 facientes, castrum dedunt, sicque tota Calabria in conspectu Guiscardi ducis et Rogerii fratris sui sedata siluit.

(55) C. P. Scyllacio.

CAPUT XXXVIII.

Qualiter Serlo Tancredi filius a Nortmannia in Britanniam pulsus sit.

Sed ne aliquis existimet illos qui in Apuliam cum aliis fratribus non venerunt minoris valentiæ a reliquis fratribus fuisse, et ideo in Nortmannia remansisse, de Serlone pauca dicenda sunt. Hic denique cum in Nortmannia inter militiæ laudabiliores appetiaretur, a quodam potente injuriam passus, dum vindicari studet, illum interfecit. Unde iram Roberti comitis, filii Ricardi secundi, patris vero famosissimi regis Anglorum Guilielmi ferre non valens, in Britanniam declinavit; ubi aliquandiu commoratus, omnium gratiam strenuitate sua obtinuit, perque legatos pacem a comite Roberto expetens, nec obtinens, multis incursionibus Nortmanniam laccessivit.

CAPUT XXXIX.

De militia ejusdem Serlonis.

Et cum quodam tempore idem comes Robertus in confini Franciæ et Nortmanniæ castrum, quod Taulerias dicitur, obsidisset, miles quidam Francigena a castro diatim exiens, et singulare certamen ab exercitu Nortmannorum expetens, multos prosternebat. Comes vero, damnum suorum timens, omnibus interdixerat ne aliquis illi obviaret; sic suis excusationem tribuens, ut, cum quod periculosum erat refugerent, non hoc jam timori, sed principis interdictioni ascriberent. Quod cum Serloni in Britannia, ubi tunc temporis morabatur, relatum fuisset, ignominiam populi sui non ferens, duobus tantum armigeris comitatus Taulerias venit, summo diluculo ante portam singulare certamen offerens, de equo hasta innixus exspectat. Porro ille qui alios dejicere solitus erat, indignatus, cum maximo furore splendidus in armis ferventi equo advolat, quis sit requirit; ut a loco recedat vitam tuendo hortatur. Illo nomen revelante, sed a loco recedere nolente, dum fortiter congregitur, aliorum prostrator forti hastili prosternitur. Serlo, pluribus utriusque partis aspicientibus, non tamen quis esset scientibus, victor ad gloriam Nortmannorum efficitur. Sicque caput abscissum lanceæ supponens, per medium sui gentis castrorum, nulli verbum faciens, in Britanniam redire accelerat. Comes ergo, legatum mittens, quisnam sit perscrutari jubet, et ut ad se veniat præcipit. Sed cum renuntiatum fuisset hunc Serlonem filium Tancredi esse, et a Britannia causa imperii a populo suo propellendi venisse, se autem iram principis, quia infensus erat, declinare, et patria, quamvis penuriosum, libenter, donec principis ira sedetur, dum ipse jusserit, exulare. Comes, pietate motus et tanto viro ulterius carere nolens, ad se jubet accersiri. Venienti occurrit, gratiam suam indulget, osculo secure reddit, quæ habita amiserat restituit, uxori, cui plures possessiones competebant, auget, inter sib familiariores retinet.

CAPUT XL.

De Tancredo et apro.

De Tancredo vero tantorum filiorum patre aliquid memoria dignum dicere nec absurdum est. Tempore quippe juventutis suæ militaribus exercitiis deditus, et diversarum regionum et principum curias perlustrans, multa strenuæ laudis avidus agendo, cum ipsa laude et plurima lucratus est. Cum autem esset in familia comitis Nortmannorum Ricardi secundi, qui quartus a Rhollo duce fuit, quadam die idem princeps venatum pergens, tali enim exercitio, ut mos est divitibus, non minimum delectabatur, aprum miræ enormitatis, quem singulare dicunt, movit. Erat autem sibi mos, sicut et pluribus aliis potentibus est, ut venationem, quam ipse moveret, nullus præter ipsum occidere præsumeret. Porro, canibus aprum velocius insequentibus, cum comes præ opaca densitate, spinosis salibus tardius insequeretur, canibus infestioribus aper timens a fine lacerari, rupe quadam inventa, ipsa pro muro a cauda utitur, et dentosum caput ad se tuendum canibus offert. Sicque, canibus venatoris auxilio destitutis, cum jam aper de ipsis spumante dente multas strages faceret, casu Tancredus supervenit, visaque strage molossorum, quamvis morem principis non ignoraret, tamen succurrendum canibus accelerat. Aper vero ipso viso, canibus spretis firmo

A impetu super eum irruit. Sed Tancredus cum esset fortis viribus, audaci ense illum suscipiens, non quidem illum icu feriendo, sed acuto mucrone per durissimam frontem usque ad præcordia impingendo, capulum fronti adjunxit; nihil ex longissimo ense præter capulum extra corpus apri remanente. Sicque dejecto ensem in fronte linquens, ipse, ne a comite hoc fecisse deprehenderetur, longius avulsus est. Comes vero veniens aprum mortuum miratus, utrum vulnus aliquod habeat socios lustrare jubet, deprehensoque ense adhuc in fronte defixo, impulsus miratur, cujus ensis sit requirit, ne se hujus facti actor celet ita condonatur. At cum a Tancredo factum deprehensum fuisset, a comite et cæteris omnibus plurima laude extollitur, et cum antea in pretio fuerit, majori deinceps habitus est; et dudum (56) postea in curia comitis decem milites sub se habens servivit. Nunc vero quia non quidem omnia, quæ memoranda forent, sed pauca, quæ fama didicimus ab ipsis fratribus in Apulia, vel certe Calabria facta, quamvis rustico stylo exaravimus, ad ea, quæ apud incredulam Siciliam gesta sunt, qualiterve (57), diu rebellis subjugata sit, intentionem vertamus, ita tamen ut, cum opportunitas expetierit, illa quæ postea in Apulia (58), vel Roma, sive Græcia facta sunt, suo in loco oblivione non prætereantur (59).

Explicit liber primus.

INCIPIT LIBER SECUNDUS.

Si quæritur quod (60) Calabria, vel Apulia jam ex parte, non autem ex toto, quantum ad ea quæ in eis facta sunt, descriptis, apud Siciliam describentes transcamus (61), iterum quasi digressionem facientes describenda (62) suum locum, quantum ad tempus quo facta sunt (63), exigit rationis series recto tramite textatur (64), ut quæ priora facta sunt præcedant (65), quæ vero posteriora subsequendo scribantur. Comes enim Rogerius, cum primum Siciliam debellaturus egressus est, quæ apud Calabriam habebat non deseruit; sed cum opportunitas exigebat, exercitu in Siciliam interim dimisso, ipse ad sua negotia disponenda redibat, multoties etiam duci fratri auxilium laturus, vel certe in majoribus, et dubiis rebus consilium daturus ut strenuus miles et vir magni consilii, in Apuliam usque transibat.

CAPUT PRIMUM.

Comes Rogerius primum Siciliam intrat.

Elegantissimus igitur juvenis comes Calabriæ, cum apud Rhegium cum fratre duce tota Calabria debellata, moraretur, Siciliam incredulam audiens et brevissimo mari interposito ex proximo intuens,

C ut semper dominationis avidus erat, ambitione adipiscendi eam captus est, duo sibi proficua deputans, animæ scilicet et corporis, si terram idolis deditam ad cultum divinum revocaret, et fructus vel redditus terræ, quos gens Deo ingrata sibi usurpaverat, ipse in Dei servitio dispensaturus temporally possideret. Hæc secum animo revolvens, eorum ad quæ animum intendebat non tardus executor, cum sexaginta tantum militibus, periculosissimo, quamvis brevi pelago inter Scyllam et Charybidi navaliter sese committens, Siciliam explorat; et gentis suæ militia tentatum transmeando vadit. Est portui, quo applicuerunt, populosa civitas proxima; quæ a messe vocabulum trahens, eo quod totius regionis messes, quantum Romanis in tributum antiquitus persolvebatur, illuc congregari solebat, Messana vocata est. Hujus urbis cives, quorum plurima multitudo erat, hostes suos fines pervasisse cognoscentes, plurimum indignati, maxime quod paucos numero videbant, urbis portas maximo impetu prosilientes, ipsos occupatum vadunt. Porro comes, ut semper astutissimus et militia callens,

(56) *Demum*(57) *Qualiter ne.*(58) *Quæ prius in, etc.*(59) *Suo loco oblivioni non prætereunte.*(60) *Quæritur quare.*(61) *Transimus.*(62) *C. P. Ad eundem stylium reducturi, sciendum est quod unaquæque res describenda.*(63) *Est.*(64) *Testatur.*(65) *Additur subsequenda.*

primo timore simulato, cum eos longius ab urbe seduxisset, impetu facto, acerrime super eos irruens, in fugam vertit. Sicque extremos quosque cædendo, usque in portam civitatis, longo reditu fugientibus visus odibilis comminator, reduxit. Spoliis itaque et equis illorum quos dejecerat acceptis, naves suas ingressus, Rhegium remeat ad ducem fratrem suum.

CAPUT II.

Dux Robertus Rhegium et totam Calabriam procurandum delegat; ipse in Apuliam vadit.

Dux deinde Robertus cum comite Rogerio fratre suo in Apuliam hiematurus, regressus est; ubi quia jam aliquantulum temporis transierat, ex quo abinde recesserat, res suas quasi ab acumine obtusas et minus ordinatas inveniens, tota hieme consilio prudentiæ suæ refortiens (66), ad integrum reparavit; Apuliensesque principes de noviter adepti ducatu sibi congaudentes pluribus donans, de expeditione versus Siciliam in proxima futura æstate facienda permonuit.

CAPUT III.

Becumen Admiraldus Siciliae a suis expulsum ad Rhegium comitem convenit.

Rogerus vero comes, duce relicto in Apulia, Rhegium in prima septimana ante Quadragesimam remeavit: ad quem Becumen (67) Admiraldus Siciliae a Belcamedo (68) quodam principe prælio fugatus, eo quod maritum sororis suæ, honestum suæ gentis juvenem, vocabulo Benneclerum (69) occiderat, apud Rhegium profugus venit, comitem versus, impugnationem Siciliae multis exhortationibus incitans.

CAPUT IV.

Consilio Becuminis comes Rogerius iterum in Siciliam vadit.

De cujus adventu comes non minimum gavisus eum honorifice suscepit, ejusque consilio, needum hieme transacta, hebdomada videlicet proxima ante Quadragesimam, cum centum sexaginta militibus ipsum Becumen secum ducens Pharumque ad Clibana (70) regularum transiens, Siciliam invadit. Dumque, Becumene qui ad se transfugerat ductore, versus Melacium iturus de nocte, haud longe a civitate Messana transiret, obvium habuit quemdam Sarracenum, militia inter suos nominatissimum, fratrem scilicet Bennecleri (71), pro cujus occasione Becumen a Sicilia ejectus fuerat. Hic nempe cum in præcedenti vespere persensisset comitem armata manu Siciliam intrasse, militia sua, plus necessario præsumens, a Messana progressus nocturnus hostis ut sibi aliquod militare nomen, in damno hostium acquireret, tentatum ibat. Comes

(66) C. P. resarciens.

(67) Betumen.

(68) Ab Elcamedo.

(69) Beneclerum.

(70) Bittumen secum, eo quod patriam sciebat, ducens: Pharumque ad Clibanum.

(71) Benemecleri.

A vero Rogerius inermis excepto clypeo solo, et ense quo accinctus erat, armiger namque cum armis subsequebatur, socios præcedebat oculos intentissime circumquaque ducens. Dumque illum adventantem (72) sub pallore lunæ deprehendisset, perlongum ducens ab armigero arma recipere, ne forte, si etiam ille sub umbra viseret, aufugeret, impetu facto solo ense super eum irruens, unoque ictu medium corripuens, secavit; de corpore duabus partibus factis, equumque et spolia cuidam suorum dedit. Inde Melacium, et Rametam usque pertransiens, plurimum prædæ accepto, ad tres batus (73), juxta Pharum, qui Praroli dicitur (74), hospitaturus rediit in crastinum ad ultimas aquas (75) usque prodiens, prædæ, quam acceperat, Rhegium deferenda navibus (76).

CAPUT V.

Comes Rogerius cum Messanensibus præliatur.

Porro Messanenses putantes jam, quibusdam naves ingressis, se illos, quasi semipartitos, posse facilius occupare, equitatu et peditatu omnes urbe egressi, invadere vadunt. Verum quia ventus contrarius erat, nullus armatorum naves intraverat; comes vero cognoscens eos versum se adventare, Serlonem nepotem suum, videlicet Serlonis fratris sui filium, cujus superius in fine primi libri mentionem fecimus, ne si fugere, sicut et fecerunt, velent, liberius possent, sic præmissum, ipse velocius subsecutus, dum fugere nituntur, ita interceptit ut vix ex tanta multitudine evaserit.

CAPUT VI.

Mare turbatum sedari comes Rogerius voto obtinuit.

Messanensibus suorum vulnera (77) flentibus, comes penes civitatem transiens, in insula S. Iliacynthi, haud longe ab urbe, hospitatum vadit, summoque diluculo Messanam, quasi viribus exhaustam, oppugnare vadit. Sed Messanensibus, quamvis paucis, qui adhuc supererant, cum ipsis mulieribus armatis, turres et propugnacula, seseque certatim, ut pro vita, defendentibus, comes, ne Sicilia tali facto excitata super eum irruat, ad tentoria sua rediens, de transitu versus Rhegium tractare cepit. Mare vero turbatum cum periculosum transitum ostentaret, comes sapienti usus consilio, totam prædam, quam ceperat, S. Andronio (78) ad ecclesiam suam reædificandam juxta Rhegium dandam proposuerat. Destructa quippe erat noviter. Sicque meritis ejusdem sancti, ut credimus, aura prospere flante mare sedatum, sese transmeabile præbens, impune transire permisit.

(72) Dum illum advenientem.

(73) Lacus.

(74) Caroli dicuntur.

(75) Ad dulces aquas.

(76) Deferendum navibus ponunt.

(77) C. P. Funera

(78) S. Antonio.

CAPUT VII.

Quod præda super paganos accepta Deo in sacrificium ingrata non sit.

Ne videatur hoc factum, quod prædam Deo obtulerunt, contrarium canonicis sanctionibus, propter illud quod dicitur : *Qui immolat victimam ex rapina, vel ex substantia pauperis, quasi qui victimat filium in conspectu patris (Eccli. xxxiv)*; cum hoc potissimum accipiendum sit dictum de substantia pauperis (79) Christi, de quibus et alibi dictum est : *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum (Matth. v) (80)*, non esse scimus, qui Deum nec ore, nec corpore confitetur. Sed quod (81) auferitur Deo offerre haud absurdum videtur (82), nam acceptis ingrati (83) utuntur a quibus ipse largitor non cognoscitur (84)

CAPUT VIII.

Panormitani, ut nostris transire volentibus prohibeant, in Pharum navigio veniunt.

Comes igitur Rogerius toto mense Martio et Aprili per Calabriam utilitates prudenter ordinans navibus et reliquis necessariis comeatibus expeditionem iterum versus Siciliam certatim parat. Majo itaque intrante dux ab Apulia cum maximo equitatu Rhegium veniens, etiam navalem exercitum per mare venire fecit. Belcamuer vero Admiraldus Siciliæ, audiens expeditionem versus Siciliam appareri, naves quas Cattos (85) appellant, quæ hostium transitum impediunt, a Phanormo in Pharum mittens, per aliquot dies hostes transire impediunt. Nam quamvis noster navalis exercitus plurimus esset, eorum tamen amplior et fortioribus navibus erat. Nostri denique tantummodo (86) abundantior (87) Germandos et Galeas : Sicilienses vero Cattos, et Galafros (88) et Doriundos, sed et diversæ fabricæ naves habebant.

CAPUT IX.

Nostri transitum sibi turbari videntes adiutorem implorant.

Dux, ita sibi transitum turbari videns, cum fratre comite et sapientibus accepto consilio, divinum invitavit auxilium, exercitui ut sacerdotibus consteantur et pœnitentiæ accepta omnes communicent indicit. Ipse cum fratre, si terra divino auxilio illis tribuatur, sese deinceps Deo devotiores futuros voto promittunt, certa fide in mente retinentes quod scriptum est : *In omnibus negotiis tuis Deum adiutorem tibi assume, et habebis prosperos effectus*; et, quia non est consilium contra Dominum; et, quod nulla proficiendi difficultas est, ubi Spiritus sanctus cooperatur adest, in omnibus, quæ facere disponebant, Deum ordinatorem, fortiozem gubernatorem lacrymabili compunctione cordis implorant.

(79) *Pauperum.*

(80) *Istis vero, quorum regnum cælorum.*

(81) *Si quid.*

(82) *Afferre absurdum non est*

(83) *Ingratis.*

(84) *Et cætera.*

CAPUT X.

Comes, nescientibus hostibus, de nocte transiens Mesaniam capit.

Comes itaque Rogerius, videns hostes ex altera ripa contra suum exercitum adjacere et nusquam promoveri, ad callidæ argumenta, ut solitus erat, æ si legisset, *quid refert armis contingat palma, dolive?* convertitur, consiliumque duci dedit, ut ibidem cum exercitu remanens sese hostibus ostentaret, ipse interim cum centum et quinquaginta militibus Rhegium usque progrediens, navibusque sibi abinde sub nocturna umbra contraductis, mare nescientibus hostibus transiens, Siciliam invaderet. Duce vero, timore amittendi fratrem, hoc negante, et dicente se nil per fratris mortem lucrari velle, sed potius B fratris vitam omni lucro præponere, Rhegium præmissis navibus ipse comes cum trecentis militibus subsecutus, ut semper militia præsumptuosus, et magnarum rerum attentator, mare incautus (89) hostibus impune transiens, ad locum qui communiter Monasterium (90) dicitur applicuit, navesque remittens, ne forte aliquis suorum ad illas refugeret, Mesaniam oppugnatum vadit. Quam inermem inveniens, nam jamdudum defensores ejus peremerat, urbe capta turres et propugnacula ejus diruit; quos inveniunt interfectis, quibusdam vero ad Panormitanas naves transfugientibus, anno ab Incarnatione Domini millesimo sexagesimo.

CAPUT XI.

Sarracenus quidam sororem suam deficientem interfecit.

Inter quos et quidam juvenis de nobilioribus Mesanæ urbis civibus, sororem habens pulcherrimam, dum fugiens secum adducere nititur, puella, ut tenuis virguncula, et debilis naturæ, laboris experta, timore et insolito cursu descere cœpit. Frater ad fugam dulcissime verbis excitans, dum minime proficit, viribus exhaustam videns, ne inter Nortmannos remanens ab aliquo eorum corrumpereetur, gladio appetens interfecit. Et quamvis præ dulcedine languoris sororis lacrymis perfunderetur, unica enim erat, maluit sororis interemptori fieri et mortuam flere quam soror legis suæ prævaricatrix fieret, et ab aliquo lege sua non contento stupra retur.

CAPUT XII.

Panormitani se elusos cognoscentes recedunt. Dux liber transit.

Porro Panormitani, urbe capta, se delusos ab hostibus cognoscentes, timentes ne forte tum mare turbatum, si illic diutius morarentur, eos ad terram cogeret, et ab hostibus opprimerentur, confusi, vela, unde venerant, direxerunt. Ipsius vero urbis captæ claves comes Rogerius ad ducem transmisit; man-

(85) *Roc Kilias.*

(86) *Namque tantum.*

(87) *Habundantior*

(88) *Kocleas et Galafros.*

(89) *C. P. incautus.*

(90) *Trium.*

dans ci, quatenus secure navigando acceleret ad se. Sicque mari hostibus purgato, patenti absque periculo transitu, dux cum omni exercitu placito cursu transmeans, Messanam venit, fratremque sanum inveniens, non minimum congaivisi sunt.

CAPUT XIII.

Dux et comes, pro libito suo Messanam ordinantes, Rametam obsessum vadunt.

Rebus itaque suis per octo dies sapienter dispositis et urbe pro velle suo firmata custodibus diversis, equestri exercitu apud Messanam relicto, versus Rametam utrique fratres intendunt. Rametenses autem Judum cognito, in parva manu hostium eorumdem, maximam multitudinem Messanensium bellatorum occubuisse, ne quid simile sibi accidat, advenientibus hostibus, obviam territi legatos qui pacem postulent mittunt, urbemque et seipsos ditioni dantes, libris superstitionis legis suæ coram positis, juramento fidelitatis firmant.

CAPUT XIV.

Christiani de Valle Deminæ comiti et duci munera offerunt.

Inde de prospero eventu cum maxima lætitia recedentes, et debilitate gentis cognita, audaciores sub Scabatripoli hospitium sumunt. Inde in crastinum ad Fraxinos perveniunt, ab Fraxinis ad Maniaci pratum. Hic Christiani in valle Demina manentes, sub Sarracenis tributarii erant. De Christianorum adventu gavisus illis occurrerunt, multa que exenia et donaria obtulerunt, hoc excusationis contra Sarracenos assumentes, non quod causa amoris, sed, ut seipsos et quæ sua erant tuerentur, hoc facerent. Fidelitatem vero suam illis inviolabilem se servaturos; fratres vero utique eos cum maxima dulcedine suscipientes, multa beneficia se illis collaturos, si terra a Deo sibi concedatur, promittunt. Sic in pace dimissis, ipsi Centurbium usque pertendunt.

CAPUT XV.

Dux et comes Centurbiam oppugnant.

Sed Centurbienses, quamvis strenuitatem eorum non ignorarent, mori non abhorrentes, cum nullo modo servire volunt, in defensione urbis et sua propugnacula armant. Nostri vero fortiter oppugnantes civitatem, cum viderent suos a fundibulariis et sagittariis vexari et sine detrimento suorum versus urbem nil se posse proficere, ab oppugnatione desistunt, maxime cum in proximo sibi a Sarracenis bellum imminere audiebant, contra quos suos, ne vexarentur vel numero diminuerentur, reservabant.

CAPUT XVI.

Nostri a planitie Paternionis super fluvium Guedetam castrametati sunt.

Sic Centurbio relicto, in planitie Paternionis castrametati, tentoria figunt. Visaque planitie spatiosa, aptum locum ad præliandum judicantes, per octo dies illuc morati sunt, volentes, ut a Sarracenis

(91) C. P. Naurcium.

inibi sibi prælium dispositum offerretur. Sed cum a speculatoribus Becuminis Sarraceni, qui apud Rhegium ad comitem transfugerat et illos fidus comes et ductor comitabatur, didicissent bellum necdum in promptu haberi, interius progredientes, apud S. Felicem juxta cryptas subterraneas hospitati sunt, quas oppugnantes maxima ex parte cæperunt, pluribus ex inhabitantibus interemptis. Inde progressi ad molendina, ante castrum Joannis in ripa fluminis, quod lingua eorum Guededa dicitur, quod Latine *resolutum fluminis paludis* interpretatur, castrametati sunt.

CAPUT XVII.

A nostris cum Sarracenis prælium efficitur.

Bechamet igitur, numerosa Africanorum multitudine et Siciliensium coadunata, bellum quod diu disposuerat hostibus offert, anno ab Incarnatione Domini millesimo sexagesimo primo. Porro dux exercitum semipartiens, erant enim tantummodo septingenti, et ex ipsis duas acies ordinans, unam fratri, ut priori, sicuti sibi moris erat, ut hostem feriat delegat; ipse cum altera suos alacriter verbis exhortando subsequi non tardat. Similiter Bechamet, cum quindecim millia armatorum haberet, tres acies instituit, cum quibus primo quidem audacissime hostibus occurrens, certamen iniit. Porro nostri in primo, ex more, congressu fortiter agendo plurimos sternentes, reliquos in fugam vertunt; quos cædendo, versus Castrum Joannis persequentes, usque ad decem millia occiderunt. Sicque victoriam adepti, spoliis quidem sunt ditati in tantum ut qui equum unum in prælio perdidit, pro uno decem recipiens, consimili lucro, ad similem exercitum accedere non dubitaret. In crastino enim proprius castrum progredientes, ad lacum, qui est inter castrum Joannis, et Irancuum (91) sola nocte hospitati, die sequenti in monte, qui Calataxibet dicitur, tentoria figunt. Sed quia mons strictior erat, et minus ad hospitandum exercitui sufficiens, ad planitiem Fentium transierunt. Comes vero Rogerius, quietis impatiens et laboris assiduus, trecentos juvenes secum ducens usque Grigentum prædatum et terram inspectum vadit, totam Provinciam incendio concremando devastans. Cum redit spoliis et præda totum exercitum abundanter replevit. Per mensem itaque ibi perdurantes, totam Provinciam diversis incursionibus lacerantes afflixerunt; sed Castro Joannis minime prævaluerunt. In ipso anno dux Castrum Marci fecit.

CAPUT XVIII.

Propter vicinam hiemem expeditio solvitur, et Christiani Trainam dedunt.

Hiemem itaque vicinam prævidentes expeditionem solvunt; Becuminem vero in sua fidelitate apud Catanam, sui enim juris, dimittentes, qui Siciliam interim lacesat; ipsi Messanam militibus qui

eam custodiant et his quæ militibus necessaria forent munientes, Pharo transmeato, dux quidem in Apuliam hiemandi gratia secessit, comes vero in Calabria remanet. Media vero hieme intra natale Domini, cum ducentis quinquaginta militibus iterum mare transiens, usque ad Grigentinam urbem totam patriam sollicitans prædatum vadit. Christiani vero provinciarum, sibi cum maxima lætitia occurrentes, in multis obsecuti sunt. Inde Trainam ædveniens, a Christianis civibus qui eam incolebant cum gaudio susceptus, urbem intrat; pro velleque suo ordinans, ibidem Natale Domini celebrant (92).

CAPUT XIX.

Comes Rogerius uxorem ducit.

Sic legatus quidam a Calabria veniens nuntiavit abbatem Robertum S. Euphemie a Nortmannia a Delicia (93), sorore sua, nepte Nortmannorum comitum ad nita (94) mandare sibi ut acceleret versus nuptias celebrandas. Quod comes audiens multum exhilaratus erat. Denique ex multo tempore eam cupiens, speciosa quippe et præclari generis erat, quanto celerius potuit, versus Calabriam repedans, diu cupitam puellam visum ire accelerat, veniensque in vallem Salinarum (95), apud S. Martinum puellam legitime desponsatam Melitum cum maximo musicorum concentu deducens, illuc solemnes nuptias celebravit.

CAPUT XX.

Comes ergo nuptiis celebratis in Siciliam vadit.

Quibus consummatis, aliquandiu cum uxore commoratus, quo animum intenderat oblivisci minime potuit; sed exercitu apparato Rogerium armigerum (96) secum ex parte ducens, juvenula in Calabria dimissa, iterum Siciliam invadit, nullis persuasionibus lacrymantis uxoris detentus. A Catana itaque Becumine Sarraceno per legatum arcessito, secum ducens Petrelegium obsessum vadit. Porro cives ex parte Christiani et ex parte Sarraceni, consilio invicem habito, pacem cum comite facientes, castrum seseque ditioni suæ dederunt. Comes vero, castrum pro libito suo firmans, militibus et stipendiariis muniens, Trainam venit, quam similiter muniens Becuminem, ut Siciliam, laecessitum et ad suam utilitatem applicatum vadat, exhortatus; in Calabria se desideranti et de salute ipsius sollicitæ uxori sese representans, de adventu suo non minimum lætificavit.

CAPUT XXI.

Comes a duce irato animo recedit.

Castrum itaque nullum in sua, a fratris potestate, excepto solo Melito, habens, a fratre, ut quod sibi promiserat, quando ab Scalea ab ipso invitatus ad invicem reconciliati sunt, medietatem videlicet to-

Atius Calabriæ impertiatur, maxime quia juvenulam uxorem exinde, ut pote puellam, tam præclaris ortam natalibus, decenter dotare volebat, requirit. Dux autem, quamvis pecunia largus, in distributione quidem terrarum aliquantulum parcior erat, fratremque per ambages differendo protrahebat. Porro comes fratris calliditatem animum advertens, ne diutius fallaciis passi sustinens, per meliores totius Apuliæ ad (97) rationem ponit, quod sibi promissum fuerat expetens: atque (98) nec ita proficit, fœdereque (99) inter se rupto, irato animo a fratre recedit, Melitumque veniens castrum viriliter firmavit: optimosque (100) milites undecunque sibi, in fratris damnum ducens (101). Sed quamvis erga se fratrem suum (102) agere patulum esset, legalitatem tamen suam servans, per quadraginta dies a fratris injuria abstinuit, ne si forte infra hunc terminum erga se respiceret, ipse, qui de injuria conquereretur, potius injurius haberi vindicaretur (103), malens hujus dissensionis injuriosam culpam in fratrem potius quam in se retorqueri.

CAPUT XXII.

Becumen in Sicilia occiditur.

Becumen vero per Siciliam vadens, sicuti a comite rogatus, quosque poterat ad fidelitatem nostræ gentis applicat; quibus vero minus persuadere poterat, ipsos impugnationibus vexare non desistebat. At eum versus castrum Antularium (104), quod quondam suum fuerat, debellandum properaret, Nichel quidam potentior, castri quondam ejusdem Becuminis miles, in dolo verba pacifica mandans, ut cum paucis a suis semotus, Antuliensibus quasi reconciliari volentibus. loco determinato locutum veniat mandat ille vero, quia jam plurima beneficia illis jam dudum, cum secum bene erant, contulerat, minus fraudem suspicatus quo et qualiter sibi mandabatur, venire non distulit. Antulienses itaque, consilium venenoso corde duce Nichele conceptum reperientes, equum ejus primitus spiculo transfigunt, ne sessor, ut sibi primo vulnus datum foret, fraude intercepta, equo sano liberius cum vulnere aufugeret. Sicque equo defecto ipsum etiam in terra confodientes, cum sanguine ultimam vitæ flatum exhalare fecerunt. Quod audientes Nortmanni, qui apud Trainam et Petrelajam ad castra a comite deputati erant, maxime turbati, ejus enim nomine præsidia quam maxime tuebantur, castris relictis, Messanam ad tuendum vadunt.

CAPUT XXIII.

Dux fratrem comitem apud Miletum obsessum vadit.

Dux vero fratrem a se recessisse iratus, exercitu

(92) P. C. celebravit.
 (93) In dicta.
 (94) Comitibus adducta.
 (95) C. P. Salmarum.
 (96) Haurigum.
 (97) Mittens ad, etc.
 (98) Ac cum.

(99) Fœdere quod inter se habebant.
 (100) Optimos quoque.
 (101) Conducens.
 (102) Injustum.
 (103) C. P. Indicaretur.
 (104) Antelium.

congregato, cum apud Melitum obsessum vadit, anno incarnationis Domini 1062. Comes autem, quamvis tunc temporis typo febrim gravaretur, apud Geracium enim quibusdam negotiis se illuc vocantibus erat, ubi insolito aere corrupto ipse nihilominus infirmatus, quosdam suorum amiserat, tamen fratri, ut hosti venienti, in monte, qui S. Angeli dicitur, acerrime occurrit; multisque ex fraterna acie hastili robore, militari congressu dejectis, ne in ipso monte, vel certe in adjacenti, qui Mons-Viridis dicitur, castrum, sicut disposuerant, figant, impetu facto longius arcet. Urbe itaque obsessa, ex utraque parte ambitio laudis et juvenilis ætas plures ad militiam exercendam impellebat; unde cum plures militariter progrediuntur, juvenis quidam, Arnaldus nomine, ex parte comitis, gener quippe suus et frater juvenulæ uxoris erat, vir militaribus exercitiis aptus, dum dejicere tentat, dejectus, quod dolor est dicere, occubuit. Unde permaximus dolor et planctus, non solum his quibus adiutor erat, verumtamen his qui a foris impugnabant, excrevit. Ac dum soror, cum multa lamentatione exsequias celebrans, funus, ut decebat, exsequitur, comes, qui non minus dolore dolebat, in vindictam exardescens juvenis, congressu in hostem facto multos militariter sternens interimit. Dux itaque, videns talibus congressionibus suos quotidie vexari et minus proficere, duo castella ante urbem firmavit, putans tædio et fame sic eos facilius posse affici. Comes vero, ipsa castella quotidie lacessens, cum ducem in uno esse sciebat, alterum oppugnabat; cum vero ad id succurrendum venire videbat, illo relicto per medium civitatis ad aliud transibat, sic assidue certamen localiter alternans.

CAPUT XXIV.

Comes Geracium traditione capit, et dux apud Giracium capitur.

Nocte vero quadam Melitum cum centum militibus exiens Geracium venit, urbemque sibi ab incolis traditam ingressus, in suos usus aptavit. Quod dux audiens, maxima ira repletus, castella quæ ante Melitum firmaverat militibus muniens, cum toto exercitu versus Geracium extra urbem tentoria fixit. Geracenses quidem sibi jamdudum fidelitatem juraverant; non tamen urbem, ut pro libito suo meretur, reddiderunt, ne, si forte castellum in ipsa firmaret, pro velle suo omnes prorsus subjugatos haberet. Dux vero, quemdam de potentioribus urbis notum habens, nomine Basilium, ab ipso ad prandium invitans, capicio capite cooperto, ne forte quis esset perciperetur, urbem ingressus, ad palatium illius solus comestum vadit. Quo ingresso, dum nil mali suspicans, necdum cibo parato, colloquii Melitæ uxoris illius qui se invitaverat uteretur, urbicenses per quemdam famulum domus, ducem infra urbem esse cognoscentes, traditionem suspicati, non minimum turbantur. Undique concurrentibus tota urbs tumultuatur, omnesque in arma ruentes,

ad domum in qua erat, cum furenti impetu illum extrahere vadunt. Ille vero qui ducem invitaverat, impietatem concivium suorum cognoscens et viribus ad restituendum diffidens, dum versus ecclesiam profugus vitam tueri nititur, patrio ense confossus occubuit. Uxor quoque ejus cum tanta impietate a suis civibus attractata est ut stipite, ab ipso anno, usque ad præcordia transfixa inhonesta morte vitam terminare, cogeretur. Quo viso, si dux de vita desperavit, mirandum non est, præsertim cum videbat civem a civibus, amicis ab amicis, prælatos a subditis, abque recordatione alicujus præcedentis beneficii, cum tanto furore crudeli ense perimi. Stat inter furentium hostium ininania tela miles inermis, quondam multorum millium hostium debellator, boninam ferocitatem, quæ sibi quasi quodammodo innata erat, in agnam transferens mansuetudinem. At cum videret sapientiores quosque, ita qui exitum rei prænotabant, ad hoc inniti ut inordinatum furorem indoctioris vulgi et minus prospicientis quid damni quidve lucri, si occideretur, proveniret, animo aliquantulum resumpto, talibus eos verbis alloqui adorsus est: Nolite, inquit, nolite superabundantiori lætitia fallaciter extolli, ne rotalis fortuna vobis ad præsens arridens, mihi autem adversa, arrisione sua vobis indicium prænotet in futurum habendæ adversitatis, cum nulla potestas absque divina dispositione nemini attribuat. Quo judicio in me potestatem habeatis apud vos ipsos reputando conferte. Nec enim vestris viribus præsens esse perductus sum; sed neque ego, ut vobis aliquid mali machinaretur ingressus sum. Vos quidem mihi fidelitatem fecistis; ego vero quod pactum vobis promisi in nullo me violasse cognosco. Sed forte istud vobis ad utilitatem vestram aut experientiam contigit ut vestra fidelitas, cujus stabilitatis sit a nobis cognita, vos nobis gratiosiores et præmio digniores præsentet. Tot millibus hominum uni soli casualiter, non autem militariter circumveniendo, intercepto sædere, mentito, et absque dissensione vitam auferre nulla laus est. Sed neque, ut reor, quantum de me vobis aliquid proficiunt. Mors enim mea jugum gentis meæ non aufert, sed in vindictam meam vobis infestiores exardescunt. Sunt denique mihi fidelissimi milites, sunt fratres, sunt consanguinei, quibus, si perjurando vos manus vestras meo sanguine pollueritis, nulla ratio reconciliare poterit; sed et ubicunque terrarum hoc a vobis factum personuerit, opprobrium sempiternum, propter perjuriam, cum omni successione generis vestri incurreritis, præsertim si sine discussione aliquod præjudicium perpeccus fuero a vobis. Talibus verbis, faventibus sibi sapientioribus urbis, ignobile vulgus, tumultu sedato, ducem in captione, donec quid de ipso faciendum sit consilium capiant, ponunt.

CAPUT XXV.

A militibus ducis comes, ut fratri succurrat, invitatur.

Exercitus itaque ducis, qui extra portam tentoria fixerat, audito ducem (105) tali infortunio in captiōnem (106) detrusum, undique turbati, dum quid faciendum sit dubitantes inter se disputant, tandem meliori consilio accepto, per legatos comiti rei eventum intimare (107) accelerant. Sciebant quippe legalitatem animi ejus, et quamvis contentionem suam, expetendo versus fratrem aliquam controversiam, ostenderet, tamen in consideratione consanguinitatis, fratrem suum (108), ut fratrem diligere, et fraternam vitam in tanto discrimine positam ereptum ire omni sibi illata injuria oblita, quovis lucro præponere, inevitabit (109) fratrem, ut fratri in angustias (110) posito, auxilium ferendo subveniat, de controversia, quæ inter ipsos erat, duce erepto, jus teneatur, sese auxilium illaturos (111) promittunt.

CAPUT XXVI.

Comes Giracium obsidens ducem a captione liberat.

Comes itaque, sinistro rumore de fratris infortunio turbatus, fraterni sanguinis affectu totus lacrymis perfusus, suos suppliciter exorat ut fratrem ereptum (112) secum accelerent. Sicque arma corripens Geracium citissimus advolat, urbicenses, ut sibi extra muros, fœdere interposito, securi locutum veniant, invitat, quos et ita alloquitur: Eia, inquit (113), amici et fideles mei, inimicari (114), et germanum (115) me obsessum venientem cognovistis captum, et mea (116) fidelitate tenetis, gratissimum habeo. Et quia versus me in tantum vestra fidelitas progressa est, vestro consilio, non autem vestris vel manibus, vel armis de ipso ulcisci volo. In tantum enim me ad iram provocavit ut nullo modo mihi sufficiat si alterius armis quam meis intreat; quod ne vestra fidelitas, quasi mihi gratum obsequium se præstare credens faciat, omnimode sibi interdictum sciat. Accelerate igitur inimicum meum mihi reddendo. Sufficiet ut de supplicii ejus primo sciatis. Vestro consilio satiat, faciam cum tormentis vitam finire. Nulla in reddendo dilatio sit; nam nulla utilitas me avellet ab obsessione hujus urbis, donec ulciscar mihi ab ipso illatis injuriis. Ecce omnis exercitus suus, injurias ejus ultra non ferens, ipso spreto, in meam fidelitatem transiens me ducem elegerunt. Ecce, vel modicum terræ sub ipso habere indignus judicabar; eo perempto, omnia quæ juris sui hactenus fuerunt, fortuna favente, suscipiam. Non sum quem per ambages protrahere possitis; si diutius differre tentatis, ecce ad præsens vineta et

A oliveta vestra exstirpabuntur. Urbe vestra a nobis obsessa, machinamentis apparatus, nulla contra nos præsidia tuebuntur. Vos si inviti capiamini, pœnæ quæ hosti repromittuntur et vobis in ipso repromittuntur. Hac oratione habita Geracenses territi, licentia accepta, in urbem concivibus suis relaturi et consilium pariter accepturi vadunt. Sicque consilio accepto, dubii utrum ne ea quæ a comite audierunt ex industria, ut fratrem eripiat, aut certe ex vero odio dicerentur, juramentum a duce expetunt, ne, si ab ipsis dimissus, fraternas minas evadat, dum sibi vita comes fuerit, castellum aliquod infra civitatem suam firmare faciat. Quo sacramento minus discernentes calliditatem ducis **B** decepti sunt; nam quod dux se non structurum juravit, comes non jurans, non multo post illis dolentibus perfecit. Sacramento itaque accepto, ducem extra urbem adducens, multis Nortmannorum præ gaudio flentibus reddunt; sese deinceps fideles u rique futuros multis assertionibus promittunt.

CAPUT XXVII.

Castrum quod dux apud Melitum firmaverat militibus comitis fractum. Ducissa Tropeam aufugit.

Dux igitur et comes sese mutuo conspicientes, ut quondam Joseph Benjamin in viso, præ dulcedine in aspero (117), in prosperum cedentis fortunæ, in lacrymas prorumpentes, mutuis amplexibus fruuntur. Dux comiti quæ promiserat se amodo non retenturum promittit. Comes, ducem usque S. Martini prosecutus, inde Melitum vadit. Milites vero comitis, qui apud Melitum erant, audito ducem in captione detineri, castella ejus, quæ ante Melitum firmaverat, oppugnantes capiunt; milites quos invenerant in captione retinentes, suis militibus castellum, quod apud S. Angclum firmaverat, muniunt; aliud vero, quod forte videbatur, diruunt. Uxor vero viduationem suspicata Tropeam aufugit.

CAPUT XXVIII.

Dux comiti Calabriam partit.

Dux itaque hoc audiens, maleficii quam beneficii memor, maxima indignatione permotus, conventionem quam fratri promiserat exsequi denegat, donec sibi et castellum S. Angeli et milites qui in captione tenebantur restituantur, et de illata injuria jus teneatur. Porro comes, fratri duci omnem occasionem ejus velle exsequendo auferre volens, milites reddit, castellum et quæ in ipso retenta sunt restituit. Sed cum nec sic animum fratris ut sibi jus teneat molliri videt, traditione inhabitantium, castrum Messianum ingressus, duci inimicitias mandat. Dux itaque videns castra, quæ ante Melitum

(105) Duce.

(106) Captione.

(107) Fratri rei eventum intimari.

(108) Cum.

(109) Inritat.

(110) Angustiam.

(111) Laturos.

(112) Suum ereptum.

(113) Etiam eia in quid.

(114) C. P. Ecce fidelitatem vestram experiri incipio, et quia fratrem meum mihi obsessum, etc.

(115) Meum.

(116) In mea, etc.

(117) C. P. Insuperato.

in ipsa provincia habebat, sibi ablata (118), sciens totam Calabriam per illud facile posse turbari, in valle Gratensi, fratri sibi conventionem exsecuto Calabriam (119) partivit; sicque in Apuliam vadit. Comes vero in Calabriam portionem suam recepturus redit. At cum videret suos propter seditionem quæ inter se et fratrem hactenus fuerat, equis, vestibus et armis minus sufficientes per totam Calabriam, post quidem cis tributa expetitur vadit, veniensque Geracium, quia eos, quasi infideliores, cæteris exosiores habebat, ut plus ab ipsis extorqueat, castellum extra urbem, procul sese figit. Geracensibus vero juramentum sibi a duce factum obijcientibus, comes respondit: Cum medietas Geracii mea sit, dux in sua parte juramenti sui ordinem, ne violetur, servare poterit; me vero, qui in mea parte quodlibet faciam, nec votum, nec promissio aliqua redarguit. Geracenses ergo, cognoscentes se callide a duce juramento delusos, insipientiæ suæ deputarunt. Pacto cum comite facto, a castello quod fœdere cœperat pecunia potiusquam armis illum avertunt.

CAPUT XXIX.

Græci apud Trainam comiti fraudem machinantur.

Comes vero, suos abundanter armis et equis cæterisque quæ necessaria erant remunerans, et terram quæ sibi forte cesserat fidelibus suis prudenter ordinans, iterum Siciliam cum trecentis debellaturus aggreditur, uxorem juvenculam, quamvis (120) audiebat renitentem, secum ducens. Veniens itaque apud Trainam, a Christianis Græcis, qui eum jam altera vice susceperant, iterum, etsi non cum tanta, ut prius, tamen alacritate suscipitur, urbemque, quamvis natura montis, in quo sita est, satis defensibilis foret, ad votum suum aptando fortiolem reddens, uxore ibi cum paucis dimissa, circumquaque vicina castra lacessitum vadit. Græci vero, semper genus perfidissimum, hoc solo offensi quod milites comitis in domibus suis hospitabantur, de uxoribus et filiabus timentes, quadam die, cum comes apud Nicosinum oppugnandi gratia moraretur, videntes paucos cum comitissa remansisse, suspicati se in eodem facile prævalere, ut eos ab urbe expellendo, vel certe occidendo, jugum eorum a se excutiant, oppugnare cœperunt. Sed nostri, quamvis pauci, animo tamen et armis promptissimi, dolo cognito, in arma citius ruunt, dominam suam, seseque pro vita alacriter defendentes, accerrime resistunt, donec nox certamen diremit. Comes vero, quod acciderat per legatum cognoscens, citissimus advolat, Græcosque, qui jam urbe ad medietatem recisa inter se et Normannos quamdam munitionem ad se defendendum fecerant, minus ad præsens pro-

sciens expugnabat. Sarraceni denique de vicinis castris quinque millia promptiores, audientes Græcos a nostris dissentire, non minimum gavis, auxilium laturo se jam ad illos contulerant; quorum præsidio Græci perplurimum tuebantur. Nam cum diu taliter impugando, nunc autem se ipsos defendendo, jugi incursione detenti, dum per diversa loca prædando victum quærere, ut soliti erant, impediuntur famis angustia et assidui certaminis et vigiliarum æstu, quæ minime sibi pariter conveniunt, perplurimum deficiebant. In tantum enim quisque sibimet intentus erat ut etiam ipse comes vix aliquem haberet, qui sibi cibum, excepta uxore et armigeris, appareret. Nam cum infra urbem, ne extra præcautum iret, jugi defensione interim detinerentur, extra autem omnium oculi ad hoc intenderent ut si cum paucis latrocinari tentaret, deprehenderetur: quodvis horum agere imminens periculum dehortabatur. Unde et tanta penuria inter eos fuit ut neque rapere neque gratia largiente alter ab altero impetrare vel mutuo aliquid accipere possent, omnibus pene ab ipso comite usque ad ultimum clientem æquo pondere indigentibus. Vestium etiam tanta penuria illis erat ut inter comitem et comitissam, non nisi unam capam habentes, alternatim, prout unicuique major necessitas incumbere, ea utebantur. Græci vero et Sarraceni, quibus omnis patria favens pro libito patebat, plurima replebantur abundantia. Neque enim illis necesse erat victum quærere aliquorum vagari; quippe quibus omnis Sicilia, quæque necessaria erant, certatim deferens ultro suppeditabat. Nostri autem, quamvis tanta penuria affecti, famis et laboris vigiliarumque æstu inter se ipsos flebiliores anhelarent, viriles animo alter alteri flebilitatem suam, ne adinvicem dehortarentur, occultantes, quadam hilaritate, vultu et verbis simulare tentabant. Sed juvenulæ comitissam sitim quidem aqua exstinguere; famem vero non nisi lacrymis et somno, aliquid unde non habens, refrenare sciebat. Certamen assiduum quod cibus non cibus (121) suppeditabat, hostilis impugnatione abesse prohibebat. Sed interdum ne ab hostibus diffiterentur, si non nisi impugnati (122) in arma ruerent, ipsa animis eorum innata ferocitas, sagaciter etiam volentibus (123) viribus representabat.

CAPUT XXX.

Comes a Sarracenis captus se ipsum ense liberat.

Quadam itaque die certamine inito, comes equo insidens ut suis circumrat sese hostibus medium dedit. Hostes vero, eo cognito, versus eum fortiori impetu grassantes, equum ejus spiculis confodiunt, ipsum cum equo humi dejectum, manibus corripunt, quasi taurum ad victimam reluctantem usque ad sibi tutiorem locum nituntur pertrahere puniendum.

(118) *Castrum quod melius in ipsa provincia habebat, sibi ablatum, etc.*

(119) *Fratrem sibi accersiens ad pontem, qui Guiscardi tandem sibi conventionem exsecutus Calabriam, etc.*

(120) *Timidam, et in quantum.*

(121) *Quo ad cibum, qui cibus non.*

(122) *Deriperentur si non impugnant.*

(123) *Nolentibus.*

Porro comes in tanto discrimine positus, pristina-
rum rerum haud inmemor (124), extrahere ensem,
quo accinctus erat, expetens (125), et in modum
falciis virens pratum reserantis, circumquaque im-
piger vibrando ducens, pluribus interemptis, sola
dextra et Dei adjutorio liberatur, tanta strage de
inimicis facta ut sicut in condensis saltibus jacerent
a vento diruta ligna, sic circumquaque sibi adja-
cent hostium ab ipso perempta cadavera. Hostes re-
liqui sese in suam munitionem recipiunt; ipse, equo
amisso, sellam, ne quasi timidus accelerare videretur,
asportans, versus suos pedes regreditur. Nostris
igitur per quatuor menses in tam laborioso discrimi-
nine positus, hiems asperrima, quæ ipso anno ipsis
in partibus fuit, occasio liberationis, hostibus autem
damnationis existit. Nam et a civitate Ætnæ B
quæ in eadem provincia haud procul exterminat,
urbs certis temporibus ab æstuanti incendio sulphu-
rei montis æstas acerrima, itaque certis temporibus
inundatio tempestatis, procellarum, nivis et gran-
dinis asperrima solet fieri. Quamobrem hostes, bal-
nearum æstuationibus æstuari assueti, frigidiori aura
flante, fluxu vini potationibus naturalem calorem in-
tra se excitare nituntur, somno vinum, ut assoet,
subsequente, tardiores ad excubias vigiliarum urbis
esse cœperunt. Quod cum nostri cognovissent, cœ-
perunt et ipsi ex industria tardiores apparere; et
quamvis attentissime vigilarent, clamoribus tamen
obmissis, ut illos dolose securiores redderent, fingebant
se quasi non vigiles essent. Quadam ergo nocte
cum comes, ut semper, nullo labore deficiens, ex-
cubias noctis cum suis armatis sub argenti bruma
suis utilitatibus accuratissime intentis rebraret (126),
hostes somno gravatos intra (127) suas munitiones, et
neminem eorum ex tanta multitudine vigilare de-
prehendisset, castra (128) eorum silenter irrumpit:
armataque (129) manu incautos occupans, pluribus
interfectis, munitionem accipit; plures capiuntur,
ex adventitiis reliqui fugæ refugium petunt. Porri-
nus (130), qui caput traditionis exstiterat, cum sibi
principaliter assentientibus laqueo suspensus, ad
exemplum aliorum, vita privatur, plures diversis
pœnis afficiuntur. Spoliis itaque triumphali more
acceptis, nostri hactenus egentes, tanta abundantia
frumenti, vini et olei cæterorumque quæ ad usum
necessaria erant sunt repleti, ut merito a consimili
argumento recordari possent illius quod apud Sama-
riam insperato a Deo subito datæ abundantia ad
verbum Elisei dicentis: *Cras hora ista in porta Sa-
maria modius similia uno statere erit* (IV Reg. vii, 1),
cum in præcedenti die nullo quamvis magno pretio
posset inveniri.

(124) *Jurium non inmemor esse.*(125) *Exercens.*(126) *Intentus celebraret.*(127) *Inter.*(128) *Castrum.*

CAPUT XXXI.

Comes in Calabriam vadit

Ordinatis itaque rebus suis et urbe melius ad
suum libitum firmata, ut suis equos quos amiserant
restituat, versus Calabriam et Apuliam acquisitum
vadit; uxore et militibus suis apud Trainam dimis-
sis, quæ, quamvis juvenula, tanta strenuitate cœpit
esse sollicita circa castrum tuendum ut diatim cir-
cuiens ubi meliorandum videbat, studeret ut fierent
vigiliæ; reliquos omnes, quos sibi dominus suus
abiens dimiserat, blande alloquens, ut sollicitè quæ
servanda erant providerent hortabatur, multa in
reditu domini sui reprovocans; sed et transactum
periculum, ne segniter agendo quid simile incurrerent,
ad memoriam reducit.

CAPUT XXXII.

Comes cum Arabicis Castri Joannis præliatur.

Comes vero a Calabria et Apulia, ut apes studio
sissima, his quæ militibus suis necessaria erant
onustus rediens, omnes suos suo adventu lætificavit,
equos et cætera quibus opus habebant illis imper-
uens. Aliquantis ergo diebus equis, quos adduxerat,
a labore itineris recreatis, comperto quod Arabici
et Africani, qui Arabia et Africa, quasi auxilium
laturi Siciensibus, causa lucrandi advenerant, apud
Castrum Joannis usque ad quingentos morarentur,
cupiens experiri cujus valentia eorum militia esset,
illuc versus aciem dirigit, præmittens Serlonem ne-
potem suum cum triginta militibus, qui se ante ca-
strum ostendentes, extractos ad certamen excita-
rent; ipse cum cæteris in quodam loco in insidiis
latens occultatur, ut dum suos ex industria simulato
timore fugientes illi acrius persequerentur, ipse, in-
sperato a loco insidiarum prorumpens, hostes, lon-
gius a castro subtractos, facilius occuparet. Quos
Arabici, qui in castro erant, eminus adventare vi-
dentes, maximo impetu prorumpentes obvii sunt,
fugientes persequuntur, accingentes diruunt in tantum
ut ad locum insidiarum non nisi duo ex nostris
illæsi pervenirent. Porro comes, suos quos præmi-
serat ex parte captos, ex parte dejectos videns,
leonino impetu ab insidiis prorumpens hostibus
occurrit, certamen iuvit, fortiter utrinque congredi-
tur; sed a longo et acri certamine tandem comes,
D. Deo sibi propitio, paganis fugientibus victor efficitur
Hostes extremos quosque cædendo plus milliario
insequitur. Spoliis onustus, lætus apud Trainam re-
vertitur. Urbs gaudio repletur. Volensque Siculos
undique lacessere, Calabrorum (131) prædatum vadit,
unde rediens versus Roccas Castri Joannis, si forte
Arabicos a castro extrahere posset, attentans maxi-
mam prædam reduxit. Profundiores itaque partes
Siciliae cognoscere volens, longius progressus,
usque Buterum (132) venit, ubi non minima præda

(129) *Armata itaque.*(130) *C. P. Porrius.*(131) *C. P. Calabrorum.*(132) *Buterum.*

pecorum accepta, captivos plurimos secum reducens, A apud Avator (133) hospitium sumpsit. In crastinum autem, quia pro longitudine itineris et calore nimii æstus, sed et aquæ penuria, plures equos amiserat, apud S. Felicem pernoctans, inde Trainam venit.

CAPUT XXXIII.

Bellum Cerami ubi S. Georgius apparuit.

Africani ergo et Arabici, cum Siciliensibus plurimo exercitu congregati, ut bellum comiti inferant, advenire nuntiantur, anno Verbi Incarnati millesimo sexagesimo tertio; quibus comes cum suis alacriter occurrens in cacumen ejusdem montis super fluvium Cerami, ut eos plenius prospiceret, ascendit, vidensque eos trans flumen in supercilio alterius montis, diutius alternatim intuiti, nec his versus illos, nec illis versus hos transeuntibus, Sarraceni priores locum mutant, ad sua castra, quibus hospitati erant, ingrediuntur; comes vero apud Trainam revertitur. Sic triduo, flumine interposito, sese mutuo conspicientes, nec illi versus istos transire flumen præsumebant. In quarto vero die Sarraceni castra cominquentes, ne ulterius, quasi ad tergum retrogradi viderentur, in monte quo se jam triduo ostentaverant, castrametati sunt. Nostri vero hostilem affinitatem diutius impugnatam ferre nolentes, cum magna devotione, presbyteris testibus, Deo confessi, pœnitentia accepta, Dei miserationi sese commendantes, et de ejus auxilio confisi, bellum hostibus inferre vadunt. Sed media via nuntio accepto quod Ceramium ab hostibus impugnaretur, illuc comes aciem dirigit, Serlonemque nepotem ejus cum triginta militibus prætermittit, ut castrum intrans, defendendo donec ipse veniat, sustineat. Cum centum militibus, non enim amplius habebat, ipse subsequitur. Serlo vero castrum ingressus, adventum subsequentiis avunculi minime sustinuit, sed per portas, ut leo furibundus, in hostes prorumpens, multas strages dando, cum triginta millia essent, exceptis peditibus, quorum infinita erat multitudo, quod mirum dictum est, ipse triginta sex milites habens omnes in fugam vertit. Hoc facto patenter cognoscere possumus Deum nostris factorem fuisse. Nam humanæ vires tam magnum quid tamque nostris temporibus inauditum nec præsumere quidem, aedum perficere potuissent. Si autem cum propheta admirantes requirimus quomodo persequeretur unus mille, nam hoc istis, ut quondam filii Israel provenisse cognoscimus, profecto nobismetipsis, ex ejusdem prophetæ verbis, absque mendacio respondere possumus: *Quia Deus suus vindicat eos, et Dominus in profundo iniquitatum suarum clavi iræ suæ concluserat illos.* Deus suus dico, non quod eum colendo cognoscebant, sed quia, quamvis indigni, Factori suo in-

B grati existens, tamen ejus creatura erant. Deus suus, inquam, dico secundum illud quod ab Apostolo instrumur, ubi ait: *Nam idem Deus omnium, dices in omnes qui invocant illum.* Quod si aliquis hanc sententiam dialectizando commutabilem astruere tentaverit, dicens: Si dives est Deus in eos qui invocant illum, consequi oportet ut pauper sit in eos qui non invocant illum, respondendum est quia Deitas ipsa augmentum vel detrimentum non patitur, nec in natura sua recipit magis vel minus, sed semper in eodem statu permanens sui peræque omnia potest. Si autem pauperem dicere concludimur, non tamen quantum ad ipsum, sed quantum ad illos qui se indignos exhibent quibus misericordie suæ divitias Deus impertiatur. Comes itaque nepotem subsecutus, cum centum militibus Ceramium veniens hostesque a nepote devictos cognoscens, dum subsequi, ut plenius devincat, deliberat, quibusdam ex timore dehortantibus et sufficere sibi victoriam a Deo per nepotem factam dicentibus, ne forte ultra insequendo progrediatur fortuna rotabilis et in deterius cedat, Ursellus de Baliol exploranti (134) comiti interminatus est se nunquam vel ibi vel alias sibi auxilium laturum, nisi certamen cum hostibus ineat. Quod comes audiens dehortantibus quidem multa convicia iratus intulit, citiusque hostibus, versus castra eorum, illuc enim aufugerunt, bellum offerre vadit. Porro illi, viribus resumptis, duas acies ex sese facientes nostris audacter occurrere accelerant. Comes etiam similiter duos cuneos faciens ex suis, unum nepoti, et Ursello, et Arrigoto de Puteolis, ut præcedentes primo feriant, delegavit; ipse cum altero subsequens, bellatum, Deum sibi adiutorem invocans, vadit. Prima autem acies eorum Serlonem cum prima acie nostra declinando, montem super nostros præripere volens, ultimæ aciei nostræ, quam comes ducebat, occurrit. Comes ergo, et Ursellus de Baliol (135) suos solito formidolosiores præ nimia multitudine hostium quam incurrebant (136) videntes, talibus exhortationibus timorem ab ipsis excutere nitentur: Arrigite animos (137) vestros, o fortissimi Christianæ militiæ tirones. Omnes Christi titulo insigniti sumus, (138) qui non deseret signaculum, nisi (139) offensus. Deus noster, Deus deorum omnipotens est, et ab ipso omnis qui (140) de Deo diffidens, confidit (141) in homine, et ponit carnem brachium suum. Omnia regna mundi Dei nostri sunt, et quibus volet ipse impertiatur (142). Gens ista Deo rebellis est, et vires, quæ a Deo non reguntur, ocium exhauriuntur (143); ipsi in virtute sua gloriantur, nos autem de Dei præsidio securi sumus. Nam neque honestum est dubitari quos certum est, Deo nos præcedente, ante faciem nostram non posse

(133) *Anattor.*(134) *C. P. exprobrando.*(135) *Ballionis.*(136) *Exhorrebant.*(137) *Inimicos.*(138) *C. P. et.*(139) *Suum, non.*(140) *Omnes quidem.*(141) *Confidet.*(142) *Impartitur.*(143) *Citius exaurientur.*

subsistere. Gedæon, quia de Dei auxilio non dubitavit, in paucis multa millia hostium stravit. Dum illa versus certamen properando perorantur, apparuit quidam eques splendidus in armis, equo albo insidens, album vexillum in summitate hastilis alligatum ferens, et desuper splendidam crucem, et quasi a nostra acie progrediens, ut nostros ad certamen promptiores redderet, fortissimo impetu hostes, ut densiores erant, irrumpens. Quo viso nostri hilariores effecti, Deum sanctumque Georgium ingeminando et præ gaudio tantæ visionis compuncti lacrymas fundendo, ipsam præcedentem promptissime sunt secuti. Visum etiam a pluribus in summitate hastilis comitis vexillum dependens, crucem continens, a nullo, nisi divinitus, appositum. Comes ergo, aciei suæ primos exhortatus, Arcadium de Palerna, suam aciem nostris exprobrando, promptissime antecedentem, et splendenti clamucio quo pro lorica utimur armatum, certamine inito fortissimo congressu, hastili robore dejectum, cæteris metum incutionis interfecit. Erat enim inter suos militia præclarissimus, cui etiam neminem armis resistere posse putabant, et clamucium (144), quo indutus erat, nullis armis poterat violari, nisi ab imo (145) in superius impingendo inter duo ferrea, quæ per juncturas cum catenata (146) sunt, ingenio potius quam vi vitaretur (147). Dum itaque utrinque fortiter dimicatur, nostri numeri paucitate multitudini intermixti ita concludebantur ut vix aliquis nostrorum nisi armis sibi faciendo tumultum interrumpere posset. Videns (148) autem nostros condensitatem circumdantium (149) se hostium sternendo, ut a furenti vento solet condensitas nebulæ disrupti, et sicuti velocissimi accipitres imbecillam turbam avium disruptam sternere. Sed cum longo certamine grassati, diutius nostrorum infestationem ferre non prævalentes, fuga tueri potius quam armis nituntur, nostri audacter insequentes, extremos quosque cedendo perimunt. Sicque victores effecti, ad quindecim millia ex hostibus occubuerunt. Nostri itaque, triumphalibus spoliis onusti, usque ad hostium castra regredientes, in eorum tentoriis hospitantur, camelos et reliqua omnia, quæ invenerunt, sibi vindicantes. In crastinum vero pedites ad viginti millia, qui fugientes scopulos et prærupta montis occupaverant, oppugnantes, plurima ex parte perimunt; reliquos vero debellatos vendentes pecuniam infinitam accipiunt. Sed cum aliquandiu commorati fetore putrentium cadaverum occisorum hostium gravarentur, fetorem abhorrentes Traianam reversi sunt. Comes Deo et S. Petro, cujus patrocinio tantam victoriam se adeptum recognoscebat, de collato sibi beneficio non ingratus existens, in testimonium victoriæ suæ per quemdam suorum, nomine Meledium,

camelos quatuor, quos inter reliqua spolia, hoste triumphato, acceperat, Alexandro papæ, qui tunc temporis vice beati Petri prudenter et catholice exsequabatur, apud Romam representat. Apostolicus vero, plus de victoria a Deo de paganis concessa quam de sibi transmissis donariis gavisus, benedictione apostolica et potestate qua utebatur, absolutionem de offensis, si resipiscentes in futurum caveant, comiti et omnibus qui in lucranda de paganis Sicilia et lucratam in perpetuum ad fidem Christi retinendo auxiliarentur, mandat, vexillumque, a Romana sede, apostolica auctoritate consignatum, quo prænio, de beati Petri fidei præsidio, tutius in Saracenos debellaturi insurgent.

CAPUT XXXIV.

Pisani comitem, ut Panormum obsessum vadat, invitant.

Pisani ergo mercatores, qui sæpius navali commercio Panormum lucratum venire soliti erant, quasdam injurias ab ipsis Panornitanis passi, vindicari cupientes, navali exercitu undique conflato, vela per mare ventis committentes, apud Siciliam in portu vallis Deminæ applicuerunt, legatumque comiti Trainam, ubi tunc morabatur, mittentes, mandant ut equestri exercitu Panormi illis occurrat, se illi in urbe capienda auxilium laturos, vi talis præmii acceptam vindictam illatæ sibi injuriæ expetente. Comes vero, quibusdam negotiis se detinentibus, ad præsens ire distulit, mandans illis ut modicum temporis sustinerent, donec hæc quibus ad præsens intentus erat expedirentur. Porro illi, commercialibus lucris plusquam bellicis exercitiis ex consuetudine dediti, sustinere, ne lucris assuetis diutius privarentur, nolentes, Panormumque per se incasum aggredi disponentes, vela in portum ejusdem urbis dirigunt, sed plurimam multitudinem hostium exhorrentes, et ob hoc a navibus progredi minime præsumentes, catena tantummodo, quæ portum ab una parte in alteram (150) clauderat, abscissa, et hoc sibi, more suæ gentis, pro proximo (151) reputantes, Pisani reversi sunt. Comes itaque videns ætatem proximam, quæ præ nimio calore a vicinitate solis ferventis caniculæ plures equitatus in prædali exercitio fieri prohiberet, fratri duci in Apuliam interim, dum importuna ætas pertranseat, ire disponens, ne uxorem suam et milites cum ipsa remanentes absque stipendiis derelinquat, Gulosam una die, secunda Brocatum, tertia Cephaludum prædatum acie dirigit. Sicque Trainam multa abundantia replens, militibus suis, ut urbem attentissime pervigilantes, incursus hostium prudenter caveant, et ne aliquorsum longius ab urbe, aliqua occasione intercurrente, progrediantur, multis exhortationibus

(144) *Claviculus.*(145) *Ab imo.*(146) *Et catenata.*(147) *Viribus inviceretur.*(148) *Videntes.*(149) *Tantam condensitam inimicorum paganorum, ac Siciliensium simul existentium, et circumdantium, etc.*(150) *C. P. ripa in alia*(151) *Maximo.*

commonitis, ipse versus Apuliam cum fratre quid A
ulterius agendum sit tractaturus vadit; plurimaque
ad invicem conferentes, tandem refrigerante calore,
centum militibus sibi ab eo in auxilium acceptis,
versus provinciam Agrigentinam cum ducentis mi-
litibus prædatum vadit.

CAPUT XXXV.

*Milites comitia, hostibus territis, Turronem, qui
postea Gatzonia dictus est, ascendunt.*

Unde cum maxima præda inde rediret, militum
suorum prædam præcedere præcipiens, ipse cum
reliquis inter duos cuneos minatur ne a fronte, vel
certe a tergo, aliquo hostili incurso excuteretur.
Porro Africani et Arabici, cum essent cupientes
ulcisci de victoria in Ceramensi prælio sibi ablata B
et laudem quam ibi amiserant aliquando sibi fa-
vænte fortuna recuperare, cognoscentes per nuntium
ita eos prædatum isse cum septingentis electis mi-
litibus, via qua redire habebant insidiantes occul-
tantur. Nostri autem qui præcedebant ad locum us-
que pervenientes, illis ex improvise exsurgentibus,
audaciæ qua hactenus asequi erant obliti, enervi-
ter agentes, cum fuga potius quam armis mortis pe-
riculum declinare cœperunt. Montem quemdam,
quem ex omni parte præcipitium cingebat, solo et
arcto aditu patente, pro auxilio expetentes ascen-
dunt. Hostes vero parte armigerum, qui prædam
minabant, peremptam, ipsam etiam prædam excu-
tiunt. Comes autem, qui subsequēbatur, tumultum
audiens, dum citius advolat, quæ acciderant cogno-
scens, maxima indignatione et ira repletus, ut secum
de hostibus ultionem expetant, suos immensis cla-
moribus a monte quem ascenderant incassum revo-
care nititur, donec ipsemet, turronem ascendens et
suos quemque nomine vocans, ne se imposterum
suis excusarent, talibus verbis aggressus est :
Itane, inquit, o fortissimi hactenus, viribus exhausti
estis ut, absque recordatione alicujus militaris lau-
dis, in profundum putribundæ defectionis submersi,
ulterius respirare nequeatis? Recordamini anteces-
sorum, sed et gentis nostræ, nostræque hactenus
habitæ strenuitatis præconizatæ, devitantes notas
futuri vituperii. Recordamini quot millia hostium
apud Ceranium pauciores quam nunc debellatores
extinxistis. Fortuna tunc vobis arridens ab eodem
quo et nunc adhuc regitur. Resumite pristinas vires,
victoria post fugam fortiter agentibus laudis repara-
tio est. Ilæc, et alia exprobrando, plura locutus, vix
eis exhortationibus recreatis, ad certamen properans
cum hoste congregitur. Fortiter agendo gens Deo
rebellis debellatur, præda excussa recuperatur. No-
stri, victores effecti, triumphalibus spoliis ditantur.
Trainam cum gaudio remeantes, excepto quod (152)
de solo Galterio de Simila, qui inter omnes militari
laude dignus, in congressu fortiter agendo, quod do-

lor dicere est, juventutis florem ab hostibus confus-
sus amiserat, plurimum tristabatur.

CAPUT XXXVI.

Nostri a Tarantis vexantur.

Dux vero (153) Robertus cum in Apulia esset,
sciens fratrem suum apud Siciliam multiplici incur-
sione ab hostibus lacessiri, plurimo exercitu ab Apu-
lia, et Calabria congregato, nolens expers esse qua-
stus, laboris etiam particeps fieri, versus Siciliam
intendit. Comes vero fratrem adventare audiens,
cum gaudio magno festinus illi apud Cusentum Cal-
abriæ urbem occurrit. Sicque progredientes anno
Dominicæ incarnationis 1064 cum quingentis tan-
tummodo militibus apud Pharam mare transmeantes,
tota Sicilia, nullo adversus eos aliquid præsumente,
impune peragrata, Panormum usque perveniunt,
atque in monte, qui postea Tarantinus, ab abundan-
tia Tarantarum, a quibus ibidem exercitus eorum
plurimum vexatus est, jubente duce, quem postea
pœnituit, tentoria fixa sunt. Nam mons totus insitus
Tarantis, viris et mulieribus inhonestum, quamvis
iis evaserint, ridiculosum hospitium præbuit. Taranta
quidem vermis est, araneæ speciem habens, sed acu-
leum veneni feræ punctiois, omnesque quos punxe-
rit, multa venefica ventositate replet, in tantumque
angustiantur ut ipsam ventositatem, quæ per animum
inhoneste crepitando emergit, nullo modo restinguere
prævaleant, et nisi clibapica, vel alia quævis ferven-
tior æstuatio citius adhibita fuerit, vitæ periculum
incurrere dicuntur. Tali inhonestate nonnulli nostro-
rum vexati, tandem locum mutare coguntur, vicinum
urbi locum tutiorem, quo tabernacula figant, expe-
tentes, ubi per tres menses commorati, Panormita-
nis fortiter repugnantibus, versus urbem quidem
minime profecerunt, sed viciniora circumquaque
loca plurima depopulatione vexaverunt. At cum vi-
dent se versus urbem minime tunc temporis præva-
lere posse, castra moventes Bugamum oppugnare
vadunt, civibusque ejusdem castris enerviter relu-
ctantibus, funditus diruunt, incolas omnes cum
mulieribus et liberis, omnique suppellectili sua ca-
ptivos adducunt, sicque versus Calabriam remeare,
volentes haud procul ab Agrigentina urbe, sic enim
illis directior adiacebat via, tentoria figunt. Porro
cives ejusdem urbis, viribus suis plus necessario
confidentes, per portas prorumpendo forti strepitu
super illos proruant, incautosque hostium tacendo
dum fingunt (154), usque in portas suæ civitatis
persequuntur. Dux itaque digressus, in Calabriam
veniens, expeditionem solvit : Bugamensesque (155),
quos captivos adduxerat, Scriblam, quam deserta-
verat (156), restaurans, ibi hospitari fecit.

(152) C. P. de sola morte Galterii de Simila.

(153) Ergo.

(154) Incautius hostium cedendo dum fugiunt.

(155) Bugamenses.

(156) Duxerant Scriblam, quam desertaverant.

CAPUT XXXVII.

Agellum a duce oppugnatur.

Anno vero Dominicæ incarnationis 1065, Policastrum castrum destruens, incolas omnes apud Nicotrii, quod ipso anno fundavit, adducens, ibi hospitari fecit. Antequam iret versus Panormum dux Robertus, et in monte Tarantarum tentoria fixisset, dux et comes Rogerius prius in provinciam Cusentii castrum quidem Regale (157) expugnaverant, et pro libitu ordinaverunt. Eodem anno castrum quoddam, quod Agel dicitur, in provincia Cusentii, dux oppugnare vadens, per quatuor menses obsedit. Agellenses autem extra castrum progredientes, cum vicinius tentoria hostes sigerent, fundibus et sagittis longius propellere nituntur; sicque ex utraque parte mutua cæde fortiter congregiuntur. At dum nostri maxima indignatione commoti, impetum in hostes facientes, ubi densiores erant, prorumpere nituntur, Rogerius filius Scolcandi (158) jaculo confossus, equo dejecitur: cum etiam Gissibertus (159) nepos ejus eum (160) relevare tentat, dejectus utriusque occiduntur: de quorum nece dux cum omni exercitu non minimum turbati, erant enim inter familiares sibi charissimi, eorum corpora apud Sanctam Euphemiam, ubi tunc abbatia in honore sanctæ Dei genitricis Mariæ noviter incœpta instituebatur, humanda mandavit: equos, et cætera quæ habebant, eidem ecclesiæ, pro ipsorum salvatione contulit. Agellenses itaque cognoscentes pro tali et similibus factis duces sese graviter offendisse, pacem ab ipso expetunt, ne si rebelles persistendo vi caperentur, ab ira ejus, absque recordatione alicujus pietatis, ut meriti erant, omnes pariter perimerentur. Dux vero quamvis anhelans esset cum suppliciis, de ipsius ultionem expetere, tamen ne diutius perendinando, alias intendens, demoraretur, pacem cum ipsis fecit, castrumque ab eis deliberatum, in sua virtute accipi pro libitu suo disposuit.

CAPUT XXXVIII.

Castrum apud Petrelegium fit.

Comes vero Rogerius, acquirendæ Siciliæ intentus, quietis impatiens erat, omnia perlustrans crebris incursionibus deterrebat, intantumque ex consuetudine labori continuus erat, ut Sincine, hincve infestior esset, nec cæcitas obscuræ noctis dehortari posset, quin de loco ad locum transiliens, per se ipsum omnia attentaret, ejusque præsentiam plusquam omnia hostes exhorrebant, intantumque ejus velocis frequentia deterrebantur ut nusquam absens putaretur. Sed quia ubi suis præsentibus, ipse absens ab hostibus deprehendebatur, sui hostili incursione interdum gravabantur, castrum, quo se, si forte necessitas incumberet, facilius tuerentur, et a cujus

(157) C. P. Ragel.

(158) Scottandi.

(159) Gilbertus.

(160) Dux.

(161) Adherens.

A vicinitate quæque proxima loca attentus subjugata sibi concite fœderarentur, apud Petrelegium, anno Dominicæ incarnationis 1066, turribus et propugnaculis extra portam accuratissime firmavit, per quod maximam partem Siciliæ, ad suæ dominationis jugum ferendum perdomuit. Filiis denique Tancredi naturaliter hic mos inolitus fuit, ut semper dominationis avidi, prout illis vires suppetebant, neminem terras vel possessiones habentes ex proximo sibi absque æmulatione habere paterentur, quin vel ab ipsis confestim subjecti deservirentur, vel certe ipsi omnia in sua virtute potirentur.

CAPUT XXXIX.

Dux Montepilosum obsidet.

Inde et Robertus dux, qui præ cæteris hunc morem sibi vindicaverat, Gauridum de Conversana, nepotem videlicet suum, filius quippe sororis suæ erat, ut de Montepiloso sibi servitium, sicut et de cæteris castris, quæ plurima sub ipso habebat, exhiberet, adorsus est, quodque ab ipso, sicut et cætera, minime acceperat, sed sua strenuitate, dux sibi auxilium non ferente, per se ab hoste lucratus fuerat. Id facere renuente, dux, admoto exercitu, idem castrum obsessum vadit; multisque militariter ex utraque parte perpetratis, tandem, ut de eodem castro, sicut et de cæteris sibi servitium promittens exhiberet, compulit.

CAPUT XL.

Dux Barum obsidens.

Dux itaque videns omnia, quæ solo inceptu attemptabat, fortuna favorabiliter aridente, sibi in prosperum cedere, famosissimam urbem, quæ Barum dicitur, adhuc Constantinopolitano imperatori ex fidelitate adhærentem (161), sibi vero rebellem, ex proximo haud longe a Montepiloso habens (162), quibuscunque imperator præerat pactionibus et, ut sibi faventiores redderet, ad impugnationem ejusdem urbis secum instans (163), anno Verbi Incarnati 1067 equitatu et nœviali exercitu eam obsessum vadit (164). Et quia ipsa civitas, quasi in quodam angulo sita in mare porrigitur, ipse cum equestri exercitu ipsam partem qua civitas versus terram patebat, quasi ab uno mari in aliud claudens, navibus per mare extensis, una ad alteram firmiter ferreis catenis, ac si sepein faciendo, compaginatis, ita totam urbem cinxit ut nullo latere exitus ab urbe progrediendi pateret. Duos quoque pontes, unum videlicet ab unaquaque ripa constituens, qui longius in mare usque navium funes, ab utraque parte attingebant, porrexit: ut si forte Barenses aliquem incursum versus naves attentarent, directo cursu a militibus navibus expeditius subveniretur. Barenses autem primo quæ agebant respectui habentes omnia vilipendere, ornamenta sua thesaurum.

(162) Quam habens quibuscunque poterat pactionibus imperator etiam.

(163) Inflammas.

(164) Oppugnatum vadit.

que pretiosa dependentia ostentare, Guiscardo A tur, crebris incursionibus omnia hostiliter per-
plura convitia inferre, turribus suis fidentes rerum
exitus minus metiri cœperunt. Quæ res Guiscar-
dum ab incepto quidem non deterrebat, sed ani-
mus ambitionis cupidine fervens, quanto pretio-
siora infra muros contineri dicebant, tanto arden-
tius spe ea lucrandi, ad quod cœperat persistendum,
mentis instantiam fugebat, subridendo illis respon-
dens: Quæ, inquit, ostentatis mea sunt, et quia a
vobis voluntarie mihi præsentantur habeo gratum.
Estote fideles ad tempus in conservando. Vobis
quippe de amissione dolentibus fiam quandoque
largus in distribuendo. Sicque suos ad urbem debel-
landam exhortationibus et promissis inflammans,
laboris sui renuntiationisque præmium infra murum
testatur esse. Ipse mœnia circumire, aggeres com-
portare, urbem vallare, arietes facere, cæteraque
machinamenta, quæ usui capiendæ urbis necessaria
erant, componere, suos instruere, hostes infestare,
metum jugi instantia studebat incutere. Barenses
ergo videntes constantiam ducis ultra quam rati
erant, indivulsam persistere, victumque infra ur-
bem, nullo ad introducendum hostibus circumsetis,
aditu patente, a multitudine inermis vulgi, mulie-
rum scilicet et puerorum inutiliter devastari quod
vi nequibant dolo vitæ ducis periculum parant,
pretingque composito, a quodam levitatis viro, ut
urbe (165) digrediens illum spiculo corripere atten-
tet (166), mercantur. Amerinus ergo avaritia cap-
tionis cupidine captus appetendum (167) tam no-
bile, ut sibi videbatur, facinus accelerat, spiculoque
venenis infecto ab edocentibus se tantæ versutiæ
fraudem accepto, urbe digressus, quasi unus ex
nostris, lapides funda versus hostes supra muros
jaciendo, adversus castra nostrorum dolose specula-
tum circumvenit. Sicque, vesperascente die, nox
intercludere solis radios properat, cumque cœnæ
hora instante dux in tabernaculo suo, ex foliosis
arborum ramis composito, sedisset, ille a tergo
veniens, ramoso pariete interposito, ducem prævio
oculo, deinde aure per vocem bene visum credens,
spiculum, quod ad hoc acceperat, fortiter impin-
gendo, parte vestium correpta, sed Deo protegente,
ipso illæso permanente, in terram defixit: sicque,
ducem læsum credens incasso vulnere spiculi
amisso, nihil sibi fuga utilius credens quam velocius
potuit cursu sese infra urbem recepit. Ducis vero
ministri tali facto expavefacti extra prosilientes,
dolo cognito, noctis excubias solito attentius, vigi-
lesque circa ducem deputant, cæmentarios ex ejus
edicto conducentes summo diluculo primum domum
brevis perficiunt.

CAPUT XLI

Comes Rogerius cum Saracenis præliatur.

Ea tempestate comes Rogerius in Sicilia moraba-

(165) *Urbem.*

(166) *Attentaret mercaretur. Animus æger.*

(167) *Ad perpetrandum.*

lustrans, ad sibi subdendum nunc præmiis pulsans,
modo minis terrenis, jugi exercitatione plerumque
alios damnis afficiens, intantumque quietis impa-
tiens hostes lacessendo deterrebat, ut vix in ipsa
munitionibus, nusquam autem alias securi essent.
Nox vel dies, vesper et aurora, aura lenis et aspera
æquo pondere infesta timori erant. Unde et Sici-
lienses, consilio intra se habito, mori potius quam
cum tanta inquietudine infelicem vitam diutius
protelare deliberant, belli fortunam contra comi-
tem tentare parant. Denique versus Panormum præ-
datum profliciscenti, exercitu innumerabili, undique
conflato, ex improvviso apud Michelmir occurrunt
anno Incarnati Verbi 1068. Porro eos eminus con-
spiciens totus infremuit, omnesque suos in unum
coercens subridendo ait suis: «Eia, inquit, nobi-
lium prædecessorum nobilitas, fortuna vobis favens
prædam, quam longius disposueratis quærera, labori
vestro parcens, ultro vobis obviam, ne plus in con-
ficiendo itinere fatigemini, adducit. Ecce præda a
Deo vobis concessa. Auferte iis, qui ea indigni sunt.
Utamur ea dividentes apostolico more, prout cuique
opus est. Ne exhorrescatis jamdudum, multotiesque
a vobis devictos. Si ducem mutaverunt animo, non
quo duce id præsumunt, ejusdem nationis, qualitas
(168), sed et regionis est (169), cujus et cæteri sunt.
Deus autem noster immutabilis est. Si a vobis non
mutatur integritatis fidelis spei, nec ab ipso muta-
bitur sententia triumphalis auxilii.» Illis dictis,
acieque suorum prudenter ordinata, cum hoste
congregitur. Fortiter nostris agentibus gens inimica
in tantum debellatur, ut vix ex tanta multitudine
superesset per quem rei eventus Panormi renun-
tiaretur. Nostri vero triumphalibus spoliis multum
ditantur.

CAPUT XLII.

Columbæ Panormi suos victos nuntiant.

Moris vero Saracenis est ut columbas frumento
et melle infuso domi nutrientes, cum aliquorsum
longius digrediuntur, masculos sportulis inclusos
secum ferant: ut cum aliquid novi fortuna illis
administraverit, quod domi scitum velint, chartulis
eventus suos notantes, et collo avis vel certe sub
ala suspendentes, avibus dimissis per aera, familiæ
domi sollicitæ, utrum prospere erga peregrinos
amicos omnia agantur, notificare accelerant. Avi-
cula enim dulcedine grani melliti, quam domi ga-
stare sæpius assueverat, illecta, reditum accelerat,
chartulas morem suum scientibus repræsentat.
Hujusmodi sportulas cum avibus comes inter reli-
qua spolia accipiens, avibus cum infectis sanguine
chartulis dimissis, tristis fortunæ eventus Panormi-
tanis repræsentat. Urbs tota concutitur; lacrymosæ
voce liberorum et mulierum per aera cælum

(168) *Ejusdem nationis, et qualitatatis mutav., etc.*

(169) *C. P. Religionis.*

attolluntur. Gaudium nostris, illis tristitia parturitur.

CAPUT XLIII.

Dux auxilio comitis Rogerii Barum capit.

Principabatur tunc temporis urbi Barensi sub imperatore Græcus quidam Argerius (170) nomine, qui cum cæteris civibus pro tempore et loco consilio habito (171), chartulis ærumnas urbis civiumque, sed et hostium infestationem adnotans, clam de nocte per quemdam ab urbe digredientem Diogeno (172) Constantinopolitano imperatori dirigit: urbem, quæ sola in ejus fidelitate persistens undique hostili incursione quatiebatur, nisi citius subveniat, se amissurus victus penuria. Se, jam tertio anno instante (173), hostibus circumseptos, cujus diuturno certamine deficientes deditioem parare (174). Nisi ipsam retineat, spem nullam (175) de recuperatione (176) pervasæ ab hostibus patriæ ulterius reservari. Legatus quod instructus erat fideliter adimplere satagens, brevi magnum conficiens iter Byzantium venit. Acceptas epistolas imperatori representare vadit; epistolis orationem exhortatoriam, ut subveniat, addit. Imperator vero, susceptis epistolis ac perceptis, Duracium mittens, classem parare facit, cui Gocelinum de Orencho (177) quemdam natione Nortmannum, et in palatio post imperatorem secundum, paucis quia strenuus armis et consilio callens erat, ducem præponens, cum multis copiis Barensibus succurrendum disponit. Porro qui missus fuerat, jussus ab imperatore Barum regrediens, clam hostes urbem, ut exierat, intrat. Acta refert, signumque, quo auxilium veniens, eminus cognoscant, edocet: ut simile signum de unoquoque propugnaculo contra advenientes faciant, fascès scilicet accendant, ne a certo portu devient admonet. Barenses hoc nuntio exhilarati, plus necessario festinantes, animo enim cupienti nihil satis festinatur, in proximam noctem fascès accendant, clamoribus et laudis plus solito lætitiâ ostendunt. Quidam in hoc facto præterdant, inter nostros quæstio oritur. Fit de pluribus rebus conjectura, undique argumentatur, a prudentioribus rei veritas apprehenditur, auxilium videlicet per mare illis advenire. Advenerat in auxilium ducis fratris plurimo remige comes Siciliæ Rogerius noviter a fratre invitatus, leoninam in omni certamine habens ferocitatem, quem tamen prudentia regebat, et fortuna lavens comitabatur. Illic callide in hoc negotio agens, singulis noctibus speculatum ire jubet, si forte eminus per mare adventantes naves aspiciantur. Cum ecce quadam jam nocte mediante quasi stellæ lanternæ ardentes in summitate mali uniuscujusque navis eminus apparere conspiciuntur.

Quod cum a comite compertum fuisset acceleratissime armata manu, plurimo sese remigi credens, obviam hostibus ire accelerat, quos hostes eminus aspicientes, Barenses qui supra præ gaudio occurrerent rati, minus sese ad defensionem aptant. Comes vero navem Gocelini, qui dux hostium erat, duabus lanternis a cæteris distinctam eminus cognoscens, illam versus impetu suorum intendere jubet. Dumque fortiter congregiuntur, tanta vi quædam ex nostris super navem illorum grassata est, ut ex uno latere cum pondere armorum incaute decurrente, centum quinquaginta loricati ex nostris submergerentur. Comes vero Gocelinum oppugnans superat: quem in suam navem exarmatam recipiens, cum triumpho gloriosus ad fratrem remeat. Dux vero amittendi timore in certamine fratris, plurimum angebatur, quippe nec succurrere poterat, nec alium, excepto illo, cæteris defunctis, habebat. Attamen victor et incolumis redire nuntiatur, nulli credulus fieri asserit, donec visu sibi satisfaciente. Utrum sanus esset scrutando ingeminat cum lacrymis. Comes vero Gocelinum mirifice Græco more præparatum, duci ad honorem representat captivum. Barenses itaque se sua spe frustrati ulterius hostes ferre non valentes, deditioem facta, duci fœderantur. Anno Domini 1070, dux voti compos effectus, fratri et cuncto exercitui gratias referens, urbe pro velle suo ordinata, fratrem in Siciliam præmittens, solito exercitu brevi iterum expeditionem versus Panormum submovet. Toto Junio et Julio mense apud Hydruntum moratus montem, quo facilius descensus ad mare, equos navibus introducens, fieret, rescindere facit, unde et Duracenses maxime sunt territi, ne mare cum exercitu transmeans, eos impugnatum veniret nulunque et equum ei, quasi ad honorem mandantes, hac occasione rem speculatum mittunt.

CAPUT XLIV.

Scyllum duci reconciliatur.

Ea tempestate Costa Condomicita, qui Scyllum (178) jamcudum duci fraudulenter abstulerat, veritus ne cum dux versus Siciliam navigio transitum simularet, Scyllum (179) obsessum diverteret, duci reconciliatus castrum reddit, tali injuria se, ad quod fecerat compulsus dicens: Dux Costam Pelogam quemdam Stratigotum statuerat, qui nimia insolentia defluens quosque ingenuos viros, vel mulieres, nec etiam suæ consanguinitati parcens contumeliis afficiebat. Illic inter cætera quamdam ingenuam matronam nomine Reginam, aviam Costæ Condomicitæ gallinam auream cum pullis, quam habere dicebatur, ab ea extorquere volens, verberibus laniatam captione retruserat. Costa Condomi-

(170) C. P. Argeritius.

(171) Concilio, et loco habito.

(172) C. P. Diogero.

(173) Instantibus hostibus circumsepto, cives diutino, etc.

(174) Deditioem parari.

(175) Nulla.

(176) Habetur.

(177) C. P. Gocelinum de Corintho quemdam natione Normandum.

(178) C. P. Stilium.

(179) Stilium.

cita in famulatu ducis apud insulam Crotone detinebatur. Cui cum quod acciderat relatum fuisset, injuriam aviæ reputans suam, infirmitate simulata, licentiam domi causa curationis a duce exposcens, vigilia Natalis Domini Scyllum (180) ingressus est: quem Stratigotus venisse audiens, piscium sibi exenia per famulum mittit, qualiter se res erga duce[m] habebat, requirit. Ille ac si nihil mali machinans, ira dissimulata, gratias remandat: sed quod animo conceperat minime oblitus, postquam comestum est, potentioribus urbis secreto circumventis, de sibi illata aviæque injuria querimoniam ostentat: quibus respondentibus merito sibi talia accidisse, excusationibus minime usus, facti se poenitere asserens, uti contulerat, auferre tentaturum pronittit, si tantummodo ipsis potiat[ur] auxiliariis. Sicque a pluribus fide accepta, totam noctem insomnem ducens, quoscunque potest sibi allegat; summoque diluculo, cum omnes qui hujus rei ignari erant, ut dies ipsa monebat, in ecclesia Dei laudibus inservirent, ipse cum tredecim viris, gladiis cum capis accinctis, reliquis signo dato, et a foribus expectantibus, ad portam castelli accedens, janitor nil suspicatus quasi noto aperit. Ille cum sociis ingressus, hospitium Stratigoti intrat, arma quæ invenit corripit: versus ecclesiam, Stratigotum præoccupare volens, citissimus currit. Undique ergo insurgente clamore, Stratigotus, insidiis compertis, per fenestram prosiliens, præcipitio delapsus, dum fuga refugium petit a civibus, quibus omnibus exorsus erat, comprehensus reducitur. Costa Condo icita, quia consanguineus ejus erat, volente ei parcere, a populo condemnatur, sicque cum suppliciis poenas luens, a quibus mala intulerat, perimitur: quos religaverat liberantur, a fidelitate ducis palam avertuntur. Sicque per sex fere annos duci rebellis per diversa loca Calabriæ ab ipsis turbatio plurima facta est. Istud hic inscribimus ut caveant prælati sibi subditos pravis ministris a sua fidelitate divelli.

CAPUT XLV.

Panormus capitur.

Dux igitur comitatibus et cæteris quæ expeditioni congruebant apparatus, fratrem, quem præmiserat, subsecutus, apud Catanam, ubi comes erat, venit fingens se Maltam debellatum ire, quasi de Panormo diffidens; sed a fratre cohortatus, magno equitatu, cum navalibus peditumque copiis ab inde progrediens Panormum venit, ab Oceano urbem navibus obsidens, fratremque comitem ab uno latere statuens, ipse ab altero cornu Calabrensibus et Apulis muros ambit. Sicque quinque mensium circulo hostes urbis defensionis attentissime pervigiles, ipse nihilominus impugnationi cum fratre intentus inquietare perstuduit. Utrique pari ardore inflammati omnia circumire, suos instruere, omnia ordi-

nare, hostibus interminari, suis plura largiri, ampliora promittere, primus et frequentior adesse, nihil intentatum relinquere. Machinamentis itaque et scalis ad muros transcendendos artificiosissime compaginat[is], dux hortos cum trecentis militibus latenter ingressus ex altera parte, qua videlicet navalis exercitus adjacebat, urbem infestare, fratremque a parte, qua erat, haud secus agere perducuerat. Illi, signo dato, quæ edocti erant, haud perficere segnes magno sonitu irruunt. Urbs tota in arma ruens, quæ strepitu tumultuantium accurrebat defension[is], acceleranter grassatur. A parte, qua minus cavebant, vacillatur. A Guiscardensibus scalis apposis murus transcenditur. Urbs exterior capitur, portæ ferro sociis ad ingrediendum aperiuntur. Dux et comes cum omni exercitu infra muros hospitantur, Panormitani delusi hostes a tergo infra muros cognoscentes, interiori urbe refugium petendo sese recipiunt. Nox tumultum diremit. Proximo mæne primores, fœdere interposito, utriusque fratribus locutum accedunt, legem suam nullatenus se violari vel relinquere velle dicentes, scilicet si certi sint quod non cogantur vel injustis et novis legibus non atterantur. Quandoque lea fortuna præsent[is] sic hortabantur urbis deditionem facere, se in famulando fideles persistere, tributa solvere, et hoc juramento legis suæ firmare spondunt. Dux comesque gaudentes, quod offerebatur libenter suscipiunt anno Dominicæ incarnationis millesimo septuagesimo primo. Adepti primo omnium, Scripturæ fideles imitatores dicentis: *Primum quærite regnum Dei, et omnia adjicientur vobis* (Math. vi, 33); ecclesiam sanctissimæ Dei genitricis Mariæ, quæ antiquitus archiepiscopatus fuerat, sed tunc ab impiis Saracenis violata templum superstitionis eorum facta erat, cum magna devotione catholice reconciliatam dote et ornamentis ecclesiasticis augent. Archiepiscopum, qui ab impiis dejectus in paupere ecclesia S. Cyriaci, quamvis timidus natione Græcus cultum Christianæ religionis pro posse exsequebatur, revocantes restitunt. Deinde vero castello firmato, et urbe pro velle suo, dux eam in suam proprietatem retinens, et vallem Deminæ, cæteramque omnem Siciliam acquisitam, et suo adjutorio, ut promittebat, nec falso acquirendam, fratri de se habendam concessit.

CAPUT XLVI.

Serlo occiditur.

Cum ista geruntur, Serlo filius Serlonis, nepos videlicet utrorumque principum istorum, cujus in præcedentibus mentionem fecimus, apud Ceramum morabatur ad tuendam provinciam ab incursibus Arabicorum, qui apud castrum Joannis ea tempestate morari dicebantur, a duce et comite sic jussus. Nam et medietas totius Siciliæ ex consensu ducis et comitis suæ sorti, Arisgotique de Poteolis, inter se

(180) *Stilium.*

dividenda cesserat : eo quod hic consanguineus A eorum erat, uterque autem consilio et armis probissimi viri erant. Arabici autem qui apud castrum Joannis morabantur, strenuitate Serlonis, quia eis in multis infestus erat, plurimum inimicabantur, jugique intentione dolo vel armis ruinam ejus meditari nitebantur. Saracenus autem de potentioribus castris Joannis nomine Brahen (181) cum Serlone, ut eum facilius deciperet, fœdus inierat, eorumque more per aurem adoptivum fratrem, alter alterum factum vicissim susceperat. Hic cum traditione cum suis composita Serloni salutaria munuscula cum amicabilem verbis mandat, inter quæ etiam intulit ista : Sciat fraternitas adoptivi mei quod tali vel tali die septem tantummodo Arabici ex deliberatione jactantiæ terram tuam debent prædatum adire. Quod B Serlo audiens ridiculo habere cœpit, minusque sibi prospiciens, ex vicinis castris neminem sibi in auxilium accessivit, sed terminato die inconsultus venatum recessit. Porro Arabici qui dolum composuerant, cum septingentis militibus et duobus milibus peditum de Castro Joannis digressi, haud procul a Ceramo in abditis locis insidias ordinant, septem tantummodo, ut Brahen (182) Serloni mandaverat, milites mandantes, qui Ceramo, præda capta, Serlonem extrahunt. Insurgit clamor, ab incolis provinciæ tumultuatur, a Serlone, ubi venatum ierat, tumultuantes cives audiuntur, sed quia inermis processerat, nuntium apud Ceramum ad deferenda sibi arma suosque invitandos mittens, ipse, C quo clamor infestius urgebat, sciscitaturus quidnam esset, progreditur. At dum a septem militibus præda abduci dicitur, arma sibi delata corripiens, adoptivi fraudi plus necessario credulus improvide subse-

quens, ultra insidias progreditur. Illis autem ab insidiis prorumpentibus, cum hostes a tergo horribili armorum turbine deprehenduntur, Serlo decertandi copiis, sed et fugæ presidio diffidens, cum paucis qui secum erant, petram, quæ ab ipso die Serlonis dicta est, cursu expetit. Qua ascensa, a dorso pro muro ejus usus, diu fortiter sed nullo aliunde auxilio adventante, incassum dimicatur; nam tandem confossus occubuit, nullusque ex omnibus qui cum ipso erant, exceptis duobus qui inter cadavera mortuorum latitaverant, evasit. Serlone exenterato, Saraceni cor extrahunt. Ut audaciam ejus, quæ multa fuerat, conciperent, comedisse dicuntur. Capta vero occisorum in Africanam regi ad honorem mittunt, et caput Serlonis, stipiti impositum et per plateas urbis delatum, a clamante est præconizatum ejus esse a quo præ cæteris Sicilia impugnabatur, hostes devictos nullo simili superstiti; Siciliam suæ sorti amodo facere (183) cessuram. Cum ista apud Panormum principibus nostris nuntiantur, exercitus totus turbatur. Comes amissione nepotis intolerabili dolore angebatur, dux vero a lamentis fratrem suum coercere volens, dolorem suum virili more occultare nitebatur. Feminis, inquit, lamenta permittantur, nos autem in vindictam armis aecingamur. Igitur quia se junctim ad invicem utrique fratres quisque suis utilitatibus lucrari studebant, excepto quod cum necessitatibus incumbere, alter ab altero invitatus vicissim sibi ad invicem succurrendum venirent, huic libro, alium incepturi, finem ponamus, ut in sequenti de unoquoque nunc se junctim iterumque conjunctim, prout ipsa res expostulaverit, stylum alternemus.

Explicit liber secundus.

LIBER TERTIUS.

Quoniam quidem arduas res clarosque triumphos duorum procerum, Gulscardi videlicet ducis, Siciliaeque comitis Rogerii, nunc se junctim, nunc vero gregatim, prout facere nos scripturas repromissimus, limpidior poetria, si esset unde æstuandum foret, ut res quæ in ipso nobili memoria clarent, nobilioris philosophi penna chirographizaret, ne limpidissimus liquor, dum ad hauriendum porrigitur, fetore incultioris vasis etiam ab ipsis sitientibus abhorreatur. Sed quoniam nos aureis fistulis paupertate prohibemur ad potandum, utimur interdum plumbea fistula, dul-

D ces liquores usque degustaturi. Unde et lector quisquis historiæ seriem perscrutari tentat, non fallentia verborum commenta, sed pompales triumphos memorandorum virorum attendat. Quæ enim inseruntur non mex vel tuæ laudi, sed illorum qui faciendi meruere, subtitulantur. Quoniam ex edicto principis tempus scribendi imminet, quod negligendo hactenus minus potatum est, ad fontem quo hauriam unde limpidius eructetur, recurrere ipsius principis urgens festinantia prohibet.

(181) C. P. *Braclem.*

(182) *Braclem.*

(183) C. P. *facile.*

CAPUT PRIMUM.

Apud Paternionem et Mazariam castella fiunt.

Igitur famosissimus Siciliæ princeps Rogerius, duce fratre, expeditione, postquam Panormum adeptus est, solita, a Sicilia versus Calabriam et Apuliam, ut suas utilitates exsequeretur, digrediente, in Sicilia remanens, exercitus recedentis fratris minimam partem præmiis et promissionibus illiæiens, ex consensu ejusdem ducis sibi retinuit. Sicillamque debellare ex omni parte aggrediens, jugi incursione non minimum lacessivit, et quamvis hactenus dum in his quæ acquirebat cum fratre participaturus ad plenum strenue egerit, nunc cuncta quæ acquireret suæ sorti cedere certus, quasi leo esuriens prædæque avidus, quietis impatiens, omnia circumire, periculosioribus incæptis primus adesse, nihil intentatum relinquere patiebatur. Anno Dominicæ incarnationis 1073, duo castella, unum apud Paternionem ad infestandam Catanam, aliud vero Mazariam ad debellandam adjacentem provinciam firmaverat. Dux vero, a Sicilia in Calabriam veniens, apud Russanum ejusdem provinciæ urbem dolentibus urdicolis castellum firmavit.

CAPUT II.

Guiscardus Salernum obsidet.

Gisulfus ergo Salernitanus princeps, frater Sigelgutæ (184) uxoris Guiscardi ducis, omnes maritimos (185) fines a Salerno usque ad portum qui Fici dicitur, Arecumque et S. Euphemiam sui (186) juris esse volens, et partem a Guiscardo dietim pervadi (187) audiens, versus ducem inimicitias injecit, omnesque ei adhærentes quos capere poterat contumeliis deturpans, nostræ genti sese inimicari non abscondebat. Dux autem Guiscardus, qui amicitiam sibi promiserat, primum quidem patienter ferens, legatis ait ab incæpto respiscat convenire. At ubi videt conceptam animo principis malitiam quanto plus lenire tentabat, eo amplius in deterius excrescere, fœdere quod inter eos erat renuntiato, inimicanti sibi etiam ipse insecutibiles amicitias parat. Sed quia inter se et Ricardum principem Aversæ inimicitia efferbuerant, veritus ne ab ipso Gisulfo adversum se succurreretur, pacem cum ipso fecit; quo in sui adjutorium quibusdam pactionibus conducto, Salernum multis copiis obsessum vadit.

CAPUT III.

Malfetani cum duce pacem faciunt.

Malfetani vero, Gisulfum exosum habentes, timebant quippe ab ipso puniri, eo quod interfectores

(184) C. P. *Sigelgutæ.*

(185) *Maritimos.*

A patris ipsius, dum eos ad subjugandum sibi impugnaret, exstiterant. A duce invitati ut sibi ad obaidendum urbem navigio servitum veniant, potentiores duci locutum ex consensu aliquorum accelerant. Dux itaque callidis pactionibus, si assentiant, si autem dissentiant, minis terrendo attentans, tandem ad confœderationem compulsi, ut si contra Gisulfum lærentur, tota Malfa illi subjugata hæreditatier fœderaretur. Duce vero omnia, ut expetebant, promittente, parte exercitus ad obsidendum urbem relicta, reliquam secum ducens, cum ipsis qui inde venerant, apud Malfam vadit, urbem sibi a civibus deliberatam suscipit, quatuor castella in ea fecit, militibus suis munit; inde cum multis Malfatanorum copiis Salernum redit. Sic deterrebat Malfatanos, si manus Guiscardi quoquo modo evaderet timor Gisulfi.

CAPUT IV.

Salernum deditur

Dux vero navalibus peditumque copiis, sed et equestri exercitu Salernum vallans, frequenti incursione congregiendus undique deterrebat; in tantumque attrivit ut nullo aditu ad victum introducendum. se suisque negantibus, patente, tantam famem inesse coegerit ut etiam vel mures, sicut relatione eorum qui præsentibus adfuerant didicimus, a quibusdam introrsum reclusis comissi sint. Abagelardus vero, filius Hunifredi comitis, nepos videlicet ducis, qui Salernum, propter inimicitias quas cum duce habebat, propter hæreditatem quæ ab ipso detinebatur sibi, in adjutorium Gisulfi introierat, ingruente fame, Salerno clam de nocte digressus apud S. Severinam Calabriæ urbem duci infestus fieri secessit. Dux autem in Siciliam ad fratrem mittens, ut Abagelardum nepotem apud S. Severinam obsessum vadat, non incassum mandavit. Ipse vero urbis Salernitanæ infestationi indivulse persistens, tandem ad deditonem coegit; Gisulfo vero quia frater erat suæ collateralis, liberorum fratrum avunculo, quocumque vellet abeundi libertatem dedit: urbem autem sua in virtute retinens, castellis et munitionibus pro libitu suo aptavit.

CAPUT V.

Comes Rogerius Abagelardum apud S. Severinam obsidet.

Inde quietus impatiens nulloque labore, ubi aliqua spes cujusque lucri designabatur, desiciens, apud S. Severinam, ubi fratrem prævenire invitaverat, nepotem Abagelardum obsessum vadit: fratremque, quem ad hoc invitaverat, ab uno latere urbem obsidisse inveniens, ab altero latere ipse consedit. Abagelardus autem diatim urbe digrediens, nostros ad

(186) *Quem fecit, et statum pennam.*

(187) *Diatim pervadere.*

certamen provocando, dum alternatim fortiter saepeque congregitur, multa militiæ congruentia perpetrata sunt. Porro dux videns se minus in urbem proficere, consilio cum suis habito, tria castella firmavit. Unum Hugoni Faloch, alterum Rainaldo de Simula ad urbem infestandam delegavit, tertium autem Herberto fratri Hugonis, et Custinobarbo (188) fratri Rainaldi. Sicque expeditione soluta in Apuliam secessit, ubi non multo post apud Cavam, in quodam congressu Heremannum comitem fratrem Abagelardi capiens, Rogerio fratri in turri Melitensi retrudendum mittit. Qui dum in vinculis obscuro carcere cruciaretur, Abagelardus, fraterna compassione tactus, pactionem cum duce ut urbem sibi reddens fratrem recipiat, facit. Duce itaque hac calliditate illum deludendo fidem dante, ut cum apud Garganum venirent, sic enim castrum quoddam dicebatur, fratrem sibi captione liberum redderet, ille incautus, verba argumentosa minime advertens, urbe digrediens duci eam reddidit, sicque cum ipso aliquantisper commoratus fratris redditionem frustra suspicabatur. At cum Russanum ventum est, asperius cum duce, quod nimium protraheretur, sermonem habuit, versus Gargantum iter acceleret hortatur. Tum vero dux dolum aperit, infra septem futuros annos se illuc quo dixerat non iturum asseruit. Ille, sic calliditate verbi se circumventum animadvertens, plurimum cum duce altercatus, irato animo discedens, in Apuliam castro S. Agadii seditiosus sese cum suis recepit.

CAPUT VI

Dux S. Severinum recuperat, Castro S. Agadii dux Abagelardum obsidet.

Dux itaque sciens illum ad hoc niti ut totam Apuliam versus se, pro posse, commoveat, exercitu excitato illum insequens obsessum vadit; sed castro natura, munitione, defensionibus firmissimo, cum diutius in oppugnando persisteret, ipsis qui intra erant fortiter agentibus, plus damno suorum perturbabatur quam versus castrum proficeret. Abagelardi autem de amissione fratris dolor in dies exercebat, neque vincula, quibus frater arctabatur, ipsum haud secus ac illum ex recordatione angebant. Unde et frequentius casus fratris quibuslibet pactionibus meliorare attentans, vix tandem obtinuit ut, castro reddito, fratrem recipiens, quo et sibi liberet, abscedere liceret. Sicque fratre recepto pariter discedentes, mari transmeato, ad imperatorem Constantiopolitanum transeunt.

CAPUT VII.

Comes Rogerius in monte Calataxibet castellum facit.

Famosissimus ergo Siciliæ princeps, et debellator

(188) C. P. *Tristomo Earba.*

A Rogerius apud Siciliam in omnibus strenue agens morabatur. Neque enim, aliqua delectatione se retrahente, hostibus absens fieri patiebatur, quippe quem egestas, labor, minæ hostis, imminens jugis decertatio, vigiliæ, vel vita asperior ab incæpto non deterrebant, sed potius quanto asperitatibus quatiebatur eo ardentiori constantia ipsa, humano more animo suo innata, dominationis cupidine, vincere quam vinci nitebatur. Et quamvis omnia cupiens esset, impensius tamen zelo potiendi Castrum Joannis angebatur. Quod si adeptus foret, sciebat se quasi pro firmo (189) ad totam Siciliam pro libitu suo ventilandam. Tali tantoque urgenti desiderio anno Incarnati Verbi 1074 in monte Calataxibet castrum firmavit, quod militibus et reliquis quæ necessaria erant muniens, Castrum Joannis infestissimum redditur.

CAPUT VIII.

Africani Nicotrum destruunt.

C Africani ergo Sarraceni, a familia regis Tunicit, ex ejus edicto, navibus per mare piratarum more vela ventis committentes, maritima littora versus Siciliam et Calabriam insidiatum vadunt. Sicque, Junio mense in vigilia B. Petri, apud Nicotrum de nocte appulsi cives incautos et præ gaudio instantis solemnitalis, vino, ex more somnoque gravatos opprimunt, sentisomnes alios perimunt, alios capiunt, ipsos etiam pueros cum mulieribus omnique suppellectili vehibili prædam navibus inducunt, castrumque totum incendio concremantes, remige accelerato in altum recedunt. In crastinum ripæ propius accedentes pueros et imbecillioem familiam amicis redimere volentibus, pretio accepto, navibus ejicientes partim exonerantur; reliquos, qui alicujus utilitatis videbantur, adducunt; sicque vela ventis committentes, patrios agros unde venerant laci revisum tendunt.

CAPUT IX.

Africani apud Mazariam vincuntur

D Anno vero incarnationis Domini 1075, quia in præcedenti anno pro libitu sibi favente apud Nicotrum prospere accurrerat, plus necessario cupidine avaritiæ insolentes, simile sibi evenire frustra rati, navibus ascensis versus Siciliam fortunam tentatum navigant, insulamque circumcurrendo tentantes, tandem apud Mazariam appulsi sunt. Navibus digressi urbem magna vi oppugnantes irrumpunt, castrum autem, quod infra erat, fortiter repugnantibus per octo dies obsident. Comes vero, per legatum comperto castrum suosque hostibus infestari, clam de nocte armata manu castrum ingressus, summo diluculo per portas prorumpens, cum hoste in platea urbis ante castellum congregitur, fortiterque ex

(189) C. P. *Pro flagello u!*

moro agendo victor efficitur, pluribusque peremptis, A reliquos fugientes extremos quosque in mare prosequitur. Mazara ducis strenuitate ab hoste eripitur. Gemebundus rumor a paucis qui evaserunt Africæ nuntiatur, sique rotabilis fortuna homines primo prosperis successibus alludendo illectos spe priorum eventuum deceptos risit.

CAPUT X.

Hugo de Gircea apud Catanam occiditur.

Comes vero, quibusdam necessitatibus se avocantibus a Sicilia, versus Calabriam digrediens, Hugonem (190) de Gircea, cui propter strenuitatem quam habebat, nam et præclari generis a Cenomanensi B provincia erat, totam (191) servandam Siciliam delegavit, interdicens ne, si Bernarvet, quia vicinus sibi Syracusis morabatur, aliquem incursum versus se faceret, callidas ejus versutias cavens, nusquam urbe digrediens, hostem persequeretur. Sed juvenilis animus militia fervens, et laudis avidus, quod sibi interdictum erat minus servans ad hoc niti cœpit ut ante reditum comitis aliquid nobile facinus, unde militarem laudem mereretur, perpetraret. Unde et Trainam usque progrediens, Jordanum comitis filium cum familiari militia comitis secum Catanam adduxit. Porro Bernarvet, magno electorum militum exercitu congregato de nocte accedens, laud procul a Catana in abditis locis insidiis occultatur, triginta militibus Catanam usque præmissis qui eos ad certamen excitatos longius ab urbe protraherent. Hugo vero et Jordanus, militia ferventes, suos ad certamen cohortando, urbe cum magno impetu digrediuntur; trigintaque electos milites insidias speculatum mittentes, ipsi incautius insequi accelerant. Porro speculatum præcedentibus locum insidiarum transgressi, dum a subsequentibus usque perventum est, illi, ab insidiis prorumpentes, hostibus horribili turbine insurgunt. Itaque qui præcesserant, insidias a tergo videntes, nec ad suos, hostibus interpositis, regredi posse, Paternionem fugientes evadunt. Nostris vero dum fortiter congregi nituntur, Hugo comitis gener cum pluribus occiditur; Jordanus autem, hostes ferre non valens, cum paucis Catanam elabitur. Bernarvet lætus cum spoliis Syracusiam regreditur. Comes itaque rumorem hujuscemodi per legatum cognoscens reditum accelerat exercitumque adversus Bernarvet commoto, castrum, quod Zotica dicebatur, oppugnans funditus diruit, viros perimit, feminas cum pueris in Calabriam venditum mittit, anno Incarnati Verbi 1076. Sed quia animus principis, dolore generi interfecti, ad mentis debilitationem pene infectus nisi majori

(190) G. P. Hugoni.

(191) Cum filia sua de priori uxore Catanam dederat, totam, etc.

(192) C. P. Fuit.

(193) Itur.

vindicta sanari minime poterat, amplioem vindictam expetens, usque ad provinciam Notensem profectus, ita omnia exterminavit ut etiam ipsas messes, tempus enim triturae instabat, quia æportari non poterant, penitus igne combusserit; quod etiam passim per diversa loca Siciliæ facere addens maximam egestatem ipso anno eidem insulæ incussit:

Nascitur ergo fames quia sustulit ultio panes.

CAPUT XI.

Trablas obsessione ad ditionem cogitur.

Anno Verbi Incarnati transacto millesimo, Adjectoque super mille septies undecimo, Expeditionem movet comes mense Madio. Naves vela dant per æquor suffragante zephyro. Æra sonant, buccinando pontus plaudit júbilo. Classis magni Alexandri non (192) hac pulchrior. Aura ridet cum fortuna, pubes gaudet bellica. Citharizant ad hoc docti, resonant et tympana. Trablas (193) ergo oppugnatum, nil tumescunt

[æquora.

Sed transcendit equitatu comes fronte bellica, Montium scopulosorum ima, sive ardua, Bellicosæ juventutis multa fultus copia.

Clypeos auro fulgentes, et splendentes galeas Sol cum tangit, intuentum aciem reverberat. Montes omnes splendescunt super clara sidera.

Equi fremunt, dant hinnitus, æque (194) montes [resonant.

Mille, flante aura levi, vexilla subventilant. Horrido aspectu satis versus Trablas properant. Hostes vident, exhorrescunt hanc armorum nebulam.

Terra, ponto sonant tubæ, ut metum incutiant. Clamor usque cœlum pulsat; hostes infra trepidant: Urbem vallant (195) circumquaque æquore, vel [arida.

Nautæ velis obumbrantur, terræ figunt anchoras. Equitum pars frontes cædit, pars figunt tentoria. Crebro currunt ad certamen, fortiter congregitur. Hostis nisus repugnare, plurimum concluditur (196).

D Castro luctus post certamen, nostris lyra additur. Hostes viribus diffisi tandem pacem expetunt. Cedit comes, castrum reddunt (197) ditionem subeunt.

Fœderantur more suo, sed dolentes faciunt.

Ab hac eadem urbe strictior sinus terræ ab utroque latere mari (198) urgente, longius in mare porrigitur, pascuis uberrimis abundans. Ibi armenta et cætera urbis animalia hostili tempore pasci consueverant, quo cum ex more propter instantes hostes

(194) Echo.

(195) Urbs vallatur,

(196) Colliditur.

(197) Ditioni.

(198) Mare.

diatim exirent, nostri, brevi sinu interposito conspiciens, cœperant, ut in tali gente assolet, aviditate, si aliquo astu queant, adipiscendi agitari. Jordanus filius comitis, ad id negotii peragendi intentionem certius apponens, ut hanc sibi famam militarily præ cæteris acquireret agebat. Tandem itaque, ut erat vir presumptuosissimus et laudis avidus, cum sibi familiaribus consilio habito, quodam vespere centum sibi milites eligens, patre inconsulto naves ascendit, de nocte insulam pervadit, applicans navibus digreditur; in concavitate quadam ejus insulæ, antequam illuscescat, occultatur insidiis. At ubi nocte recedente sol irradians terris illuxit, tota civitas prædicta (199) ex more urbe digrediens pascendi gratia ipsam insulam sparsim præoccupat. Porro Jordanus, ubi in insidiis occultabatur, prædam longius ab urbe progressam conspicens, impetu leonino a loco prorupit, usque in portam urbis prædam colligens prosilit, navibus introducendam illorsum minare accelerat. Cives itaque, insulam insperato hostibus pervasam videntes, in arma ruunt, maximo impetu, usque ad decem millia ab urbe prorumpunt, hostes, ut prædam excutiant, inconsulte prosequuntur. Nam ubi Jordanus longius ab urbe eos progressos videt, spreta præda, hostibus leonina ferocitate occurrit, congressuque facto, acerrime utrinque pugnatur. Sed Jordanus, ut erat in congressibus fecundissimus, suis verbis exhortatoriis promptiores reddens, fortiter agendo plures sternit, reliquos fugat, victor efficitur, quosque cædendo usque in portam urbis prosequitur, sicque ad naves regrediens maxima præda lætante (200) introducta, ad patrem impune cum triumphali laude redit. Hac re urbs quasi maxime territa ad deditiorem, ut diximus, compulsa est. Comes itaque urbem nactus pro libitu suo castro et cæteris munitionibus ordinat, militibus et quæ iis necessaria erant munit, turribus et propugnaculis undique vallans. Sed undique adjacens provincia, firmissime circumsepta, munitissima erat et ideo adhuc recalcitrans rebellat. Comes laboris indeficiens crebris incursionibus, ut sibi omnia substernat, infestare aggreditur, brevique termino usque ad duodecim famosissima castra suo dominio obediendo subire coegit, quæ militibus suis distribuens cum omnibus appendiciis suis de se habenda delegavit. Sic exercitum omnibus pro exhibitio sibi servitio gratias agendo, solvens, ipse Bricam a labore nauseatum secessit.

CAPUT XII.

Castrum Novum comiti fœderatur.

Ea quidem tempestate quidam Sarracenus, Bechus nomine, Castrum Novum possidens, illic morabatur. Erat autem idem vir magnæ superfluitatis et arrogans, unde et ipsos suos fideles levitate sua interdum diversis contumeliis afficiens, sibi infide-

(199) C. P. *tota civitatis prædicta.*
(200) *Licenter.*

liores reddebat. Hic quadam die cum molendinario suo iratus, ante se invitans verberibus deturpavit. Porro ille se adeo grave ferre dissimulans, in vindictam tantæ dehonstationis animum intendens, secum tacitus agebat quibus artibus vel damno rerum suarum, aut certe lesione corporis vicissitudinem recompensaret. Unde accidit ut quodam vespere de subjacentibus complices sibi alligans, petram quamdam, quæ omni castro supereminebat et dominabatur, irrumpens pervadere legatumque apud Bricam comiti mittens, in sua fidelitate se ita egisse et ut sibi succurrere acceleret mandat. Hoc nuntio comes accepto plurimum exhilaratus, cum quantis habere poterat citissimus illorsum intendit. Porro Bechus molendinarius blanditiis et promissionibus, ut ab incæpto respiscat sibi reconciliare dum minus prævalet, frustra oppugnare nitabatur. Comes vero adventans proprius accedit, molendinarius amplissimis promissionibus in sui fidelitate arrigit. Ille cum nulla ex parte aditus ad se accedendi nostris pateret, fume oblato demisso, quosdam nostrorum ad se pertrahit. Bechus itaque videns nostros a molendinario infra petram susceptos, spe retinendi castris amissa territus, castro spreto, omnia quæ poterat asportans aufugit, cives cum comite pacem facientes infra castrum recipiunt. Comes vero sic castro potitus pro velle tunc municiens ordinat molendinarius, ut cæteris, ad similes actus exsequendos exemplum tribuat, pluribus beneficiis, libertate etiam concessa remunerat.

CAPUT XIII.

Michael imperator ad ducem venit.

Eodem anno Græcus quidam sub nomine Michaelis imperatoris Constantinopolitani, ad ducem in Apuliam venit, auxilium expetens ad palatium (201), a quo, ut dicebat, fraude suorum, in die sancto Parasceve dejectus fuerat, monachusque violenter fieri compulsus hoc solo crimine objecto quod filiam ducis filio suo nupti acceperat. Ipse quoque filius, ne spe aliqua recuperandi palatii, vel deductæ uxoris procurandæ propaginis reservaretur, turpiter eunuchizatus, usque ad exitum vitæ exilio relegatus est, alio in locum expulsi in palatio subrogato, quem nec aliqua, vel extrema antiquorum imperatorum linea ad id hæreditatis jure gentium invitaverat. Timebant denique Græci ne, si ex nostræ gentis uxore hæredes procreati in palatio successerant (202), occasio liberius illuc accedendi nostræ genti daretur, et gens deliciis et voluptatibus, potiusquam belli studiis ex more dedita, nostrorum strenuitate subjugata conculcicaretur. Ipsam ducis filiam reclusam diligenti custodia observabant, ne forte si alicui potenti nuberet, quia hæreditati imperatori semel in palatio coronata fuerat, ab ipso cui nuberet, aliqua hæreditas per ipsam in palatio proclamaretur. Michael itaque a monasterio, in quo monachus co-

(201) *Recuperandum.*
(202) *Subscescerent.*

actus erat, habitu ejecto, ut dicebat, profugus, in Apuliam veniens a duce imperiali honore susceptus, per omnes civitates Apuliæ, sive Calabriæ processionibus, et imperialibus pompis ex edicto ejusdem ducis accuratissime obsecundatur. Et hoc quidem totum ex industria dux faciebat, quandoquidem animum (203) eum in palatio restituendi haberet. Audierat nempe generum suum eunuchizatum, unde spe suscipiendæ de filia prolis, cui palatium jure hæreditati competeret, amissa, ad hoc inter se nitens tutius (204) agebat, ut, sub nomine Michaelis, quibusdam sibi faventibus, Græcis facilius debellatis, cum ad palatium usque perventum foret, vi coronam cum sceptro et imperialibus ornamentis pervadens, ipse imperator fieret. Promittens tantum se sibi auxilium laturum, per duos ferme et amplius annos honore quo cæperat, eum secum detinuit, donec ea quæ tanto inceptui necessaria forent apparabantur. Erant autem tunc etiam quidam cum duce, qui in palatio tempore Michaelis imperatoris servientes faciem ejus se novisse, et hunc similem minime, vel in medico assimilari dicerent; sed fraudulenter hunc spe alicujus a duce accipiendi muneris advenisse. Porro dux, uterne an pro certo esset æquipendens, cum multus susurrus inter suos super tali negotio fieret, ab incepto minime deterrebatur, sed potius quod cæperat exsequens, cum ipse non esse hunc dubitaret, nil de hac re dubitare asserebat, et hoc ex industria quidem laudans suos faciebat, ne ab ipsis ab incepto dehortaretur.

CAPUT XIV.

Dux classem aptat versus Græciam.

Talia disponens, tacita sed mente reponens,
 Sumptibus insudat, quo Byzantium sibi ludat.
 Undique terrarum quærit spem materiarum.
 Nulla reinittuntur, nec rustica despiciuntur.
 Sed prodesse queunt quæ jam despecta fuerunt.
 Ligni cæsores mandantur in arte priores.
 Undique terrarum conducitur ars tabularum.
 Robora cæsa cadunt, resecantur, sectaque radunt
 Artifices ligni. Ferrum faber applicat igni.
 Anchora conflatur, clavorum forma paratur.
 Compago navis textitur (205) superaddita clavis.
 Obducunt imas alii lanugine rimas,
 Atque picem liquidam properant superaddere qui-
 [dam.]

Vela suunt isti, studium dant funibus isti.
 Classis adaptatur, non navis sola paratur.
 Crescat ut in numeros studiosius imminet heros
 Omnibus aptatis, et navibus arte paratis,
 Per liquidum pontum classis conflatur Hydruntum.

CAPUT XV.

Comes Tauromenium obsidet.

Interim dum ista aguntur anno instante 1078,

(203) *Non quod animum, etc.*
 (204) *Tacitus.*
 (205) *C. P. tegitur.*
 (206) *Scropibus.*

A comes Tauromenium obsidens viginti duobus castellis vallavit; ita ab uno in alterum sepibus et stropibus (206) claudens, sed et navalibus copiis a pro-cinctu maris cingens, ut nullo latere pateret aditus ad castrum volentibus hostibus aliquid introducendi vel educendi. At dum quadam die de castro in castrum per præcipitia scopulosi montis comes visum transiret cum paucis, pars quædam Sclavorum (207) inter myrtetica virgulta latitans in quodam arctioris transitus loco prorumpens irruit. Et nisi Evisandus quidam, natione Brito, audito strepitu armorum, sese comiti et hostibus interposuisset, de ipso comite, ut aiunt, hostibus triumphus cessisset. Sed cordium solus inspector, Deus, Lonam intentionem principis in præcedentia, sive subsequencia per eum futura bene prænotans, aliter quam (208) illi moliebantur rem transtulit. Scriptum quippe est: *Non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum (Prov. xxi, 30).*

CAPUT XVI.

Evisandus pro comite occiditur.

Evisando itaque in domini fidelitate taliter interfecto, dum nostri in arma ruunt, hostes per præcipitia scopulosi montis elapsi sunt. Sic mors Evisandi vice (209) comitis sub Dei præsidio fuit. Comes autem fidelitatem ejus honeste remunerans, corpore humato decenter, multa beneficia egenis e sacris locis pro redemptione animæ ejus, nec inmerito contulit. Montium autem cacumina cum ipsis vallibus perlustrans, peditum copiis iter faciens, a monte, qui ab incolis Gibel appellatur, quem nos Etnam dicimus, usque Trainam neminem ejusdem superstitionis impunitum dimisit. Militibus multus planctus fuit iste sepultus. Nam suo merito charus fuit undique Brito. Pro merito fidei sortem capiat requiei. Cui cum sit ita mors, est comiti data vita. A Juda discat (210), quem tanta fides sibi dicat. Ille Deum vendens, laqueo se postea pendens Mortem mercatur, cum traditione notatur; Hostili cultro spes hujus se dedit ultro, Ut dominum servet, meritumque sibi coacervet. Non virtute pari debent ii subtitulari. Traditor alter erat, ut salvet et alter anhelat. Angelicam pennam capiet hic, ille gehennam.

CAPUT XVII.

Golafri ab Africa sub Tauromenio visi sunt.

Quatuordecim ergo naves, quas Golafros appellant, ab Africa regis Tunicii piratarum more per mare palantes sub Tauromenio appulsæ, quodam diluculo a nostris in mari haud longe anchoris fixis conspiciuntur. Nostræ autem naves armatis expositis minus erant ad exsequendum paratæ. Comes autem latronem, quinam sint, quave de causa vel unde, hostes ne an pacem portantes

(207) *Scalanorum.*
 (208) *Et quam, etc.*
 (209) *Vita.*
 (210) *Distat.*

advenerint, seiscitatum mittit. Interminando sub-
juxit si in tanto sui juris vel modicum quid inju-
riæ vel fecissent, vel facere attentare præsumerent,
nusquam impunitos a se evadere posse. Ac dum nil
mali adversus ea quæ ejus juris erant sub excusa-
tione et obstestatione legis suæ machinari renun-
tiantur, sed potius ex edicto regis Tunicii, ut infe-
stos piratas à mari, si invenirentur, propellerent,
missos, ejus famulatu, si necesse foret, inservire
paratos, primi cujusque navis ad amicum colloquium
invitantur, ut si vel victu, vel aliis quibuslibet rebus
minus sufficientes essent, ejus munificentia supple-
rentur; qui dum invitationi assentientes fœdere
suscepto advenire apparerent, aura contraria in-
surgente, naves cum ipsis per æquora pulsæ ab
intuitu nostrorum protinus sunt avulsæ :

Sic quos invitat, boreas accedere vitat.

Et quod promisit dare, ne daret aura recisit.

CAPUT XVIII.

Tauromenium capitur.

At comes intentus fuerat quibus ante retentus :
Obsidet et pugnat, castrum pro posse repugnat.
Certamen datur (211); comes huc perstare cona-
[tur (212).

Quamvis cura ligat, tamen hunc res nulla fatigat.

Instat, et hortatur, hostes virtute minatur.

Dat; dare promittit; nil non tentando remittit.

Ad quod adhortatur socios, prior esse probatur

Cum sit certamen, et fratribus esse levamen,

Ante suos fertur, cum posteriore refertur.

Primus ad excubias Oihonus (213), alter Elias

Tertius Arisgotus, Jordanus abinde remotus

Esse recusavit, socios hæc ars animavit.

Exiit edictum, liceatne quærere victum.

Sic devincuntur, nostri statione fruuntur.

A montis magno prohibentur abundique; stagno.

A nullo subduntur (214); post (215) addita demi-
[nuuntur.

Unde fames crevit, congressus ab hoste quievit.

Decrescit virtus, habet hostis jam prope victus.

Solo securus, quod cingit abundique murus.

Ut det congressum (216), cavet extra figere gres-
[sum.

Deficit ut panis, populus superatur inanis.

Sic comes accitur, castrum pro velle potitur.

Arbore sub lauri curvantur mœnia Tauri.

Fœdere confecto, dolet hostis in hoste recepto;

Sed quamvis doleat, non dissimulando revelat.

Cur doleat nostris, quia lætus erat suus hostis.

Si sic fortuna diversa fit, est tamen una.

Illis sit tristis, gaudens cognoscitur istis.

Sextus erat mensis quo fervidus eminet ensis.

(211) C. P. durat.

(212) Persistere curet.

(213) Crotonius.

(214) Nulla sub adduntur.

(215) Priua.

(216) Timet.

(217) C. P. studiosus.

A Piscibus obsedit, ierente Leone recedit.

Tanto sibi adjumento collocato divinitus,

Ne appareat ingratus vilipendens Rogerius,

Secum cœpit deputare quid litaret potius.

Cæmentarios conducens undecunq̄ aggregat;

Templi jacit fundamenta in urbe Tainica.

Ad quod perstans (217) ævo brevi superat.

Laquearia tectorum ligantur ecclesiæ;

Parietes depinguntur diverso bitumine;

Consecratur in honore Virginis puerperæ,

Multa dote augmentatur, terris, sive decimis;

Ornamentis palliatur, et diversis copiis.

Cathedra pontificatus sublimatur infulis;

Sacer clerus augmentatur, prout sumptus suppetit,

Altaris vasa, vel vestis plusquam clero sufficit.

B Candelabra, cruces, textus ac cerasumbuli (218).

Ex metallo signa fiunt plebem invitantia;

Melodiam dulcem reddunt, pulchre consonan-
[tia (219).

Melodizat sacer clerus hymnos sacris laudibus;

Præsul verba sacræ legis seminat in gentibus.

Divinus cultus arcessitur pluribus credentibus

Cui debent hæc ascribi nisi tanto principi?

Qui reduxit sacram legem, unde prius corruit.

Cujus ope fit hoc totum, et hanc legem edidit (220).

Textum libri persequamur : nam ista sufficiunt.

Sermo nimis inculcatus interdum fit tædium.

Subsequens stylus narrabit, si quid est residuum.

Urbs Traina felix gaude, da dienas laudes ti-
[tulo (221).

C In te primo reparatur divina legio (222).

Mersana consociata pari servit clypeo.

CAPUT XIX.

Jacenses et Civenses comes obsidet.

Incarnati Verbi anno millesimo septuagesimo
nono Jacenses natura montis in quo habitabant,

numerosa multitudine suorum fsi (erant enim usque
ad tredecim millia familiarum), jugum nostræ gentis

abhorrentes statutum servitium, et censum persol-
vere renuntiant. Comes vero per legatos eos conve-

niens, nunc blandimentis eos mulcendo, nunc minis
attentando ne contra se insurgent, neve per vitium

(223) incurrerent, neve eum irritando contra se
excitarent, ab incepto detrahere nitentur. At ubi

D minus proficit, exercitu admoto, quos blanditiis vel
minis nequit, virtute attentando flectere aggreditur.

Mons autem quem inhabitabant ita ab omni latere
scopuloso præcipitio erat munitus, ut ex nulla parte

ascensus pateret, excepto uno solo arcto, arteque
exciso aditu, quo civibus egrediendi et ingrediendi

iter porrigebatur, et hoc in excelsiori cacumine
eiusdem ascensus porta. murusque ex utroque la-

(218) Acerra, thuribuli.

(219) Pulchræ consonantæ.

(220) Addidit.

(221) Digna laudis titulo.

(222) Religio.

223 Perurium.

tere in longum porrectus munibat. At, quia mons hic spaciosi ambitus minus claudi obsidendo poterat, illis potissimum in locis ubi infestiores se hostibus fieri posse existimat, sedes ponit. Porro Jacenses ac si pro vita certare, instare, omnia circumire, nil remittere, quibus partibus plus timebant loca munire, inde infatigabiles adesse vigilantia cura studebant. Et quia armenta sua, et pecora secum in abditiis ejusdem montis, cavernosisque locis a pervasione hostili tuta aggerebant, et minus ab hostibus ea diripi metuentes, obduriore erant. Comes autem quanto eos in sui defensionem attentius instare videbat, tanto altiori ira inflammabatur, quo se eos minus laedere posse cognoscebat. Non ab incœpto deterrebatur, sed eo instantius quo prævaleret omnia conando nitebatur. Sicilienses ergo milites suos, quibus jam impertierat possessiones insulæ, quantum subjugaverat, apud Parthenicum, et Cortitum (224) dimittebat, Jacensibus infestos fieri præcepit; ipse cum Calabrensibus Cinisum, qui similiter contra se recalcitrabat, obsessum vadit. Sicque uno, eodemque tempore uno in confinio duas obsessiones, et a se divisas ponens, utrasque fortissime tenuit, atque de una ad aliam sæpissime migrans hortari, instare, per se ipsum omnia attentare hostibus infestis adesse, nunc minis, nunc incursionibus terrere, suis (225) blandiri, plurima largiri, ampliora largiri (226), in sui fidelitatem arrigere, hostibus infestos reddere non desistebat.

CAPUT XX.

Eodem capit.

Mensis erat sextus (227) : sextilem denotat æstus; hic studet ut lædat, studet alter ut ille recedat. Lædunt, læduntur, sic alternando premuntur. Sic paribus votis non deficit hostibus hostis. Tempus erat messis; armis macerat ita fessis. Uruntur messes, turbat res ista Jacenses. Quodque jam (228) lædit Cinensibus haud bene ce-

[dit.

Consilium captant, succurrere messibus aptant. Sed cum vi nequeunt, hoc artibus addere quærunt. conveniunt comitem, tentant sibi reddere mitem, Fœdere componunt; fraudis munimenta reponunt. Fruges salvantur, comitique reconciliantur.

CAPUT XXI.

Comes filiam comiti Provinciæ dedit.

Igitur anno Dominicæ Incarnationis 1080, Raimundus famosissimus comes Provinciarum famam Rogerii Siculorum comitis audiens, propter strenui-

(224) C. P. Cornilium.

(225) Suos.

(226) Permittere.

(227) C. P. hostilis detonat

(228) Jacam.

(229) Et ab utrisque partibus exsequendum sacramentis firmatum fuisset, die nuptiarum statuto, qui venerant pluribus donariis a comite munificati, festi-
more gressu domino suo sibi congressum renun-
tiant, etc.

(230) Utriusque partis proceribus.

A tatem, quæ de ipso referebatur, legatos dignos, quæ a tanto ad tantum dirigerentur, mittens Mathildic filiam suam, quam de prima uxore admodum honestæ faciei puellam habebat, sibi in matrimonio copulandam exposulat. Quod cum a comite concessum, renuntiant (229) : quæ de re ille non minimum gavisus; erat enim, propter formositatem quam de ipsa audierat, illam ardentissimo amore cupiens; audito termino nuptiarum, per se ipsum in Siciliam accedendo, diem prævenire accelerat, venientem comes honore condigno excipit, pactiones renovantur (230), dos puellæ sub testamento chirographizatur (231); sponsalia præsentibus utrisque partibus (232), precibus ab episcopis et sacris ordinibus catholice celebrantur. Qui jamdudum inter juvenem et puellam paulatim adoleverat, prima nocte, ut assolet, immensum excrescit. Celebratis itaque, et non sine magnarum expensarum sumptibus nuptiis, socer generum suum aliquandiu secum retinens, tandem munificentis benevolam, ut res ipsa exposulabat, factum, sed et iis qui cum ipso advenierant singulis singula, prout quemque esse sciebat, largiens, navibus apparatus placido æquore a se cum filia dimisit. Illi autem vel a ventis accuratissime (233) committentes, zephyro suffragante (234), brevi tempore unde venerant, cum sponsa redeunt (235).

CAPUT XXII.

Castum conjugium laudatur

C Spernit nata patrem, puduit nec relinquere (236) [matrem.

Externo comiti sociatur delectari (237).

A quo nutritur caret, hic alteroque (238) potitur.

Pœna quidem multa cum nutritrix (239), cum sit [adultæ.

Nec quæ (240) nutritur lascivo fratre potitur.

Plus externum quam quem sit jure paternum.

Nec nimis hoc culpo, quanvis hic talia sculpo.

Nec prohibens vito, cum fiat invita (241) marito.

Diligat et juste fœdus servando venuste.

Nam quos lex jungit, sententia nulla repungit.

Ut soboles crescat, ne deficiendo tabescat.

Prima virago datur, primoque viro sociatur.

Tali fortuna duo sint ut carne sub una.

D Lex ita divina præcepit, non peregrina.

Pinxit Scriptura quæ sunt faciendæ futura :

Postponat patrem, postponat denique matrem

Quisquis et uxori jungatur amore priori.

Jure maritali servatur linea tali.

(231) Chirografatur.

(232) Partis præsulibus, ab ipsis.

(233) Accuratissime.

(234) Suffragante.

(235) Rederunt.

(236) C. P. linguere.

(237) Delectatur sociari

(238) Ac alterque.

(239) Matris

(240) Qua.

(241) Juncta.

CAPUT XXIII.

Dux Romaniam vadit.

Igitur famosissimus Apulorum et Calabriae dux Robertus, diutim instigante se Michaelē qui ad se transfugerat, ut cōperat, versus Romaniam animum intendens, anno Dominicæ Incarnationis 1081, mense Maio apud Hydruntum venit, apparatusque pro processu sumptibus tanto inceptui dignis, quindecim naves trans mare aliquam urbem præoccupatum mittit, ut, cum ipse cum reliquo exercitu subsequeretur, imbecille vulgus, cujus pars maxima in expeditione erat, quo se ab hostili incursu, si necesse foret, tueretur, haberet. Illi vero vela ventis committentes de nocte apud Coroson applicant. Insulaque de mari eminus inspecta, multitudinem hostium quam invenerunt abhorrentes, minime a navibus progredi præsumunt, sed reditum accelerantes, duci placidum, etiam si major esset exercitus, renuntiant. Dux itaque plurimum exhilaratus copiis navibus introductis festinus cum omni classe transfretare accelerat, pluribus ex remanentibus amicis, quibus Apuliam Calabriaeque procuratum delegaverat, timore eum, et qui cum ipso abibant, amittendi, usque ad ipsa lacrymarum indicia, quas affectus pietatis exprimebat dolentibus; quibusdam vero ex iis qui cum ipso proficiscebantur timore tam horribili, ad quod intendebat inceptus, ac si febrium t, po gravarentur, militibus demisse trementibus. Nam quantæ audaciæ, cujusve militaris strenuitatis dux iste fuerit, cum per multa exercitia satis abundeque clareat, etiam si reliqua omnia sileant, ex hoc potissimum indubitante adnotari potest, quod cum tam populosum imperium, tamque copiosum imperatorem, totve millia hostium pauca manu spe subjugandi bello lacessere tentatum ire præsumebat, ipse armatæ militiæ non plusquam mille trecentos milites secum habuisse, ab eis, qui eidem negotio interfuerunt, attestatur. Porro copias ei, viresque quas res ipsa tempusque, quantum ad numerum, oculorum intuitu minus sufficienter administrabat, ipsa ejus animo innata militaris ferocitas, ac si plus ipsis hostibus necessariis copiis abundaret, sufficienter supraque eum habere in mente representabat; suorumque animos præ timore minus hilares, lætum vultum ostendendo, largis ejusdem regionis possessionum thesaurorumque, ac si jam debellavisset, promissionibus recreando, spe ea in posterum recipiendi, si strenue secum agere volunt, ad militaris exercitus pericula tentanda, quæ formidolosa æstimatio dehortabatur, promptiores reddebat. Copiis itaque tanto inceptui dignis pro spe apparatus, dum naves per æquora prudente remige reguntur, aura leni prosperante ventosa carbas, usque ad portum placidæ applicationis impune recipiuntur, parsque classis applicat in portum, qui

A Herico dicitur. Post autem ubi fluvius Bajosæ in mare defluit, placido littori transfertur. Dux ergo pro libitu suo placido littore potitus, navibus digrediens, mox ut terram pedibus attingit, inspecta amœnitate situque locorum, suis dixisse fertur : O fortissimi milites, et honoris prædecessorum non degeneres hæredes, hæc est enim hæreditas vobis competens. Pro hac adipiscenda armis decertandum est. Non vos deterreat ignobilis vulgi, et imbecillis, quamvis numerosæ, multitudinis strepitus hostium, sed adhortetur species et fecunditas hostilis adipiscendi hæreditaliter agri, speciesque et abundantia post certamen, si strenue agitis, vobis debitarum rerum. Hæc dicens, castrum, quod Casopolis dicitur in insula Carofi oppugnans capit, et aliud castrum, quod ex nomine insulæ Carosium nomen accepit, cum tota insula suæ mancipat servituti. Inde progrediens urbem, quæ Avolucia (242) dicitur, juxta Pemachios (243) campos, quia confinio quo applicuerat adjacens erat, mox oppugnatum vadit. Porro cives ducis adventu audito, præsentiaque nimium territi, viribus suis ignaviter diffidentes, deditione a se ipsis facta ejus ditioni cum ipsa urbe subduntur. Castrum etiam quoddam urbē (244) haud procul situm, quod Canna dicebatur, a (245) præsentia ducis timore languidum, et eo maxime quod Avalonem (246), quæ bellicis copiis se abundantior erat, deditionem fecerat (247), haud secus subditur.

CAPUT XXIV.

Dux Duracium obsidet.

Fortunam sibi dux satis bene cedere
Cognoscens, adjicit plurima visere.
Duraci mœnia obsidet, undique
Armata populi manu.
Sic urbs contremuit hostibus obsita,
Diffidunt sibi jam fortia mœnia,
Insistent civibus tela minantia
Alternant sibi funera.
Sed plus atteritur asperitatibus
Græcorum populus territus hostibus,
Nec reddit timidus aspera vulnera :
Vires abstulerat timor.
Constantinopolim chartula mittitur
Hostes in prælio adfore dicitur.
Ereptum veniant cum pretio (248) quæritur,
Ne subdantur ab hostibus.

CAPUT XXV.

Dux cum Venetianis bellatur.

Imperator itaque, de præsentia hostium sinistro nuntio accepto chartulis expeditionem submoneus, totum imperium sollicitat multisque millibus, paucis numero hostibus, sed strenuitate abundantioribus, occurrere parat. Credensque a multitudine suorum eos facile occupari posse, Venetianis mandat ut plu-

(242) C. P. Avalona.

(243) Amachios.

(244) Urbi.

(245) Secum quod Cannam dicebatur ex.

(246) Avalonem.

(247) Deditione facta suæ.

(248) Prece.

rima classe apud Duracium sibi occurrant, ut si ibi forte nostri bello ab ipso devicti, fugientes per mare evadere niterentur, ab ipsis navali certamine præventi, facilius intercepti perimerentur. Qui jussa fideliter complentes classem accelerant, triduoque ante sibi præfixum ab imperatore terminum, versus Duracium adventare a nostris eminus in mari conspiciuntur. Ad quorum intuitum nostri in arma ruentes, navali congressu dimicaturi hostibus promptissime occurrere accelerant. Sicque per totam diem utrinque acerrime congressum est. At cum jam die refrigerante sol ad occasum vergens liquidas undas Oceani quasi subintrare videretur, prævalente hostibus strenuitate nostrorum, Venetiani viribus exhaustis, deditioem pollicentes, pacem induciasque usque in crastinum, quos duci pro libitu suo foederentur expostulant. Sicque nostris quod expetebant inconsulte concedentibus, certamen hac vice scinditur, nostri in portum suum revertuntur. Nostri itaque, deditioem falsa pollicitatione delusi, per totam noctem, quasi jam hostes triumphavissent, gloriantes, dum usque in crastinum securius sustinent, Venetiani naves suas pluribus commeatibus aggregatas, nocturno silentio exonerando levigantes, et in summitate mali uniuscujusque navis solium duorum, vel trium hominum arte componentes, lapidibusque et pilis ad jacendum munientes sese ad defensionem potius quam ad deditioem aptant. Dux vero, doli ignarus, summo diluculo potentiores exercitus sui qui eos se ipsos sicut promiserant dedentes susciperent, mittens, salvis omnibus quæ ipsorum erant, usque ad se deducere præcipit. Sed advenientibus Venetiani arma potius quam deditioem ostentantes, dum magno impetu versus ipsos grassantur, nostri, quia imparatiores processerant, certamen declinantibus, ipsi in portum Duracensem ad ignominiam damnique nostrorum impune applicant, sicque facultatem liberam urbem ingrediendi habentes, vicissim nautæ urbicensibus et urbicenses nautis consociantur, invicemque per totam noctem et diem consilium captantes plus minus a medietate noctis transacta, sub pallore lunæ armantur, navibusque littore ocius amotis, buccinis crepando nostris certamen offerre progrediuntur, quibus nostri certatim occurrentes acerrime utrinque congregitur. Sed illi artificiose ignem, quem Græcum appellant, qui nec aqua exstinguitur, occultis fistularum meatibus sub undas perflantes quamdam navem de nostris, quam Cattum nominant, dolose inter ipsas liquidi æquoris undas comburunt. Sed nostri dolo cognito, facto impetu aliam navem de suis non minoris pretii penitus in mare submergunt, sicque damno contra damnum composito, pari ultione facilius fertur, nostrisque exhorrescentibus dolum ipsorum, ipsis autem strenuitatem nostrorum, certamen utrinque diremptum quie-

A vit. Ipsi in portum urbis, unde exierant, regrediuntur; nostri vero, ubi prius applicauerant, persistent.

CAPUT XXVI.

Dux cum imperatore præliatur

Porro in crastino summo diluculo illucescente, mense Octobri instante, dum pars exercitus nostri pabulum quæsitum ire apparant, imperatorem cum innumerabilibus copiis adventare per signa in summitatibus hastilium eminus eventilantia deprehendunt. Fit concursus et strepitus in castris; alii terrentur, alii animo promptiores, minus fortes exhortantes, recreando robustiores fiunt. Dux vero videns sibi belli certamen imminere, ut suis omnem spem fugæ auferendo ad defensionem sui ardentius inflammaret, naves suas a mari protectas (249) omnes combussit, ne forte cum acris prælium nostris immineret, timidi certamen declinando, spe transmeandi illorum aufugerent. Imperator vero appropinquans haud procul a castris nostrorum, sed quasi stadiis quatuor interpositis, castrametatur; exercitus ab undique ipse facit (250), nemine ipsorum adversum nostros, sed neque ex nostris adversum ipsos ipsa die aliquid præsumente. Sequenti nocte dux primas noctis facit excubias; secundas, videlicet a media nocte, donec diescat, Boamundus filius ducis. Mane autem facto, dux ipse lucis crepusculo, omnesque nostri surgentes cum summa devotione hymnos Dei, cum missarum celebratione audiunt; presbyteris compunctive confitentes peccata, muniant sacri viatici ministeriis. Sicque ordinatis aciebus ad certamen gradatim et conjunctissime progrediuntur. Imperator vero sibi occurrens tanta multitudine undique conspiciatur (251), ut nullius montis ascensus ad superidendum extremitatem ejus sufficere videretur. Angli vero, quos Waringos appellant, ab imperatore prinitias congressus expetentes, certamine inito, caudatis bidentibus, quibus hoc genus hominum potissimum utitur, infestissime instantes, nostris admodum importuni primo esse cœperunt, cum ecce quædam acies nostra ex adverso illis sub nudo latere prorumpens, forti congressu sauciatos, et ab incœpto deterritos in fugam cogit, qui versus ecclesiam S. Nicolai, quæ ibi contigua erat, vitæ auxilium (252) expetentes, dum alii, quantum capacitas permittebat, subintrabant, alii tanta multitudine tecta superscandunt, ut pondere ipsa tecta dissoluta consubruantur (253), illos qui subintraverant, opprimentes conclusi pariter suffocarentur (254). Porro imperator videns Waringos, in quibus sibi maxima spes victoriæ fuerat, enerviter superatos, et nostros insequentes adversum se adventare, territus fugam potius quam certamen eligit, omnisque exercitus Græcorum, tentariis cum omni suppellectili sua relictis, quisque prior fugæ fieri accelerat. Nostri itaque victoriam adepti, duce eos reprimente, haud longe fu-

(249) *Parvas.*(250) *C. P. ipsi taciti.*(251) *Conspiciuntur.*(252) *Asylum.*(253) *Ipsa certo dissoluta cum subjiciuntur.*(254) *Celli suffocantur etc.*

gientes perreuli sunt, sed ad castra eorum A
repressi, dux in tentoriis imperatoris hospitatur;
ceteri qui priores accedebant, pretiosiora hospitia
cum spoliis usurpant. Dux ergo videns hiemem
sibi imminere, mensis enim erat Octobris, inde
progressus super fluvium Dæmoniorum castrum ad
æstivandum (255) construxit, quod ex suo agnomine
vocans, Montem Guiscardi appellavit, a quo etiam
diatim usque Duracium armata manu progredi-
ens, diversis incursionibus crebro lacesebat.
Castra vero diversa ejusdem provinciæ ejus instesta-
tionem ferre non valentes, fœdere cum ipso compo-
sito, deditionem facientes sibi conciliantur.

CAPUT XXVII.

Dux Duracium capit.

Erat autem ea tempestate apud Duracium Venetianus quidam, nomine Dominicus, nobili genere, cujus providentiæ major turris ad tuendum delegata erat. Hujus animus dux, quadam colloquutione habita inter se frivola quantisper dignoscens, aliquando, sed rarius per se, aliquando per alios, ne forte fraus ab aliis inter ipsos componi deprehenderetur, attentans diversis in conventionibus, de traditione urbis sollicitare cœpit. Animus vero cupidine reger, ut a promittentibus avaritiæ luxuria admiscetur, facile corruptus, a bono honestoque proposito proclivis in deterius dilapsus est. Dux denique neptem speciosæ formæ habens, filiam videlicet fratris sui Guilielmi principatus comitis, ut ei in matrimonio cum hæreditate puellæ competenti sociandum se dare spondit, pro libitu suo favore usus, sacramentis ab utrisque partibus datis, illo ut urbem tradat, isto ut neptem conferat jurante, nox per traditionem urbem subintrandi terminatur. Dux de nanciscenda urbe certus, scalas ad transcendendum (256) muros ex ligno componit. Venetianus (257) autem in adjutorium ducis ex funibus per levas (258) advenientibus hostibus de muro dependentes porrigit. Et quia sic (259) scriptum est : *Nullus perniciosior hostis est ad nocendum quam familiaris inimicus*; ab ipso qui vi tueri debuerat, libera facultate urbem prorumpendi hostibus concessa, sub nomine Guiscardi, sinistro clamore sæpius ingeminato, buccinis concrepanibus urbs tota turbatur. Cives in arma D
ruentes, ignari quod hostes jam secum infra muros, et in altiori turri essent, incassum repugnare (260) nituntur. Triduo tamen pro posse (261), sed frustra renitentes tandem vi coacti, fœdere composito, deditionem ipsis facientibus (262), ditioni ducis colla submitunt (265).

(255) C. P. hiemandum.

(256) Transcendendus.

(257) Venetianus.

(258) Perplexus.

(259) Et quia sicut.

(260) In altiori terra erant incassum pugnare.

CAPUT XXVIII.

Dux Castoriam capit.

Igitur dux urbe potitus, pro velle suo ordinans, Fortino de Rosana procurandam delegavit. Ipse, cum exercitu ultra progrediens, totam provinciam debellando sibi subjugatum vadit. Unde et apud urbem, quæ Castoria dicitur, veniens, quia ditionem ejus subire recusavit, obsidione composita, eam undique vallavit, minisque terrendo et interdum blandimentis mulcendo, aliquanto tempore infestus persistens, plurimum lacesivit. Trecenti enim Waringi in eadem urbe habitabant, custodes ab imperatore deputati, quorum præsidio, et opere non minimum defensabatur. At cum nostros in oppugnando persistentes vident, machinamenta, quibus urbs B
facilius debeat debellari, et debeat apparere timentes, et capta urbe pejus fœdus inire, sibi in futurum præcavescentes, fœdere confecto, deditionem faciunt, sicque urbe subjugata, omnes circumquaque provinciæ cum finitimis castris ejus ditioni subjugantur. Ipse quippe omnes qui ad se convertebantur cum summa honorificentia habebat, muneribus agebat, eorum consilio in iis quæ facienda erant plurimum utebatur. Et hoc ex industria, ut alii, cum ista audirent, facilius sibi applicarentur, agebat. Timor autem ejus totum imperium, usque ad ipsam regiam urbem tremere faciebat.

CAPUT XXIX.

Benarvet traditione Catanam intrat, et paulo post a nostris recuperatur.

Cum ista apud Romaniam a duce agerentur, Sici-
liensi comite Rogerio apud Calabriam et Apuliam fraternis negotiis, uti suis, intento, Benarvet, apud Siciliam Christiano nomini infestus, multa incommoda inferebat. Erat callidissimus et militari exercitio deditus, audax, subdolanus, aliud lingua proferebat, aliud tacito pectore occultando gerens, Syraceni et Noti princeps; cujus consilio omnes Sarraceni, qui adhuc in Sicilia rebelles erant, innitebantur. Illic quemdam paganum, nomine Bencimine (264), quem comes apud Catanam majorem urbi præferebat, callidis circumventionibus aggrediens, ad tradendam urbem multis munerum possessionumve pactionibus sollicitabat. Paganus vero nominis sui competens imitator, avaritia cæcatus, fidei sacramentorumque quæ comiti dederat oblitus, statuto termino, infra (265) urbem illum cum maxima multitudine suorum fraudulenter de nocte accipiens, traditionis nomen sibi perpetualliter vindicavit. Quod factum cum per totam insulam personuisset, Christiani quidem eo quod tam nefanda fraus inter ipsos reperta sit, plurimum erubescabant; Sarraceni autem passim de tanta Christiani nominis ignominia

(261) Retinentes.

(262) Fecerunt, ipsumque facientibus.

(263) Submituntur.

(264) C. P. Bencimine.

(265) Intra.

subsannando exhilarabantur. Porro Jordanus filius A comitis, et Robertus de Surda valle, et Elias Cartomensis (266), qui ex Sarracenis ad fidem Christi conversus, postea apud Castrum Joannis a sua gente hostiliter interceptus, quia negando apostata fieri noluit, martyrio vitam laudabiliter finivit, exercitu admoto versus Catanam iter intendant. Benarvet vero eos advenire per speculatores suos, quos undique omnia visam præmittabat, audiens, extra urbem copiam suorum ad præliandum ordinans dimicaturus occurrit. Pedites quidem usque ad viginti millia dextro latere suo in occursum hostium paulisper anteponens, ipse cum equestri legione in sinistro cornu fixus manens, hostes præstolat. Nostri autem cum centum sexaginta tantummodo milites essent, nil remorati, certamen, Deum sibi B propitium invocantes, ineunt. Tertioque super pedites impetu facto, cum immobiliter persistentes hæceter nequeunt, declinantes eos, super equites irruunt, fortiterque congregientes multa strage facta in fugam vertunt, quos insequentes et extremos quosque cædentes, usque in portam civitatis impellunt. Benarvet vero sic per fugam vix elapso de pedibus maxima strages facta est. Nostri vero ante urbem tentoria figentes obsessionem prægravabant. Sed Benarvet clam de nocte urbe digrediens cum pagano traditore fugiens Syracusi se recepit. Sicque urbs a nostris recuperatur. Paganus traditor a Benarvet ne Syracusam, sicut Catanam fecerat, tradat, dum præmia pollicita requirit, truncatur.

CAPUT XXX.

Angelmarius apud Geracium contra comitem insurgit.

Gregarius autem miles quidam, nomine Angelmarius (267), comiti diu servierat, cui ipse comes, quamvis infimioris generis esset, propter militarem tamen strenuitatem, quam in eo videbat, volens servitium suum honeste, ut sibi semper mos fuit, remunerare, uxorem nepotis sui Serlonis (268), videlicet apud Siciliam a Sarracenis interemptus fuerat, cum omni (269) sibi competenti, ipsa multum renitente, in matrimonium sibi concessit, ut per præclari generis mulierem, erat enim filia Radulfi Bajanensis comitis, militis generositas inter sodales clarior fieret. Ille vero apud Geracium, cujus quadrans ex dote mulieris sibi competeat, nuptiis solemniter celebratis, non jam humilitatis hororem servans, ad sui generis debilitatem mentem reducebat, sed uxoris generositatem in animo sibi vindicans, æqualem se, et genere, et dignitate illi cujus antea uxor fuerat, jactans proterve appetebat. Hic apud Geracium, ubi comes turrim firmaverat, demum defensabilem incipiens, paulatim provehendo, et interdum dissimulando fortissimam turrim effecit, Geracenses omnes suis adulationibus et favoribus

(266) C. P. *Crotomensis*.
 (267) *Englemarius*.
 (268) *Qui*.
 (269) *Dote*.

sibi attrahens, et sacramentis datus et acceptis in amicitia confæderans. Quod cum comiti renuntiatum fuisset, insolentiam ejus animadvertens, et in futurum timens ne forte fiducia turris in aliquod deterius consilium reverteretur, turrim in modum domus habitabilis deponere humiliter jubet, increpans eum quod se inconsulto tale quid præsumpisset. Ille vero, cum Geracensibus consilium habens, prave definito ipsis se (270) sibi laturos promittentibus, beneficii sibi collati, ut assolet inter degeneres, oblitus contra comitem recalitrare, potiusquam obedire indecenter elegit (271). Quod cum comiti compertum fuisset, Geracensibus ut turrim destruant et Angelmarum (272) captioni suæ mandent imperat; quibus non tam fidelitate Angelmari, sed quia omne genus nostræ gentis illis invisum erat, et magis discordias inter nostros quam pacem fieri exoptabant, ad id recusantibus, comes, legalitatem suam servans, hactenus homini suo dissidentiam in posterum mandat, sicque admoto exercitu versus Geracium obsessum pergit. Angelmarius vero, astu Geracensium animos demulcens, aliquanto tempore suæ ineptiæ complices detinuit. At dum vident se a comite exterius interiusque prægravari, cœperunt et ipsi a stulto proposito deficere et fatigari. Quod Angelmarius advertens, territus ne ab ipsis comiti traderetur et ipsi reconciliarentur, profugus evagans discessit. Uxor autem ejus, ad misericordiam comitis veniens, pia recordatione nepotis cujus uxor fuerat, salvis omnibus quæ habebat, ad maritum C conductum meruit; comes vero reconciliantibus Græcis Geracium recepit.

CAPUT XXXI.

Turribus Messana firmatur.

Eodem anno idem comes, sumptibus pluribus apparatus, undecunque terrarum artificiosius cæmentariis conductis, fundamenta, castella turresque apud Messanam urbem jaciens, ædificare cœpit; cui operi studiosos magistratus, qui operariis non deessent, deputans, interdum ipse visum veniens ipsos per semetipsum cohortando, festinantiores reddens, brevi tempore turribus et propugnaculis immensæ altitudinis mirifico opere consummavit, et quia hanc, quasi clavem Siciliæ æstimabat præ cæteris urbibus quas habebat, fidelibus tutoribus deputatis arctiori custodia observabat. Ecclesiam etiam in honore S. Nicolai in eadem urbe cum summa honorificentia construens et diversis possessionibus augendo dotans, clericis ad serviendum deputatis, pontificali sede aptavit, sed eam cum Trainensi cathedra univit.

CAPUT XXXII.

Dux a Gregorio papa a Romania revocatur.
 Igitur famosissimus dux Calabria, Apulorumque

(270) *Definito ipsis se auxilium*.
 (271) *Eligit*.
 (272) *Angelmarius*.

princeps Robertus Guiscardus, apud Bulgaros for-
 titer omnia sibi subjugando agens, anno incarnati
 Verbi 1082, a Romanæ sedis apostolico viro Gre-
 gorio litteris continentibus angustiam suam acceptis,
 ut in adiutorium S. Romanæ Ecclesiæ reditum ac-
 celeret, multis precibus cohortatur. Imperator nam-
 que Alamannorum Henricus, quibusdam controver-
 siis inter se ortis Romam cum exercitu veniens,
 obsessa diutius urbe, eandem fortuna suffragante
 irruerat, Romanisque potentioribus sibi injun-
 gendo (273) confederatis, ipsum apostolicum virum
 in turri quadam, quæ Crescentii dicitur, reclusum
 obsederat, aliumque in loco ejus, archiepiscopum,
 videlicet Ravennatem, Umbertum nomine, re indis-
 cussa, contra sanctos canones, quod nefas est dicere,
 cathedræ beati Petri subrogaverat. Ipse vero tanta
 obsidione prægravabatur ut neque sibi usquam pro-
 grediendi liber transitus pateret. Dux vero, quam-
 vis ad id quod cœperat intendere omnibus utilitati-
 bus in animo præfert, tamen calamitatem sanctæ
 Romanæ Ecclesiæ audiens, et dominum suum, sub
 quo omnia quæ habebat possidere se cognoscebat,
 in tantum angustiari, fidem datam, et legalitatem
 suam servans maluit sua, quamvis chara, ad tem-
 pus ponere, et sanctæ Dei Ecclesiæ vel domini sui
 necessitatibus inservire. Sicque filio suo Boamun-
 do strenuissimo militi quæ cœperat exsequenda com-
 mittens, copiis omnibus sibi delegatis, ipse cum
 paucis placido remige versus Apuliam, versus Hy-
 druntum ap. licat.

CAPUT XXXIII.

Duce revertente fraus populorum premitur.

Ea tempestate plures, apud Apuliam propter ab-
 sentiam ducis insolentes, adversus eum conspira-
 verant, volentes ea quæ ejus juris erant usurpare,
 putantes eum altioribus negotiis intentum ulterius
 regrediendi illuc non curare. Unde et Gaufridus de
 Conversana apud urbem, quæ Oria dicitur, haud
 longe a provincia Tarentina obsidionem ponens, plu-
 rimum lacessendo infestissimus erat. Dux vero apud
 Hydruntum applicans, audito urbi obsidionem im-
 minere, illorsum cum paucis appropriare accelerat.
 Porro illi qui obsidionem primarii erant, per legatum
 ducem adventantem cognoscentes, præsentiam ejus
 exhorrescentes ab incepto deterriti, cum plures
 essent, obsidione solita quisque fugam accelerans in
 sua dilabatur. Cives autem, sic obsessione qua præ-
 gravabantur eruti, adveniendi duci occurrere acce-
 lerant; cum gaudio et omni obsequio excipiunt. Sed
 per universam Apuliam seditiones, quas infidelitas
 turbaverat, a præsentia ejus sedatæ in conspectu
 ejus, acsi nunquam fuissent, siluerunt.

(273) *Subjugando.*

(274) *C. P. vis.*

(275) *Peracto hastu attrahit, ut quicumque*

(276) *Ita.*

CAPUT XXXIV.

Dux fratre accessito super Capuanum principem vadit.

Porro dux, fratre comite a Sicilia accessito, ad-
 moto plurimo exercitu, super Jordanum nepotem
 suum principem Aversæ messes vastatum vadit.
 Nam cum antea inter ipsos diversis controversiis
 inimicitia efferbuissent, hoc ira in principem pluri-
 mum incalcescebat, quod noviter in damnum aposto-
 lici, imperatoris hominem ipsum effectum, et ter-
 ram suam sub ipso deservendam suscepisse audierat.
 Veniens itaque cum exercitu ante urbem Capu-
 anam, et Castrum quod Aversa dicitur, ipso
 invito, nec propulsare valente, per octo et eo am-
 plius dies commorans, multa depopulatione totam
 provinciam lacessivit. Sed quia ipse Jordanus ele-
 gantissimus miles erat et elegantissimos secum ha-
 bebat, multa militariter diversis congressibus utrin-
 que perpetrata sunt. Inde itaque, rediens per totam
 Apuliam et Calabriam, exercitum perscribens sub-
 monet, ut proxima ventura æstate secum Romam
 super imperatorem ituri expensas comiteatus apta-
 rent.

CAPUT XXXV.

Jordanus contra patrem insurgit

Comes, a fratre noviter a Bulgaria revertente
 invitatus, sibi occurrere versus Apuliam intendens,
 Jordano filio suo Siciliam procurandam delegat, in-
 terdicens omnibus ne quis in iis quæ præciperet sibi
 contrarius esse præsumeret. Erat autem Jordanus
 ex concubina, tamen magnæ viris (274) animi et
 corporis, et magnarum rerum gloriæ, suæ domina-
 tionis appetitor; et jamdudum consilio pravorum
 sibi adhærentium juvenum tacito sub pectore usus,
 insurgendi conspirationem versans, sic discedente
 patre, locum suæ pravæ dispositionis, ut sibi dice-
 batur, nactus, plures callide circumveniendo, fidem
 illorum, necdum negotio aperto, astu abstrahit ut
 quæcunque (275) ipse prior inciperet, ipsi complices
 in perficiendo persisterent. Talibus itaque (276)
 deceptis, tandem dolum diu dispositum aperit.
 Cum quibusdam displicuerit (277), pluribus placet.
 Quibus (278) quisque (279) talibus assentire reni-
 tens improbe (280) hortatur ne fidem datam men-
 tiri velit, sacramenta patri exhibita in hoc salva fore,
 quod proficiscens quidquid Jordanus vellet vel præ-
 ciperet, omnibus obedire debere imperaverat. Jor-
 dano plura promittente, sic pravi consilii assensus
 inter plures a Jordano in iis quæ patris erant, ultra
 quam deceret, vel ab ipso patre concessum erat,
 præsumitur. Nam castrum Sancti Marci et Mistræ-
 tam sibi usurpans, detecta fraude, preda per totam
 provinciam ibidem introducit. Sed et versus Trai-
 nam hostiliter accedens, patris thesauros, qui illuc
 servabantur, asportare nisus, dispositione sua

(277) *Etc.*

(278) *C. P. probus.*

(279) *Etc.*

(280) *Improbo.*

frustratus, vacuus redit. Nam fideles comitis, fraude comperita, simul convenientes, hostiliter accedentem ab ipsis finibus arceant. Quod cum patri renuntiatum fuisset, reditum accelerat, atque, ut vir sapiens, provide agens, ne filius territus ad Saracenos, qui adhuc rebelles erant, transiret, versus eum hostiliter ire dissimulat; sed omnia quæ fecerat filius, juvenili ætate et indulgentia digna ascribit. At cum filio quæ fecerat patrem leviter ferre nuntiat, minus iis qui secum erant prospiciens, flebili fœdere interposito ad patrem accedit. Pater ad tempus iram dissimulans, advenienti filio lætum vultum ostendit. Sed paucis diebus interpositis pater, in futurum prospiciens ne si ii qui tale consilium filio complices facti dederant impune transirent, alii ad simile aliquid præsumentes raperentur, nesciente filio, duodecim priores hujus erroris, unum post alium arcessens, oculis privari fecit. Quo factio filium etiam tali incœpto ulterius compescere terrendo volens, arcessitum, idem causa justitiæ facere fingens minatur. Sed a fidelibus suis, quibus ex industria idem agere prædixerat, retentus, territo filio, de cætero pro libitu suo, ut dicitur, usus est; nam disciplina et rigor justitiæ cum pace communionem habent, Psalmista attestante, qui ait: *Misericordia et veritas obviaverunt sibi, justitia et pax osculatæ sunt (Psal. LXXXIV, 11)*. Sic enim misericordia sectanda est ut justitia remissior in ultra, quam decet, non sit, ne vitia nimium inoleant. Unde et providus pater, ut sapiens medicus, hunc ipsam filium suum, ut a pravitate compesceret, tanto rigore territum attrivit.

CAPUT XXXVI.

Dux Romam vadit et capi.

Anno itaque Dominicæ Incarnationis 1085, omnibus (281) accuratissime apparatus, equestri plurimo exercitu, sed et peditum (282) copiis dux versus Romam ad obsessionem (283) imperatoris, infideliumque Romanorum (284) papam Gregorium, qui et Ildebrandus ante susceptum (285) papatum dicebatur, contra (286) Cæsarem, si necesse sit (287), et nisi cedat, dimicatum leonina ferocitate (288) iter intendit. At cum jam prope ventum est, incaute incedere volens, ordinatis aciebus, mille electos milites, cum totidem vexillis præmittens, aliam aciem cum tribus millibus pedetentim subsequi præcipit. Ipse, cum reliquo exercitu peditum copias et quæque infirmiora ante se ponens, provide subsequitur. Audierat quippe milites imperatoris sibi in occursum, Romani ex parte aquæductus exisse, sed hoc sibi falso relatum erat. Nam ipse imperator, jamdudum multa ex parte exercitum suum a se miserat, et cum minori militia quam accesserat Romæ nil tale suspicatus moralatur; dumque hostes adventare præsentit, suis viribus

minus sufficiens, et Romanorum fraudem, quamvis indelicentibus illi adesse promitterent, pertimescens, cum maximo dolore animi cedens, Urbe digressus jam ante triduum recesserat. Dux itaque neminem sibi, ut suspicabatur, occurrentem hostiliter offendens, libero ad urbem accessu usus, ante portam, qua via Tusculana porrigitur, juxta aquæductus castrametatur, ubi triduo commoratus. Urbe undique circumconspicua, quodam diluculo cum mille et trecentis militibus ad portam, quæ S. Laurentii dicitur, sub aquæductu juxta Tiberim, ubi minorem custodiam, nemine in illa parte aliquid suspicante, persensit, accedens, scalis silenter appositis muros transcendit, portisque ferro apertis suos introducens, per plateas urbis usque ad pontem, in quo suus exercitus præstolabatur Guiscardum clamoribus ingeminando, civesque terrendo, portaque vi potius fracta quam reserata suos intromittens, Urbem irrumpit. Sicque directo impetu usque ad turrim Crescentii percurrens papam eripit, eductumque honore, quo decebat abducens palatio Lateranensi restituit, ubi dux prior, et omnis exercitus, subsequenter cum oblationibus ad pedes ejus debito more provoluti, plurimum thesaurum contulerunt. Porro Romani viribus resumtis, conspiratione invicem facta, tertia die post congregati, per medias plateas Urbis impetu facto super nostros irruere conantur. Fit clamor et strepitus in Urbe. Nostri, a mensis quibus assidebant, prorumpentes, ocius in arma ruunt, hostibus hostes corruunt, dura frons ab dura fronte obviatur. Rogerius filius ducis, cum mille equitibus nesciente patre extra Urbem a Romanis infestari, citissimus cum impetu advolat. Sed Romanis fortiter insistentibus nullus impetus prævalebat, donec dux ignem exclamans, Urbe accensa, ferro et flamma insistit. Tunc denum Romani, incendium ferre non valentes, in fugam vertuntur. Dux fugientes extremos quosque cædendo usque ad portam persequitur. Urbs maxima ex parte incendio, vento admisto accrescente, consumitur; nostri victores apud Lateranum revertuntur. Romani itaque, hostes infra muros sibi imminere cernentes, et eorum infestationibus prægravari ulterius ferre non valentes, consilio inter se prudentiores Urbis habitatores, eligunt sanius apostolico suo confœderando reconciliari quam diutius in incœpta ineptia persistendo hostili gladio nullo quæstu ventilari. Sicque pace expedita allocutum accedentes, pluribus circumventionibus de excusatione fraudis usi, tandem veniam impetrata reconciliantur. Sacramentis pro libito papæ, et ducis obligati fœderantur. Nostri recentibus Urbis a calamitate hostili absolvitur. At vir apostolicus, perfidiam Romanorum cognoscens et ulterius obsessione circumveniri cavens, consilio fidelium suorum usus, ad tempus Urbe digrediendo,

(281) *Incarnationis omnibus.*(282) *Plurimis.*(283) *Ossidione.*(284) *Ad liberandum.*(285) *Quia Aldebrandus suum suscepisse.*(286) *Contraque.*(287) *Esset.*(288) *Veritate.*

Romanorum fraudem declinare (289), quam ibi per-
sistendo et libera facultate eis concessa de se ipso
periculum faciendo utrum ea quæ promittebant fide-
liter an non servarentur tentare, sed cum duce in
Apuliam secedens apud Beneventum venit; sicque
in Apuliæ partibus usque ad extremum vitæ Roma
invisa permansit.

CAPUT XXXVII.

Romani reprehenduntur.

Roma, quondam bellipotens toto orbe florida,
Colla superborum domans perlustrabas climata,
Leges dabas, et habenis temperabas omnia.
Ante te tremebant duces, principes, imperia,
Curvabantur colla regum loris tuis domita.
Nil superba resistebant, ense tuo territa.
Ordinabas quod (290) volebas; duces sive principes
Deponebas (291) quos volebas servos dans lumines.
Artibus (292) exercuisti justos habens iudices.
Dumque justa seclabaris, fruebaris prosperis.
Leges a te requirebant omnes reges sæculi.
Sententia per te data indivisa perstitit.
Tempore haud longo talibus studiis (295)
Implicaris fraude tua turpibus negotiis;
Fraude tua clarescente mæres (294) despicabilis.
Te jam nulli pertimescunt, terga præbes omnibus.
Arma tua hebetata carent acuminibus.
Leges tuæ depravatæ, plene falsitatibus,
In te cuncta prava vigent, luxus, avaritia,
Fides nulla, nullus ordo; pestis Simoniaca
Gravat omnes fines ordo; cuncta sunt venæia.
Per te ruit sacer ordo, aqua primum prodit. (295)
Non sufficit papa unus, binis gaudes infulis.
Fides tua solidatur sumptibus exhibitis.
Dum dat iste, pulsas illum, hoc cessante revocas.
Illo istum minitaris, sic implex marsupias,
Cuucto orbi dans errorem hæc miscendo schismata.
Ni cessassent bonæ artis in te prima studia,
Nulli regi de te cessisset (296) victoria.

[superat,

Miles quidem iste (297) Normannus, qui te victum
Non terret te apostolorum sacra præsentia.
Nec revocantabineceptiste (298) sanctorum pignora.
Fons quondam totius laudis, nunc es fraudis fovea,
Moribus es depravata exhausta nobilibus,
Pravis studiis inservis, nec est pudor frontibus.
Surge, Petre summe pastor, finem pone talibus.

CAPUT XXXVIII.

Boamundus imperatorem superat certano.

Duce itaque apud Romam apostolicis necessita-
tibus inserviente, Boamundus filius ejus apud Bul-

(289) C. P. et in monasterio Cassinensi pontifex
diu habitavit.
(290) Quos.
(291) Superbos.
(292) His.
(295) Hoc longe talibus a studiis.
(294) C. P. marces.
(295) C. P. parmina ista suppleuntur, ut monuit in
sua Prefatione Carusius, pari characterum forma
distinguens. MURAT.

A garos, ubi a patre relictus erat, strenue gerens,
patris vices haud graviter exsecubatur, urbem-
que, quæ Arta (299) dicitur, obsidens, plurimum
infestus persistendo, capere omnibus artibus nite-
batur. Porro imperator audiens urbem sui juris
hostibus prægravari, ducemque, quem plurimum
pertimescebat, recessisse, absentia ejus viribus re-
sumptis, exercitu admoto, urbi succurrendum multis
copiis parat. Sed venienti Boamundus occurrens,
certamine inito, bellum comperit (300). In primo
congressu, qui primum (301) accesserant, collisi
sternuntur, subsequentes visu terrentur (302), fuga
initur. Imperator cum primis fugientibus esse utile
ducit. Imperatore fugato (303) Boamundus victor
efficitur.

B

CAPUT XXXIX.

Dux Romaniam iterum vadit.

Quod cum duci cum triumphali gloria a Roma
revertenti r nuntiatum fuisset, filium a se non de-
generare cognoscens et in hoc maxime quod uno in
tempore duorum imperatorum fuga triumphali
gloria laus sibi suisque concessa sit, veniens in
Apuliam ministros suos undecunque convocans,
omnibus suis ordinatissime dispositis, plurimo
exercitu versus Greciam, quæ cœperat, executum
accelerare disponit. Navibus denique mense Septem-
bri a tota Apulia, Calabria, sive Sicilia apud Hy-
druntum conflatis, copiisque necessariis introduc-
tis, prospera aura suffragante, optato portu appli-
cans filium et quos cum ipso apud extremas partes
dimiserat, de reditu suo sollicitando anhelos, plu-
rimum lætitiæ se ipsum repræsentando reddidit.
Sicque ad quod venerat exsequens, omnem patriam
suo reditu turbabat, urbibus infestus, obsessionibus
indefessus (304), congressibus prior, excubiis nus-
quam abæns, nunc minis terrendo, nunc blandi-
mentis mulcendo imperium sollicitum reddens ante
se tremere faciebat.

C

CAPUT XL.

Eclipsis solis fit. Papa moritur, et dux, et rex Anglorum.

Mirabile quoddam præsagium, quod per totam
Apuliam, Calabriam sive Siciliam visum est, huic
operi inserere dignum duximus, maxime quod ea
D quæ tale signum portendeat, nos ex parte non
ignorare putamus. Anno denique incarnati Salvato-
ris 1084, sexto die Februarii inter sextam et non-
nam sol obscuratus est per spatium trium horarum,
in tantum ut qui infra domos alicui operi insula-
bant, non nisi luminibus accensis interim quæ cœ-
perant, exsequi possent: cui vero de domo ad do-

(296) Posset.
(297) Quidam est.
(298) Tot.
(299) Arse
(300) Conserit
(301) Primi.
(302) Sua sequenter visu terrentur.
(303) Fugam capere dicit; quo fugato.
(304) C. P. assiduus persistendo.

mum transigrare volebant lanternis et facibus A
nterentur. Sed antequam annus pertransisset, signi-
ficatio talis eclipsis in quantum nos putamus pluri-
bus cum maximo damno præclaruit. Nam eodem
anno venerabilis papa Gregorius, cuius superius
mentio facta est, infirmitatis suæ a medicis medica-
mentum expetens, frustratis medicaminibus obiit.
Dux, Julio mense, et famosissimus rex Anglorum et
Northmannorum dux Guillelmus, nono die Septembris,
moriuntur. Ducis vero exsequias uxor Gayta (305)
cum filio Rogerio, qui tunc cum ipso apud Bulgaros
morabatur, et cæteri barones ejus debito honore,
non tamen sine justitia (306) exsequentes, funus
transmeatum Venusium humatum perferunt. Græcia
hostibus recedentibus libera læta quievit, Apulia
tota sive Calabria turbatur.

CAPUT XLII.

Rogerus dux efficitur.

Jam (307) fratribus Rogerio et Boamundo, utro-
que ducatum appetente, inter se dissidentibus et plu-
ribus nunc ab isto, nunc ab illo incrementa expe-
tendo, lucrum suum quærentibus, multorum Apulo-
rum fides quanti fuerit experimento claruit. Rogerius
tandem adjutorio avunculi sui Siculorum comitis
Rogerii, qui vivente fratre, idem sibi promiserat,
dux efficitur. Omnia castella Calabriae, quorum nec-
dum nisi medietatis cujusquam comes Rogerius
habebat, a nepote ad plenum sibi concessa consi-
gnantur. Nunc itaque quia suprema dies tanti prin-
cipis loquendi de ipso, quantum ad librum finem
facit, finis quoque, ut mihi videtur, hujus hic po-
B nendus est libri, ut, de novo duce mixtim cum
comite loquentes, novum librum obsequamur.

Explicit liber tertius.

INCIPIT LIBER QUARTUS.

Si esset unde nova et elegantior poëtria (308) C
novo duci adhibenda esset, ut facundior sermo a
juvene novorum, ut in tali ætate assolet, appetitore
(309), novo stylo novos favores suo merito extor-
queret. Sed ne stylum mutando hoc quasi adula-
tione facere dicamur, prioris poëtriæ (310) ordine
servato, orationis seriem exsequamur.

CAPUT PRIMUM.

Benarvet Nicotrum vastat.

Igitur Rogerio comite nepotis utilitatibus, ut eum
plenus in ducatu Calabrensi, vel certe in princi-
patu et dominatione Apulicæ contra voluntatem
æmulorum suorum solidaret, intendendo præoc-
cupato, Benarvet Syracusi navigio apparato, navali
exercitu apud Nicotrum veniens, a radice destruendo
devastat. Direptis omnibus quæ potuit, viros et
mulieres captivos asportat. Sicque ante Rhegium
veniens, ecclesiam laud longe in honore beati
Nicolai, et aliam in beati Georgii sitam depopulat,
sacras imagines deturpando conculcat, sacras ve-
stes, vel vasa, suorum usibus aptando asportat. Inde
progressus quamdam sanctimonialium abbatiam in
confinio Seyllaciensi, loco qui Roca Asini dicitur D
(311), consecratam aggrediens devastat, sanctimo-
niales abductas turpi stupro deonestatas abluat.

CAPUT II.

Comes cum Benarvet congregitur.

Qua de re comes divinitus ira plus solito inspi-
ratus, in ultionem tantæ Deo illatæ injuriæ arden-
tissime insurgit, classemque, qua illum facilius

circumveniendò opprimat, primo die Octobr-
aptare incipiens, vicesimo die Madii perficit; sicque
sese affligendo, summa devotione in litanis, nudis
pedibus, per diversas ecclesias processiones exse-
quens, multa beneficia indigis largitus, navali pe-
riculo sese committens, versus Syracusam vela
dirigit. Jordanus vero filium suum cum equestri
exercitu illuc sibi obvium fieri præcipit, videns
naves nutu Dei agi, et nulla aura vel remige im-
pingente, rapidas æquorum undas e recto (312)
sulcare, ut facile perpenderet hanc expeditionem
Dei favorem (313) comitari, et hostibus prævalere
debere. Comes igitur, honsione (314) de obtinenda
victoria certior factus, prima nocte Turoneum (315)
applicat; secunda vero apud Longævam, tertia
Resesalix (316). Hic Jordanus filius suus, cum
exercitu equestri sibi obvius factus, multa inter se
de iis quæ faciendæ erant consilio habito confe-
rentes, Philippum filium Georgii patris (317), cum
velocissima sagetia, versus Syracusam omnem rem
exploratum mandant. Qui, jussa fideliter complens,
de nocte inter classem Sarracenorum, ac si unus ex
ipsis esset, circumnavigat; nam et lingua eorum ipse
et nautæ omnes qui cum ipso processerant peritis-
simi erant, omnibusque prudenter circumspectis,
rediens certamen paratum renuntiat Deo propitio
nihil periculi imminere. Hostibus audacter occur-
rendum hortatur; erat autem Sabbatum. Comes
autem suos commonens prima luce illucescente
hymnos matutinos cum missarum sacra executione
audivit. Presbyteris confitentur, sacris mysteriis
initiantur, per totam diem ibidem morantur. Se-

(305) C. P. *Sichelgayta.*

(306) *Justitio.*

(307) *Nam.*

(308) *Poëma.*

(309) *Novarum rerum ut vilitate assolet, et po-
ctore.*

(310) *Poëma.*

(311) C. P. *Rocca dicitur.*

(312) *Æquoris undas directo cursu.*

(313) *Favore.*

(314) C. P. *ostensione.*

(315) *Tauromen.um.*

(316) *Longinam, tertia Reseslap.*

(317) C. P. *Gregorii patricit.*

quenti nocte mediante, æquore ancoris extractis, A
cum silentio procedentes, luna illucescente Syracu-
sam, ubi Benarvet acerrime cum classe sua præsto-
labatur, venerunt, certamen ineunt; utrinque
congregitur. Benarvet instinctu diaboli, qui vitam
ejus jam misera morte terminare volebat, quo navem
comitis eminus agnovit, magno impetu grassans
illorsum irruit, acriter bellatur; sed acrius excipi-
tur. Nam a Lupino quodam primùm jaculo confos-
sus, dum a comite qui navim ejus insilierat minaci
ense persequitur, ipse proximam navem de suis ad
fugiendum saltu appetens, in mare cum pondere
ferri demergitur, sicque injuriam, quam Deo arro-
ganter intulit, divino judicio condigna ultione mul-
tatur pœnas luendo, perpressus. Reliqui vero dum
fugere nituntur, a nostris citato remige persecuti B
truncantur. Si Jordanus interim urbem oppugnasset,
perfecto facile debellata succubuisset; sed pater
minus provide interdixerat sibi ne fieret. A Maio
igitur usque in Octobrem obsessione urbi dedita,
ipsa multum recalcitrante, plurima infestatio utrin-
que facta est. Cives vero, Christianos plurimos in
captione infrâ urbem habentes, solutos ab urbe
ejiciunt, rati nostros sic facile ab urbe processuros.
At dum nihilominus persistere vident, uxor Benar-
vet cum filio et melioribus urbis, navibus duabus de
nocte per medias naves nostras rapidissimo remige
evadentes sese Notum recipiunt. Reliqui fœdere
composito deditione se et urbem reddunt, anno
Dominicæ Incarnationis millesimo octogesimo
quinto.

CAPUT III.

Pisani Africam oppugnant, et comiti retinendam offerunt.

Cum ista geruntur, Pisani qui apud Africam nego-
tando proficisciebantur, quasdam injurias passi,
exercitu congregato, urbem regis Tunitii oppu-
gnantes, usque ad majorem turrim qua rex defende-
batur capiunt. Sed quia sua virtute urbe expugnata
patriam retinere minus sufficientes, comiti Sici-
liensi, quem talibus prævalidum cognoscebant, eam,
si recipere velit, per legatos invitantes offerunt.
Porro ille quia regi Tunitii (318) amicitiam se ser-
vaturum dixerat, legalitatem suam servans in damno
illius assentire distulit. Rex vero Tunitius (319), D
cum certando resistere nequit, pretio pacem merca-
tus, quos (320) armis minus sufficiebat, pecunia
classe (321) fines Christiani nominis pervasum (322)
ulterius tentare, et quos ejusdem religionis captivos
tenebat coactus est absolvere.

CAPUT IV.

*ogerus dux et Boamundus ejus frater recon-
liantur.*

Dux autem Rogerius apud Apuliam et Calabriam
sua sapienter disponens, in omnibus strenue et pro-

vide agebat; et quamvis juvenili ætate esset, secun-
dum quod agebat, cum non jam juvenem, sed mo-
ribus senissimum judicare posses. Militiæ assiduus,
frequentiam militum amans, colloquio affabilis,
muneribus largus, labori vigiliisque indeficiens,
Ecclesiarum defensor, pauperum et mœrentium
consolator, suis clypeus, hostibus aculeus, juste
judicans omnia, excepto quod pietatis affectu ob-
viante in rigore justitiæ aliquantulum remissior
erat. His artibus in se accrescentibus omnium bono-
rum favorem brevi obtinuit. Illic Boamundus fratrem
suum ambitione ducatus a se descendentem, qui jam
urbem, quæ Oria dicitur, traditione civium adeptus
erat, per quam provinciam Tarentinam et Hydrun-
tinam spe prædæ complicitibus undequaque sibi alli-
gatis infestabat, minus adversum se proficere vi-
dens, non quod miles elegantissimus non fuerit, sed
quia sumptus ad id negotii necessarii minus suppe-
tebant, fraterna pietate commotus, accessit ad se
et reconciliato, partem paternæ hæreditatis contulit,
annuens ei ipsam Oriam urbem quam pervaserat,
adjiciens Tarentum et Hydruntum, sive Galipolim
cum omnibus appendiciis et quidquid Gaufridus de
Conversana sub ipso habebat cum famulatu ejusdem.
Reliquos vero, si qui adversarii erant, sua strenui-
tate sternebat; ubi vero minus per se sufficiebat,
Siciliensi comite, quasi pro verbere ad alios subju-
gandos utebatur, cujus virtute pluribus territis mi-
nus resistere præsumebant.

CAPUT V.

Comes Agrigentum obsidet et capit.

Comes ergo Rogerius, omnes potentiores Siciliæ
a se debellatos gaudens, et nemine, excepto Cha-
muto, superstite, ad hoc assidua deliberatione in-
tendit ut ipso circumveniando debellato omnem
sibi de cætero Siciliam subdat. Unde exercitu ad-
moto, ipso apud Castrum Joannis immorante, uxorem
ejus ac liberos apud Agrigentinam urbem obses-
sum vadit, anno Dominicæ Incarnationis mille-
simo octogesimo sexto, prima die Aprilis; quam
undique exercitu vallans, diutina oppressione la-
cessivit, studioque machinamenti ad urbem capiendam
apparatis, tandem vicesima quinta die Julii
viribus exhausta imminentibus hostibus patuit;
uxor Chamuti cum liberis comitis inventa est captio-
nis (323). Comes itaque, in urbe pro libitu suo
positus, uxorem Chamuti omni dehonestatione pro-
hibita suis custodiendam deliberat, sciens Chamu-
tum sibi facilius reconciliari, si eam absque deho-
nestatione cognoverit attractari. Urbem itaque pro
velle suo ordinans, castello firmissimo munit, vallo
gyrat, turribus et propugnaculis ad defensionem
aptat, finitima castra incursionibus lacessens ad
deditonem cogit; unde et usque ad undecim ævo
brevi subjugata sibi alligat, quorum ista sunt no-

(318) *Thumino.*(319) *Thuminus.*(320) *Mercatus, quamvis*(321) *C. P. Finibus suis arcet, promittens etiam sub**ostentatione legis suæ nulla classe, etc.*(322) *Ulterius tentare pervasum.*(323) *C. P. Innecta e captioni.*

mina : Platonio , Missor , Gastajel , Satuti , Racel , A Bifar , Muelose (324) , Garo , Calatenissa , quod nostra lingua interpretatum resolvitur , *Castra* (325) *Feminarum* , Lerata , Remise (326).

CAPUT VI.

Chamut Christianus fit; Castrum Joannis redditur.

Comes itaque, sibi omnia prospere cedere Dei miseratione cognoscens, adjicit Castrum Joannis sibi aut oppressione aut certe astu, aliqua composita confederatione, sibi applicare. Unde et quodam diluculo cum centum militibus versus Castrum Joannis properans, Chamutum foedere interposito locutum invitavit. Quem diversis verborum circumventionibus attentans, deditioe Castri et conversione ad Christi baptismatis regenerationem pulsavit. Porro ille, cognoscens experimento de aliis sumpto comitem ad quodcumque intenderet, fortuna favente nihil frustra niti, aliquantulum etiam de conversione ad fidem tacito sub pectore inspiratus, clam suis agit ut statuto termino comes, cum exercitu ante castrum veniens, ipsum cum omni suppellectili sua ad se transfugientem suscipiat. Timebat enim ne si in propatulo fieret, quod castrum reddere vel ad fidem catholicam transire niteretur, a suis perimeretur. Comes a tali promissione laetus apud Agrigentum rediit; statuto termino silenter exercitu confiato, haud procul a Castro Joannis, loco inter se praenotato insidiis occultatur. Chamut omnibus suis mulis et equis superpositis quasi aliquorsum processurus, urbe digreditur, ex industria super insidias nostrorum incidit, a nostris excipitur. Comperito Castrum Joannis a nostris oppugnatum. Porro cives tali facto viribus exhausti terrentur, pro re atque tempore consilium aptant. Foedere composito comiti reconciliantur. Castrum deditioe adjicitur. Comes Castrum adeptus laetus efficitur; nostrae genti ad tuendum fortiores turres assignantur. Chamut cum uxore et liberis Christianus efficitur, hoc solo conventioni interposito quod uxor sua, quae sibi quadam consanguinitatis linea conjungebatur, in posterum sibi non interdiceretur. Chamut, inter suos ulterius commorari vel differens, vel diffidens, ne comiti, quasi aliquam fallaciam miscens, suspectus fieret, vel minus crederetur, apud Calabriam in provincia Melitana a comite terram suis usibus sufficientem expetit. Quod comes sibi libenter annuens illuc secessit; sicque postea longo tempore vivens, ab omni fraude versus nostram gentem sese irreprehensibilem deinceps exhibuit.

CAPUT VII.

Comes episcopus per Siciliam ordinat.

Comes, videns propitiatione Dei omnem Siciliam, excepta Butera et Noto suae ditioni subeundo cessasse, ne ingratus tanti beneficii sibi a Deo collati existeret, coepit Deo devotus existere, justa judicia

(324) *Missar, Gnastilel, Satiri, Gemellos, Raselbizar, Mieluse.*

(325) *Castrum.*

(326) *Lecata, Remunisse.*

amare, justitiam exsequi, veritatem amplecti, ecclesiam frequentare cum devotione, sacris lymnis astare, decimationes omnium reddituum suorum sacris ecclesiis attribuere, viduarum et orphanorum, sed et mœrentium cum ratione consolator. Ecclesias passim per universam Siciliam reparat, ipse pluribus in locis de suo sumptus, quibus facilius fiant, attribuit. In urbe Agrigentina pontificalibus infulis cathedram sublimat, terris, decimis et diversis copiis, quae pontifici et clero competenter designata sufficient, haereditaliter chirographis suis dotat, ornamentis et sacri altaris utensilibus ad plenum consignatis. Huic Ecclesiae Gerlandum quemdam, natione Allobrogum, virum, ut aiunt, magnae charitatis et ecclesiasticis disciplinis eruditum episcopum ordinans, praefecit. Haud secus apud Mazaram facere addens, omnibus quae rite sufficerent praelato et clericis ad plenum designatis, Stephanum quemdam Rothomagensem, honestae vitae virum episcopum ordinavit. Apud Syracusam vero idem adjiciens Rogerium decanum Ecclesiae Trainensis, honestae eruditionis clericum, et boni moris et affabilitatis virum in Provincia ortum, pontificalibus infulis sublimavit; Trainensibus non minimum de ejus amissione dolentibus, quippe cujus doctrina et exemplo ad meliora semper hortabantur, et consilio et eloquentia etiam in ipsis saecularibus negotiis, quasi pro baculo sustentationis, utebantur, nam et absente episcopo vices sibi delegatas cum omni prudentia et moderatione exsequabatur. Apud S. Euphemiam vero monachum quemdam, natione Britonem, virum religiosum, post abbatem, totam Ecclesiam prudenti moderamine audiens, ut hunc Ecclesiae Catanensi impetrare (327) queat, episcopum ordinare (328) intendit. Quare et per semetipsum illuc accedens, vix tandem monachis hoc carere volentibus, ipso etiam praeter caeteris amplius reluctante, obtinuit. Sicque solemniter episcopatum concedens, quod nulli episcoporum fecisse cognoscitur, totam urbem sedi suae cum omnibus appendiciis suis sub chirographo et testibus haereditaliter possidendam assignavit. Porro ille, ecclesiam minus cultam, utpote a faucibus incredulae gentis erutam, suscipiens, juris studiis primo studiosius inhærens, brevi ecclesiam omnibus necessariis provehens, ad Mariae vices cum Marthæ (329) exsequendum transiit; monachorum turbam non modicam sibi coadunans, districtae regulae jugo, verbo et exemplo subesse, ut fidelis pastor, coegit.

CAPUT VIII.

Rex Francorum Philippus filiam comitis uxorem expetit.

Ea tempestate Philippus rex Francorum uxorem habens legitimam et praecleari generis, Bertini nomine, ex qua susceperat filium nomine Leodovi-

(327) *C. P. si.*

(328) *Ordinet.*

(329) *Marthæ.*

sinum (330), cui etiam ab omnibus curialibus re- A
 gnum post se habere designaverat, contra jus legiti-
 mæ conjunctionis exosam habere fecit, et a se
 contra canonum statuta libello repudii conatur re-
 pellere, nihil criminis objecto, excepto quod sangui-
 nitatem falso annumerare tentabat, nec poterat. Hic,
 legatos apud Siciliam ad comitem dirigens, filiam
 ejus, nomine Eminam, quam de prima uxore spe-
 ciosam puellam habebat, sibi in matrimonium co-
 pulandam expetit. Comes vero, fraudis quam versus
 legitimam uxorem habebat ignarus, cum multis
 sponsalibus se sibi daturum concessit, statutoque
 termino, navibus apparatus, eam usque ad S. Egi-
 dium cum pluribus thesaurorum exeniis, quo rex
 se obvium fieri dixerat, maritimo cursu transmittit.
 Habebatque fiduciam in comite ejusdem provinciæ B
 Raimundo, quod eam regi honeste consignaret,
 nam et ipse aliam filiam comitis jamdudum duxerat.
 Rex vero, pravorum consilio usus, ad hæc nitetur
 ut thesauris susceptis et comitem de filia, non
 ducendo, ludificaret. Porro comes Raimundus regia
 fraude comperta cœpit et ipse nihilominus aliam
 fraudem conjecturare, videlicet ut, puellam dissimulata
 fraude cum honore suscipiens, alteri probo
 viro in matrimonium consignaret; ipse vero omnem
 pecuniam usurparet. Sed prudentes viri, quos comes
 cum familia miserat, prece puellæ pecunia ex-
 portata, fraudem quæ agebatur comperientes,
 anchoris extractis, vela ventis committentes, puella
 cum furoris marito relicta, placida aura sufflante, C
 cum pretiosioribus thesauris ad comitem in Siciliam
 revertuntur. Comes vero Raimundus, fraude quam
 machinabatur ex parte frustratus, puellam comiti
 Claramontis legalibus nuptiis copulavit, sicque sola
 Dei dispensatione solemniter maritata, et pater
 opprobrio, quod rex machinabatur, et filia inordi-
 nata et contra jus quavis legali copulatione liberatur.

CAPUT IX.

Mihera Majam intrat.

Mihera vero filius Hugonis Foloch, vir magnæ
 levitatis, sed elegantissimus miles, læva pro dextera
 utens, Roberto duce defuncto in insolentiam pro-
 rumpens, vicinos circumquaque prædis et diversis
 incursionibus lacescendo appetere cœpit. Posside-
 bat enim tunc temporis castra sibi a patre hæreditaliter
 relicta Catantiarum, et Roccam; plus vero
 armis ambiens, in ipso etiam duce præsumens,
 castrum, quod Maia dicitur, traditione civium sibi
 usurpans irrumpit. Sed suis viribus auxilia addere
 volens, Boamundi fratris ducis, qui jam fœdere
 rupto adversus fratrem conspiraverat, homo efficitur.
 Majam, quam pervaserat, et omnem terram
 quam hæreditaliter a patre sibi relictam sub duce
 possidebat, ipso duce renuntiato, et sacramentis
 confœderatus Boamundus ab ipso recipitur.

(330) C. P. Ludovicum.

CAPUT X.

Boamundus Cusentum pervadit.

At Boamundus, ambitione nanciscendarum per-
 vasionem super fratrem urbium avidus, cum Consen-
 tinis secreto de traditione urbis agit, promittens se
 castellum quod dux illis invisum in eadem urbe
 firmaverat, si eorum auxilio capere possit, funditus
 dirutum iri. Qua promissione illi ad fraudem pre-
 clive illecti, Boamundo assentientes, illum infra ur-
 bem cum sua virtute suscipiunt. Sacramentis sibi
 confœderantur. Castellum vallantes oppugnatum va-
 dunt. Quod cum duci in Apuliam, ubi tunc moraba-
 tur, nuntiatum fuisset, exercitum admoveus illor-
 sum accelerat, avunculumque sibi in auxilium invi-
 tans ut sibi apud Cusentum obvius fieri non dif-
 ferat mandat. Nam, ut diximus, contra omnes sibi
 adversantes illo, quasi pro flagello, ad terrendum
 alios utebatur. Comes vero, militaribus et peditum
 copiis apparatus, invitanti se nepoti obvius fieri acce-
 lerat. Sed antequam ab utroque exercitu, ducis
 videlicet sive comitis, illuc perventum est, castrum
 quod oppugnabatur, dum pro posse repugnat, machinamentis
 apposis, viribus exhaustum hostibus
 cessit, funditusque, ut a Boamundo promissum erat,
 dirutum fit. Porro dux, sibi comitem obvium habens,
 Rossanam, quæ Consentinis in fraude assentiebat,
 oppugnans capit, incendio omnia percurrens. Bo-
 mundus itaque, ne obsidione intra urbem claudere-
 tur, devitans Hugonem Claramontis, qui Consentinos
 in sua fidelitate retineat, apud Cusentum relinquens,
 Roccam secessit. Dux vero et comes, putantes cum
 apud Majam digressum, illic præoccupare volentes
 accedunt. Sed cum non ibi esse comperiunt, versus
 Roccam properantes, loco qui Lucus Calupnii dicitur,
 tentoria figunt, ubi per internuntios, pace quidem
 ab utrisque partibus interposita, apud Sanctam
 Euphemiam conveniendi et plenius reconciliandi ter-
 minum statuunt. Sed Mihera huic termino assensit,
 non autem Boamundus. Ipse enim, reconciliari diffe-
 rens, jam Tarentum recesserat. Instante itaque die
 præfixo, Mihera conductum, quo fœdere accedere
 vel recedere liceat, expetit. Conceditur, accedit;
 Boamundo inconsulto, duci reconciliatur. Maja red-
 dita, duci, cui jure competebat, reconsignatur. Fra-
 tres itaque post biennii disensionem consilio utro-
 rumque fidelium reconciliantur. A duce, ut semper
 viro largissimo Boamundo, Cusentum et Maja con-
 ceditur, sed brevissimo intervallo, quia Boamundus
 Cusentinis juraverat castrum ibi se non facturum,
 et dux idem se Barenisibus, cambio inter se facto,
 dux Cusentum recipit; Barum fratri mutua vicissitudo
 concedit ut salvo quisque in suo jure libera
 potestate quod volet facienda utatur; sicque amicitia
 suam testibus et chirographo confirmantes,
 deinceps indivulsam tenuerunt.

CAPUT XI.

Mihera monachus fit.

Mihera ergo, comiti Rogerio et Radulfo Lora

celli (351) sibi infestantibus diu rebellis, videns offensas suas modum reconciliationis excessisse, ulterius ferre non valens Adæ filio suo omnem terram suam assignat, putans eum auxilio ex parte matris parentum facilius resistere hostibus, aut certe reconciliari; ipse vero Beneventum secedens monachice consociatus habitum induit. Nam neque dux, neque Boamundus, quia vicissim utrumque fœdere rupto ludificaverat, amici erant; ob quam rem comes et Robertus Loracelli, jam a duce terram ejus sibi datam iri expelentes, facilius obtinuerant. Comes vero, milites suos Rodulfo Loracelli ductore super Adam mittens, diutinis incursionibus aliquanto tempore repugnantem tandem penuria afficit. Qui cum videt se ulterius ferre nequire, palatium suum et omnes meliores domos nocte, ubi oppugnabatur, incendio destruens, castro relicto hostibus, recessit anno (332) Verbi incarnati millesimo octogesimo sexto. Comes vero et Rodulfus Loracelli terram ejus, ut a duce concessum erat (333), inter se dividentes, deinceps utpote sua (334) sunt.

CAPUT XII.

Buteram comes obsidet.

Igitur comes Rogerius omni Sicilia adversum se fœdere composito sedata, excepto quod Notenses, quo uxor Benarvet cum filio transfugerat, et Buterenses adhuc pro posse Incassum recalitrabant, exercitu admoto Buteram obsessum vadit, anno Dominicæ Incarnationis millesimo octogesimo octavo, inchoante Aprili.

CAPUT XIII.

Papa Urbanus comiti locutum in Siciliam venit.

Prudenterque armata manu, hostiliter undique vallans, aliquanto tempore inclusos diversis calamitatibus afflixit. Sed dum machinamentis ad castrum affligendum apparatus attentius insularet, legatus papæ Urbani, cum litteris ab ipso sigillatis adveniens, nuntiat eundem apostolicum virum Siciliam intrasse, eique ut apud Trainam sibi locutum accedat mandare eum, longo itinere fatigatum; a Terracina enim digrediens adveniebat, præ lassitudine corporis et montosis saltibus adhuc interpositi itineris progredi nolle. Comes vero, quid potissimum ageret sollicitus, nam sedem belli deserere damnosum ducebat, papæ vero, qui a tanto intervallo locorum ad se veniebat, non occurrere, modico itineris interposito indignum, ut catholicus vir æstimabat. Tandem consilio vir prudens accepto agit, ut neque sedem belli deserat, neque apostolico non occurrendo inobediens existat. Exercitu nempe fidelibus suis prudentibus viris et talibus negotiis peritis delegato, hostes infestare instruit; ipse cum paucis se invitanti apostolico obvius apud Trainam occurrit, ketique ad invicem, alter ab altero cum summa veneratione excipitur: hic ab

A illo apostolica benedictione sub vice Mariæ, ille ab isto in his quæ corpori necessaria erant obsequiis Marthæ; in crastinumque summo diluculo convenientes, agunt ad invicem de negotio quod apostolicum accessisse compulerat. Nam idem apostolicus ante paucos dies Alexium, imperatorem Constantinopolitanum, per Nicolaum abbatem Cryptæ Ferratæ, et Rogerium diaconum conveniens paterna increpatione commonerat quod Christianis Latinis, qui in sua provincia morabantur, azyzo immolari interdixerat, præcipiens in sacrificiis more Græcorum fermentato uti; quod nostra religio omnino non habet. Imperator vero, increpationem ejus humiliter suscipiens, invitat eum per eosdem legatos chartulis aureis litteris scriptis, ut veniens cum eruditis catholice viris Latinis, Constantinopolitano concilio congregato, disputatio fieret inter Græcos et Latinos, ut communi definitione in Ecclesia Dei illud scinderetur quod Græci fermentato, Latini vero azyzo immolabant, unaque Ecclesia Dei unum morem teneret, dicens se libenter catholicæ discussioni assentire, et quod authenticis sententiis præsentibus Græcis et Latinis assentiri definiretur sine azyzo, sive fermentato immolandum esset, se deinceps observare velle. Terminum etiam quo papa accedere deberet statuit, anni videlicet et dimidii. Comes vero, ut tantum schisma ab Ecclesia Dei amputetur, eundi consilium dedit. Sed impediens inimicis sanctæ Dei Ecclesiæ, qui Romæ sibi infesti persistebant, iter prohibitum est. Comes itaque papam pluribus donariis honoratum a se dimisit; ipse vero, Buteram rediens, hostibus infestus tandem ad delitionem coegit; sicque castro potitus pro libitu suo disposuit, potentioresque in Calabriam mansuros mittit, ne sibi ibidem manentes, aliquam fraudem machinando, commotionem facerent.

CAPUT XIV.

Comes Adelaidam in uxorem ducit.

Anno igitur incarnati Salvatoris 1089, comes Rogerius, uxore Elemburga (355), filia Guilielmi comitis Mortonensis (336) defuncta, aliam duxit, Adelaidam (337) nomine, neptem Bonifacii famosissimi Italarum marchionis, filiam videlicet fratris ejus juvenulam, honestæ admodum faciei, duasque sorores ejusdem puellæ duobus filiis suis, Gofredo videlicet et Jordano in matrimonium copulavit; sed Gofredo, antequam nobiles annos attingisset, quod dolor est dicere, morbo prohibente, minime eam cognovit; Jordanus autem solemnibus nuptiis duxit.

CAPUT XV.

Notenses comiti reconciliantur.

Porro Notenses videntes omnem Siciliam sub comite curvatam, seseque ulterius incassum resistere, consilio inter se habito, comiti reconciliari utile ducunt. Denique de seipsis legatos eligentes ad comi-

(351) *Lodocelli ductore superadditam mittens diutius incursione.*

(352) *Domini 1087.*

(353) *A duce ut concessum.*

(354) *Sortæ.*

(355) *C. P. Eremburga.*

(356) *Mortonensis.*

(357) *Adelaidam.*

tem dirigunt, qui apud Melitum, ubi tunc comes morabatur, accedentes, pacem faciunt anno Domini Incarnationis 1090. Februario mense. Comes itaque, censum duorum annorum illis condonans, Jordanum filium suum, cui etiam terram et uxorem dederat, ut urbem ipsis deditibus recipiat cum ipsis mittit: qui a patre edoctus. urbe suscepta castello munit proque libitu suo in patris fidelitate disponit; uxor autem Benarvet cum filio in Africam transfugit. Sedata itaque omni Sicilia, comes Rogerius, collati sibi a Deo beneficii non ingratus existens, omnimode, secundum quod mundiales curæ quibus occupabatur permittebant, Deo cœpit sese devotum exhibere, et quanto ampliori honore terreno se a Deo proVectum cognoscebat, tanto ampliori studio agebat ut in perfectæ humilitatis statu persistens gressum minus figat. Militibus itaque suis, quorum auxilio tanti honoris culmen adeptus fuerat, accessit gratias cum omni mansuetudine referens, quibusdam terris et largis possessionibus. quibusdam vero aliis diversis præmiis laboris sui sudores recompensat.

CAPUT XVI.

Comes Maltam vadit.

Sic itaque omni Sicilia pro libitu suo sapienter composita, comes, militaribus exercitiis assuetus, quietis impatiens, laboris appetens, lucris inhians, corpus ab assuetis exercitiis minime desuescere passus est; sed quæ transmarina regna prima potissimum sibi subjuganda attento animo, jugi meditatione tractat. Unde et Melitam insulam a referentibus viciniorem cæteris sibi cognoscens, classem, quæ eam attentet, accelerare imperat, militibus suis ut se ad id exercitii aptent præcipiendo denuntiat. Dum ista geruntur, Mainerius, Gerenti a comite ut sibi locutum veniat invitatus, accedere differt, cum arrogatione, præsertim adhuc legato comitis, respondens se nunquam ipsum nisi ut damnum, si possit, inferat visum velle. Quod referente legato qui missus fuerat, comes audiens, plurimum indignatus, festinus, mari transmeato, a Sicilia in Calabriam venit; Perum Moritonensem, cui vires suas plurimum commiserat, ut per Siciliam exercitum commovens post se acceleret mittit. Qui prudenter injuncta perficiens, infra octo dies ab omni Sicilia copioso exercitu congregato, in Maio (358) ad comitem adduxit; sicque comes versus Gerentiam accelerans, castrum terribili obsidione vallavit. Qua de re Mainerius territus, se stulte et fecisse et locutum cognoscens, suppliciter ad misericordiam comitis venit, equos, mulos, thesauros et omnia quæ habebat, veniam petens, in ejus dispositione ponit. Comes, super his quæ fecerat eum pœnitere videns, ut semper pii cordis, omnia condonavit, excepto quod, quasi pro disciplina potius quam ambitione, mille

aureos solidos de suo accepit, ut cum a tali præsumptione coerceat; sicque per ardua adjacentium munitium inde digrediens Cusentum venit, et quia incolæ provinciæ illius duci recalcitrabant, triduo vineta et oliveta eorum exstirpans, inde Aratam cessit, ubi cum suis consilium captans exercitum brevi tempore solvit, præcipiens ut unusquisque ad expeditionem versus Melitam domi aptatum recedat, termino quindecim dierum interposito, quo sibi apud Resacrambam, illic enim classem suam convenire fecerat, obvii fiant. Portus autem in ariditate naturæ a cæteris differt, ita ut si quis, experientie causa cannam vel aliquid concavum accipiens, cubita duo (359) a ripa in mare terræ tenus palmo tantummodo profunditatis figat, tantæ longitudinis ut desuper undas concava summitas quantum volet attingat, cum mare salsissimum sit, dulcissimas et potabiles aquas per concavitatem in altum ebullire vident (340).

Hic die terminato, ab omni Sicilia et Calabria plurimo exercitu Julio mense conflato, quodam vespere comes naves aggredi (341) accelerat. Porro Jordanus filius comitis, cum classis aptatur, semper suspicans erat comitem quidem versus Melitam non iturum, sed sibi ut ipse exercitum illorsum conducere commissurum. Comes autem in ipso ingressu navium accessit imperat ut cum designatis, quos sibi placuerit, Siciliam procuratum remaneat, urbem nullam vel castrum ingredi, donec ipse a Melita revertatur, præsumat, sed in tentoriis habitans, ubicunque per Siciliam ad succurrendum necesse sit, paratus ejus regressum sustineat. Porro ille, aliter quam ratus erat patrem præcipientem audiens, totus admiratione attonitus sit, patremque ab iis quæ dicebat dehortari nisus, cum lacrymis proclamat dignum potius, si placet patri, esse se juvenem tanto labori ascribi, patrem, jam quasi emeriti stipendii virum, a laboribus plurimum passum corpus recreando quietis oblectamenti uti; minus damnosum, si ipse, minoris pretii juvenis, in tanto discrimine pereat, quam vir tantæ auctoritatis tantive consilii. Comes vero, ad verba filii indignatus, eum, quamplurimum conviciatus in audientia omnium retulit se nunquam vel filium vel aliquem, quo ipse primus esse non audeat, missurum, et sicut primus esset in possidendis vel distribuendis, ita conveniens esse ut prior fieret in acquirendis. Sic pluribus remeantibus pietate abeuntis, deinde lacrymantibus comes, naves ingressus, buccinis ex ejus edicto concrepantibus et diversi generis musicæ artis pluribus, ut quisque doctus erat, instrumentis modulantibus, anchoris extractis, vela ventis plurimo apparatu committunt, auræque prospera suffragante, secundo die applicant apud Miletum (342). Navis vero comitis cæteras velocitate præcedens, ut primum terram attingit, comes navi digressus, cum

(358) *In prato Maii.*

(359) *C. P. cubitu uno.*

(340) *Videas.*

(341) *Ingredi.*

(342) *Melitam.*

tredecim tantum militibus equos ascendens, plurimam incolarum multitudinem, quæ ut impedirent ad ripam obviam fuerat, aggrediens, multos sternit, reliquos fugat, extremos quosque cædendo per longum insequitur. Vespere autem ab insequendo regrediens in littore maris cum omni exercitu suo illa nocte hospitium sumpsit.

Crastino vero illucescente propius urbem accedens obsidione vallavit, circumquaque per insulam suos prædatum mittens. Porro Gayjus, qui urbi et insulæ principabatur, cæterique cives bellicis exercitationibus minus assueti, præsentia hostium deterriti, pacem libere ad colloquium cum comite accedendi expetunt; qua a comite concessa, ad tentorium comitis sibi locutum, ut pacem faciat, accedunt. Diversisque circumlocutionibus usi, tandem cum calliditatem principis minus se fallere posse perpenderunt, pro libitu comitis, primo captivos Christianos, quorum plurimam multitudinem infra urbem tenebant, reddunt, et equos, et mulos et arma omnia quæ habebant, cum infinita pecunia comiti offerunt. Datam uno quoque anno persolvendo determinantes, urbem de comite se serviendam promittunt, sicque more legis suæ sacramentis datis comiti confœderati sunt. Videns [*leg. Videres, Ed. P.*] autem captivos Christianos, ab urbe progredientes, præ gaudio suæ insperatæ liberationis ab uno quoque cordis lacrymis profundi, Igno, vel e. lamis, prout quisque primo inveniebat, compositas cruces in dextris ferentes, *Kyrie eleison* proclamando, ad pedes comitis provolvi, nostros vero ad talem intuitum pietatis affectu lacrymoso rore perfundi. Comes ergo, taliter urbe sibi confœderata, captivos, ut asportet, per naves ordinans, relictum cum magno timore, præ nimio pondere captivorum submersionem veritus, accelerat, sed dextera Dei, ut credimus, ex eventu patuit; naves per undas sublevans, cubitu uno liberiores super mare terebat quam in aditu suo, cum eas minus onus gravabat. At cum mare sic reditum accelerat, eminus insulam, quæ Golfani (343) dicitur, intuens, illorsum, ut debellet, vela dirigi imperat. Quo applicans prædis aggrediens devastat, sicque secum fœdus inire cognoscens suæ ditioni assignat. Undique impune per æquora vela dirigens, Siciliam reversus, desiderantibus se fidelibus suis plurima præda onustus repræsentat. Captivos autem, quos captione erutos secum reduxerat, omnes convocans liberos facit, offerens eis, si secum in Sicilia remanere velint, villam unam suis sumptibus loco quo eligerent construere debere, et de suis sumptibus necessaria ad lucrandum subministrare, villam etiam eandem francam, id est liberam villam, eo quod omni vectigali, vel servili exactione libera in perpetuum foret, subtilare; sed et illis desiderantibus proprios agros amicosque visere, liberam facultatem quo vellent abeundi concessit, per totam terram suam

A necessaria et absque pretio Phari transitum tribuens. Porro ipsi cum gaudio et comiti de sua liberatione gratias referentes quisque in loca sua recedunt, per diversa regnorum spatia, prout nationis erant, nomen comitis magnificando dilatantes.

CAPUT XVII.

Dux et comes Cusentum capiunt.

Anno ergo millesimo nonagesimo primo, Rogerius dux, contra Consentinos diu rebelles indignatus, exercitu ab omni Apulia coadunato, fratre Boamundo secum accepto, ipsos mense Maio obsessum ire disponens, avunculum comitem a Sicilia ut sibi auxilium ferendo illuc occurrere non differat invitat. Ille, amore nepotis, ab omni Sicilia multa Sarracenorum millia excitans, sed et militum copias conducens, quo invitabatur haud segniter accelerat. Consentini, hostes versum se accelerare audientes, seipsum vallo et muris muniunt, arma et quæ defensioni necessaria erant aptant, sumptus naturæ necessarios infra urbem comportant, defendere potius quam succumbere invicem cohortantur. Dux et comes, sese invicem apud Cusentum obviantes, urbem undique vallant. Dux planitiem obsidione occupat. Comes, montana conscendens, quo major labor et hostis infestior imminebat, castris suorum urbem gyrare imperat. Consentinis itaque ex consilio et edicto principis vallo et sepibus undique clausis, ingrediendi, vel egrediendi, vel quilibet introducendi facultate sublata, plurimum deterretur. Sic jugis decertatio, certamen assiduum. Sed Consentinis major spes defensionis in fundibus et sagittis erat. Propius accedens, ut ense tenuis cum nostris decertarent, periculosum ducebant. Porro comes interdum ad deditionem mulcendo blandiri, frequentius interminando deterrere, suos instare, hortari, omnia circumire, nil intentatum relinquere, quæ facienda erant prior adire, ad certamen suos præcedere, in recedendo subsequi; omnia prudenti ordinatione providere studebat, exemplo sui, ad quæ facienda erant omnes vigilantiores reddens. Consentini itaque, constantiam comitis jampridem cognoscentes et hostes a finibus suis spe arcuati decidentes, consilio inter se habito urbis deditionem, si forte de offensione suæ rebellionis veniam a duce et comite mercantur, aptant. Primo quod comitem prudentioris consilii virum sciebant, et cujus ordinatione omnia regebantur, conventiones, se suumque consilium supplices ei committunt, sine ipso nihil acturi a quo sciebant, postquam promitteret, sine fraude vel sui detrimento, ubi vitari posset, sibi consilium dari. Ille vero eorum verba, ut semper pius et pacis amator suscipiens, ita prudenter rem ordinavit, ut et dux pro libitu suo urbe potiretur, et Consentini ducis gratia reconciliari non fraudarentur. Dux, avunculi sui strenuitate urbe potitus, antequam expeditio solvatur, arte cæmentaria castrum ad urbem, a tali præsumptione ulte-

rius prohibendam, in altiori urbis jugo firmat. A Comiti autem pro recompensatione servitii sibi exhibiti medietatem Pausemitanæ (344) urbis assignat, sicque expeditione mense Julio soluta, dux in Apuliam, comes vero in Siciliam digrediuntur. Comes autem in sua parte castrum firmat, urbemque, cum jam communis esset, ita ordinat ut plus ex medietate postmodum duci perveniret, quam primo, cum sine comparticipe totius urbis redditus possideret.

CAPUT XVIII.

Jordanus obiit.

His itaque peractis, quia per successionem temporum ea quæ gesta sunt vel acciderunt, prout fuerunt, nos scripturos repromissimus, ordo temporis damnosum dolorem Siciliæ et Calabriae nos quin huic libro inseramus prætergredi vetat, quamvis pluribus in præsentia sui hoc idem ad memoriam revocare onerosum, quasi dolorem renovando, videatur. Nam sunt nonnulli qui, præ nimio affectu quem erga ipsum de quo sermo sit habuerunt, si in eorum præsentia quod accidit recitatur, a lacrymis minime se possunt continere, ac si recens sit quod narratur. Jordanus enim filius comitis, propter strenuitatem suam omnibus amabilis, quem plures, quia jam Gaufredum, quod dolorem non minuit, morbus elephantinus pervaserat, comitis hæredem futurum suspicabantur, nam neque alium masculum habebat, apud Syracusam sui juris urbem febris typo percussus est. Quod cum patri nuntiatum fuisset illorsum prævenire mortem accellerat, sed, morbo ingravescente, ultima determinatio vitæ Jordani patre velocior fuit. Comes autem urbem ingressus, ut funus filii conspexit, intolerabili dolore corripitur, omnesque qui cum ipso advenerant, doloris participes facti, lacrymoso planctu rapiuntur, pluresque patris dolor quam Jordani mors ad lacrymas pertraherat. Urbs tota lacrymoso ululatu ventilatur, in tantum ut ipsos Sarracenos, nostro generi invisos, non quidem ex amore, sed ex morore quo nostros affici videbant, pietatis affectus pervadens ad lacrymas usque pertraheret. Comes itaque funus decenter ordinans, Trainam per totam (345) S. Nicolai solemniter humandum deducit, multa beneficia eidem Ecclesiæ, sed et aliis pro redemptione animæ ejus conferens, anno Dominicæ Incarnationis millesimo nonagesimo secundo. Porro cives urbis Peulargæ (346), quæ juris Jordani hactenus fuerat, mortem Jordani, quem plurimum pertimescebant, audientes, casso gaudio rapiuntur, atque in insolentiam prorumpentes, jugum nostræ gentis rebellando a se excutere frustra nituntur. Nam comes filio humato nil

remoratus, cum sola familia sua illos obsessum vadit; expeditionem ab omni Sicilia se illuc subsequi imperans. Sicque vi superans, illos qui tam inepti consilii auctores fuerant suspensos exstinxit, reliquos tormentis diversis afficiens, urbis stultitiam sedat (347).

CAPUT XIX.

Simon nascitur

Patre orbo, gravi morbo sic sublato filio, Unde (348) doleret, quod careret hæreditati audio. Ditat prole, quasi flore superna provisio. Imprægnatur ac gravatur; matris gaudens uterus Intumescit. Infans crescit naturæ successibus. Orat pater, sed et mater Deum, ut sit masculus. Implet vota forma tota, dum semen (349) coagulat. B Fiat natura jam secunda infra matris viscera. Nonus mensis spe suspensis. Sic partus accelerat. Infans prodit. Nullus odit. Fit cunctis lætitia. Obstetrices sunt felices a matris (350) lætitia. Nuntiatius puer natus nova præstat gaudia. Mater audit unde plaudit, fit doloris nescia. Festinatnr; nuntiatnr nec patri lætitia. Qui congaudens, atque plaudens thura precum

[cœlitus

Supplex litat, atque dicit legatum muneribus. Plura jubet, prout lubet, largiri pauperibus. Dolor mortis gravis sortis jam sublato filii Fit lucitus (351), et oblitus spe nascentis gaudium (352).

Simon fonte, pictus fronte inunctione chrismatis C Hæredatur, solidatur dux futurus Siculus. Calabrenses suos enses sibi optant adjici. Pater totum implet votum, dux concessit (353) fieri.

CAPUT XX.

Dux Rogerius infirmatur.

Porro dux Rogerius, uxorem habens præclaræ nobilitatis, neptem videlicet Francorum regis Philippi, filiam Flandrensiæ marchionis Roberti, quem Frisium appellabant, Adalam nomine, de qua duarum sobolum pater existerat, apud Melfam Apuliæ urbem febre correptus acriter torquebatur anno Verbi incarnati millesimo nonagesimo tertio. Morbo itaque ingravescente, jam pene vitalibus (354) interclusis, cum ipsi in partibus (355) peritissimi sic medici attestantur, (356) natura contra usum attonita oberrabat, ut ab ipsis medicis nec pulsu, nec urina, sed neque aliis pronosticorum indicibus infirmitas determinate (357) posset comprehendere. Qua de re cum de ipso etiam ab ipsis medicis desperari videretur, fama, quasi jam obiisset, totam Apuliam, sed et Calabriam turbavit. Ea tempestate Boamundus apud Calabriam morabatur,

(344) C. P. Panormitanæ.

(345) C. P. Trainæ per porticum.

(346) Peulargæ.

(347) Sedavit.

(348) Ne.

(349) Semet.

(350) Ad maris indicia.

(351) Lenitas.

(352) Gaudii.

(353) Dum concedit.

(354) In talibus.

(355) Cum ipsis in partibus.

(356) Sic.

(357) Infirmitatis determinatio

qui cum fratrem fama referente jam obiisse audisset, credulus castra quæ juris fratris fuerant irrumpens sacramentis sibi confœderare persuadet, ita tamen discernens ut, si frater, quod se nolle protestabatur, jam obiisset, salva fidelitate legalium hæredum suorum, videlicet fratris, sibi quasi fideli eorumdem hæredum patruo, usque ad intelligibilem ætatem, qua ipsi legitime terram regere cognoscerent, fideles persisterent. Comes autem Rogerius, eum talia facere audiens, indignatione commotus quod talia se inconsulto præsumperit, veritus etiam, quamvis hanc fidelitatem honeste discernens susciperet, pictis verbis fraudem (358) occultans in posterum, contra nepotes ambitione captus aliquid fraudis machinaretur, a suis insequi præcipiens a tota Calabria arceat.

CAPUT XXI.

Guilielmus de Grantavul Rossanam intrat.

Plures etiam audita fama mortis ducis in insolentiam prorumpentes, de iis quæ duci competebant distrahendo, sibi usurpare moliebantur. Unde et Guilielmus de Grantemaniol (359), summa cupidine correptus, in insolentiam proclivis declinans, Rossanam Calabriæ urbem pervadens intrat, dicens sibi jure competere ut, qui sororem ducis, filiam Guiscardi, Mabiliam nomine, uxorem habebat, hæreditatisque particeps fieret. Sic quæ ducis fuerant, propter imbecillitatem hæredum quisque quantæ fidei erga ipsos hæredes fieret, ostentans, sibi distrahendo usurpabat. Sed natura, quæ jam diu peregrina oberraverat, in sui juris proprietatem reversa, contra spem medicorum convalere incipit. Sicque sanitæ diatim exrescente, ad integrum pristinæ restitutus est sanitati. Quod Boamundus audiens magna mentis alacritate Melfi, ubi fratrem esse sciebat, de ejus sanitatis recuperatione congavisurus occurrit, castra quæ sibi confœderaverat reddens; quæ fecerat, non jam dolose fecisse ostendit. Porro Guilielmus de Grantemaniol turpi illectus avaritia, nec de domini sui recuperatione sanitatis congavisurus, nec, ut urbem quam pervaserat reddens, accedere curavit, sed impudenti fronte fraudem ostentans, eandem urbem pro posse muniens, contra ipsum ducem, si forte impugnare attemptaret, armavit. Comes autem Rogerius, super hac re plurimum indignatus, tamen, ut sapiens vir, quia neptis maritus erat, legato ad ipsum misso, ad reconciliationem contra dominum suum urbem reddendo hortatur. At dum blandimentis minus prævalet, in iram totus prorumpens, jure se et urbem, quam nequiter pervaserat, ablaturum, et omnia, quæ ex licentia ducis ante tenuerat, exhæredato sublaturum.

CAPUT XXII.

Dux et comes Castri villam obsident.

Sicque potius ipse ducem ad expeditionem super Guilielmum urgens quam ipse a duce ad injuriam

(358) *Pacem.*

A ulciscendam submoveretur, exercitu admoto, ab utrisque castri villam obsessum itur anno incarnati Salvatoris millesimo nonagesimo quarto. Hoc autem operimentum fraudis suæ Guilielmus sibi adaptabat, quod cum ab urbicolis primo infra urbem susceptus est, illis improvisa determinatione jurejurando firmaverat se nunquam alicui urbem redditurum, excepto Ludoviso filio ducis, et hoc quia parvulus erat, post decem annos futuros, fidelitatem, quam duci juraverat, solvere, minoris offensæ vel opprobrii ducens quam quod perjuris et fraudatoribus juraverat. Sic avara ambitio, sed et uxoris prava persuasio mentem juvenis a bono honestoque discernendo proclive cæcatum (*sic*) sibi illexerat. Dux ab omni Apulia equitum peditumque copiis, fratre Boamundo sibi in auxilium cum Hydruntinis et Tarentinis, et reliquis qui sui juris erant, assumpto, vallem Gratensem, versus Castri villam occupat. Comes vero multa millia Sarracenorum a Sicilia et Apulia conducens, equitum quoque sive peditum Christianorum copias illorum nepoti occurrere acceleranter non relaxat. Porro Guilielmus de Grantemaniol, auctoritatis viros adversum se conspirasse et obsidionem sibi imminere cognoscens, sese ad defendendum pro posse aptat. Dumque sibi auxilia undecunque ducere nititur, quamvis mos sit juvenibus talibus exercitiis causa militaris laudis, sed et quæstus libenter interesse, tam iram comitis quam ducis veriti, minime sibi, cum multa promitteret, associari præsumebant, maxime quia fortunam sibi adversam, propter quod ipsum cum aliqua inhonestate retorquebant, prænotantes metuebant.

Dux autem in valle Gratensi comitem, dum veniat, sustinet, castrum quod Sancti Mauri dicitur, usque properans, deditione civium tali pactione suscipit ut in perpetuum, dum vita comes fuerit, illud Guilielmo non reddant. Inde Rossanam usque pertransiens, quia Guilielmus filios potentiorum civium sibi obsides adduxerat, minus sibi assentientes offendit. Sed quia ipse dux jam ante annum, contra voluntatem Græcorum, qui eidem maxima ex parte principabantur, Græco archiepiscopo ejusdem sedis defuncto, successorem Latinum eligendo subrogaverat, sed necdum sacramento aut sacra unctione firmatus erat, electione Latini frustrata, dum a duce conceditur ut de sua gente archiepiscopum sibi Græci pro libitu eligerent, favorem illorum adeptus, urbem quoque illorum deditione obtinuit; sed castrum oppugnans, fidelibus Guilielmi renitentibus minime prævaluit. Porro comes, cum exercitu veniens, de duce qui jam tantum profecerat gavisus, juxta castrum Tarsæ super fluvium qui a S. Marco defluit, quo jam dux tentoria fixerat, castrametatus est. Hic Guilielmus, a comite invitatus ut securus ad colloquendum veniat, accessit. Multisque circumventionibus usus, dum et fraudem suam operiret, quæ pervaserat duci restituit. Dux autem jussum

(359) *Grantemaniol.*

expetendo, Guilielmum exsequens reconciliari sibi, ut iudicio comitis cæterorumque prudentum qui intererant virorum jus teneat; quod sibi tandiu injuriis extiterat, sacramento et fide promissa obtestatur. Qui sui reatus conscius et iudicio prægravari timens, dum renuit; licentia abeundi accepta, castrum villam impune redit. Quem dux et comes in crastinum cum omni exercitu subsequenti castrum obsidione vallant, sicque ligno et armorum copiis sepiendo cingentes, ut nulla ex parte aditus ingrediendi vel aliquid introducendi castrivillensibus esset, sed infra muros modicum victus habentes, dum per tres hebdomadas imminente hoste premuntur, exhaustisque quæ ad victum habebant, Guilielmus, quod ut faceret primo expetebatur, ut si susciperetur expetens, se jus ducis tenere repromittit. Ad quod exsequendum dum fidejussores ad placitum ducis non habet, quæ de ipso habebat, pro plegio ponit. Duci, in sua virtute, usque ad determinatum diem quo jus teneatur deliberatum, per manum comitis securus factus, quod jus exsequi prævaleat, castra sua sibi reddantur. Instante itaque termino juris tenendi, loco determinato convenientes, querimonias suas adversus Guilielmum exponit, sed ille modicum juris habens, dum minus rhetorice argumentatur, iudicio bis quæ sub duce habet privatur. At dum iudicio contradicere molitur, minus facultatis vel juris habens, terris privatus cum uxore ad imperatorem Constantinopolitanum transivit, ubi aliquantisper commoratus, tandem cum multa pecunia rediens, duci, ut pio et misericordii viro reconciliatus, terram quam amiserat, excepto castro quod S. Mauri dicitur, recipit.

CAPUT XXIII.

Comes filiam fratris imperatoris Alamannorum dedit.

Cum autem inter Urbanum apostolicum, et Henricum Teutonicorum imperatorem dicerentur dissensiones efferuisse, quibusdam controversiis inter Conradum ejusdem Henrici filium, ac patrem, quod scriatim longum est enarrare, insurgentibus, Conradus, irato animo a patre discedens, ad apostolicum et Mathildem marchisam, quæ ei ex fidelitate adhærebat, se contulit, eorum auxilio plurimum per Italiam rebellis existens. At cum juvenis et sine uxore esset, et sumptibus ad id quod cœperat necessariis minus abundaret, consilio apostolici et præfatæ marchisæ Mathildis per Conradum comitem, quem ad id legationis peragendum direxit, filiam Siculorum Calabriensiumve comitis sibi in matrimonium concedendam expetiit. Apostolicus etiam litteras suas committit, ut sibi familiari et amico, ad hoc idem dirigens, ad concedendum hortatur, dicens sibi magno honori et proficuo futurum, si filia filio regis futuro sponso jungatur, et juvenis S. Romanæ Ecclesiæ fidelitate adhærens, sed sumptibus quibus contra patrem, qui eum injuste oppugnabat, minus sufficiens, quos pater cum filio daret viribus victus ad debellandos inimicos

A sanctæ Dei Ecclesiæ prævaleret. Comes autem hac legatione percepta, et suavoris litteris apostolici viri perlectis, usus consilio fidelium suorum, et maxime Roberti Trainensis episcopi, per quem omnem convenientiam Conradi acquirit, nam Italus erat, et illarum partium gnarus, quod expetebatur, concedit, et ab utrisque partibus exsequendum sacramentis firmare fecit. Nuptiarum itaque die determinato Conradus comes a comite Rogerio pluribus munificentis honoratus, relictum unde venerat accelerat, anhelumque de relatione legationis dominum, nuptias concessas accelerans plurimum lætificat. Porro comes Rogerius, apparatus his quæ ad effectum congruebant, plurima classe episcopum Trainensem et alios barones suos filiam multis thesaurorum enxeniis ditatam Pisam usque conducere facit ubi filius regis obvius cum omni honorificentia suscipiens, authentice dispensata solemnnes nuptias celebravit anno Verbi incarnati millesimo nonagesimo quinto.

CAPUT XXIV.

Dux et comes Melfam obsessum vadunt.

Porro dux Rogerius, adhuc juvenis et nil malæ suspicionis adversus aliquem habens, sed ex sui cordis puritate aliorum mentes dijudicans, Longobardos æque ut Nortmannos, quia ex parte matris ex eorum gente erat, sibi fideles credens, et eorum genus nostræ genti invisum minus discernens, castra sua tuenda eis haud secus ac Nortmannis delegabat. Unde accidit ut, dum apud Malfam idem faciendo minus sibi prospiceret, Malfetani urbe, et castris quæ Guiscardus ad perfidiam eorum comprimentem ibidem fecerat, pro libitu suo utentes, liberam facultatem fraudis suæ exercendæ nacti, jugum gentis nostræ et ducis, quia moris nostri executor erat, a se excutere, nec tributum et servitium statutum persolvere, sed et ipsi duci ad eandem urbem accedendi, omnibus fidelibus suis exclusis aditum denegarent. Dux autem, videns tantum damnum sibi illatum, de credulitate quam erga eos habuerat sero pœnitens, a comite et fidelibus suis consilium subjugandi eos requirit. Sicque avunculo comiti, ut sibi attentissime succurrat, medietatem urbis sibi, si subjugare possent, concedens, ab omni Apulia et Calabria navali et equestri exercitu admoto, peditum etiam copiis certatim accelerat, anno Incarnationis Domini millesimo nonagesimo sexto. Urbe itaque a procinetu maris navibus cingentes, per præcipitia circumadjacentium montium equitum et peditum copias prudenter ex consilio et opere comitis ordinantes, undique obsidione vallant. Sic itaque urbem opprimendo profecto, ut credimus, obtinuerunt, nisi infortunium tale quale substituendo adnotabimus intercessisset. Boamundus namque, duris auxilio simulato et ab ipso submonitus adveniens, plus fratri ad damnum quam ad proficuum, non tamen ut credimus, ex industria factus est. Ipso anno ex edicto Urbani papæ expeditio

versus Hierusalem ab undique terrarum ferventissima erat. Boamundus autem, qui jam dudum cum Guiscardo patre Romaniam pervaserat, et semper sibi subjungere cupiens erat, videns plurimam multitudinem per Apuliam, sed sine principe illorum accelerare, princeps exercitus sibi eos alligando fieri volens, siguum ejusdem expeditionis, crucem videlicet vestibus suis apponit. Porro juvenus bellica totius exercitus, tam ducis quam comitis, novarum rerum, ut in tali ætate assolet, appetens, visa cruce Boamundi, et ab ipso submoniti ad id faciendum certatim concurrunt; sicque crucibus sumptis, fines Christiani nominis ulterius non attentare, donec paganorum fines pervadant, absque cunctatione voto obligantur. Dux autem et comes exercitum suum maxima ex parte sibi taliter defecisse videntes, tristes expeditionem solvunt. Sicque urbe, pene usque ad deditonem vexata, tali infortunio privantur. Boamundus mare transiit. Dux in Apuliam secedit. Comes Siciliam revertitur. Urbs oppressionem gaudens liberatur.

CAPUT XXV.

Rex Hungarorum filiam comitis in uxorem capit.

Alamannus autem rex Hungarorum, audiens famam Siculorum gloriosi comitis Rogerii, legatos dirigens filiam suam in matrimonium concedi expostulat. Ille vero, quamvis honesti viri, qui ad hoc venerant essent, tamen illos honeste a se dimittens, de suis etiam, ne fallatur, cum ipsis dirigens remandat ut, si executum quod cœperat velit, alicujus auctoritatis gradus vel ordinis personas, quibus facilius credatur, ad id confirmandum mittat. Quæ anhelus exsequi Arduinum Joviensem episcopum et Thomam comitem idem expostulatum mittit. Comes autem, eos honeste accipiens, secum detinuit, de suis honestos et callidos viros apud Pannoniam mittens, in eorum præsentia a posterioribus regionis illius exsequenda postulabatur juramento firmare cogi. Quod rex libenter annuens per suum ducem, nomine Alivum, et reliquos non minoris dignitatis viros, omnia, quæ mandaverat, exsequenda juramento firmavit. Sicque legatos comitis, ut pactum firmatum renuntiant (360), munificatos a se dimittit. Comes autem relatione suorum accepta (361) haud secus et ipse (362) legatos regis a se dimittens, pluribus honoribus a se compilavit (363); regi terminum, quo sibi filiam suam mittat, statuit. Anno itaque Incarnationis (364) millesimo nonagesimo septimo, apparatus quæ necessaria erant, mense Maio cum trecentis militibus usque

A Thermas conducere facit. H. uricum Leccastrensem episcopum, et quosdam de fidelibus suis abinde, maritimo cursu usque Pannoniam, cum puella procedere faciens (365), qui navibus apparatus, puellam cum multis sponsalibus intronitantes (366), velis vento commissis, prospera aura flante per aquora feruntur (367): usque dum in portum Albæ, qui juris regis Hungarorum (368) est, impune applicant. Hic Vincurius comes, Bellegratæ (369) missus cum quinque millibus armatorum obvius fuit, eamque (370) cum his qui cum ea (371) venerunt decenter excipiens (372), usque ad regem perduxit. Per totam Pannoniam (373) nuptiæ regis præconizantur. Undique cum eneniis (374) concurrunt. Et cum semper frequens et numerosa (375) manus ex more cum rege innumerabilem (376) turbam plus solito (377) nuptiarum, et novæ reginæ viscendæ appetitis (378) conflavit, die terminato, præsentibus archiepiscopis et episcopis, et diversis ordinibus dos puellæ legali more (379) in publico protestatur. Rex et regina catholice pariter desponsantur, solemnique nuptiæ in tentoriis et ex virentibus ramis tabernaculis factis celebrantur. Nam nullæ domus tantæ multitudini sufficiebant. Nuptiis itaque regalibus expletis, rex episcopum Leccastrensem, et qui cum ipso reversuri advenerant, aliquantisper secum commorari faciens, ut videt de egressione festinos, legaliter munificatos a se dimisit. Illi, ad portum venientes, maritimo cursu regredi accelerant. Jamque nostræ gentis fines appropiantes, cum terram eminus conspiciunt, navicula, in qua episcopus erat, sociis armis carentibus, a duabus piratarum navibus, quas galeas appellant, hostiliter aggreditur. Nauclerus, qui navim regebat, jaculo confossus colliditur; navis remige carens submersionem minatur. Episcopus, nullum refugium armorum habens, sed neque hostibus deditonem subire volens, Dei auxilium implorans, socios hortatur. Ipse idem faciens inter alia subjungit: Deus, inquit, si meis peccatis exigentibus minus mereor exaudiri, exaudiar saltem per gratiam quam erga progeniem Tancredi te habere multoties ostentasti. Hic enim interceptus sum pro servitio filii sui. Nondum dixerat, et ecce, aura intercurrente, navis in qua erat ab hostibus avulsa securiores reddit, videns navim absque remige directo cursu ad jacentem insulam tanta velocitate per rapidas equoris undas ferri, ut hostiles naves remige et velis insequentibus minus adversus illam velocitatem prævalerent. Sicque directo cursu divinitus, ut credimus, regebatur, ut

(360) *Confirmatum renunciant.*(361) *Suscepta.*(362) *Ipsos.*(363) *Ampliat.*(364) *Domini 1097.*(365) *Maritimo cursu cum puella usque ad Pannoniam præcedere faciens, ubi puellam, etc.*(366) *Introductione.*(367) *Feruntur.*(368) *Quem juria regnum Hungarorum.*(369) *Viricurius comes Bellegrate.*(370) *Sit, eumque.*(371) *Ipsa.*(372) *Recipiens.*(373) *Provinciam.*(374) *Eneniis.*(375) *Umbrosa.*(376) *Cum rege sit innum., etc.*(377) *Rumor.*(378) *Videndæ appetitus.*(379) *In reali more.*

cum idem portus condensis syrtibus insitus arto et periculoso aditu, nisi a peritis nautis attentetur, ad insulam pateat, impune scopulosas undas placito portu applicarent. Hostibus itaque frustratis recedentibus, ipsi prospero æquore, in quo disponebant applicantes ad comitem perveniunt, ordinem actionis suæ exponentes. Quis dubitet progeniem hanc divinitus quadam felicitate denotatam, cum in suis utilitatibus ubi... putes fuisse narrantur tot felicibus successibus, fortuna etiam in suis fidelibus, ubi sua negotia exsequabatur, defuisse passa non sit? Ad nominationem quippe gratiosæ fortunæ eorum navis hæc erepta est ab impugnatione hostium.

CAPUT XXVI.

Comes Capuam obsidet cum duce Rogerio et principe Ricardo.

Comes ergo, totius progeniei suæ sustentator, citra Romam versus Siciliam, sicuti maria ab undique cingunt, abundantia rerum et industria calientis sapientis consilii præcallebat, unde et omnes sua negotia ad ipsum conferebant, ut sua prudentia, ut ferrum cote a comite resumpto ad sua disponenda prudentius callerent, et ejus, ubi necesse foret, auxilio potirentur. Porro ipse omnes, quemadmodum gallina pullos sub alas, clypeo suæ protectionis et consilii fovens, ut pius patronus re et consilio, prout poterat, omnibus omnino defavebat. Unde accidit ut Ricardus juvenis, Jordanis principis filius, princeps et ipse Aversæ defuncto patre orbis pusillus superstes, fraude Longobardorum urbe Capuana injuste jamdudum privatus, cum jam ad intelligibilem ætatem pervenisset, damnum sibi illatum videns, et dolens, ac de auctoribus ultionem petere disponens, ad sibi consanguineum comitem prudentes viros supplex illorsum, ut sibi auxilium laturus accelerare non differat cum servitio suo vice recompensationis Neapolim, quæ sibi similiter recalcitrat, si prævalere posset, fiducialiter concedens. Dux, ut qui parti consanguinei principis favebat, non viliori legato quam laterali conjuge Adala, videlicet marchionis Flandrensis filia ne cum exercitu venire differat, ac sibimet auxilium laturus summopere invitat. Princeps, causa auxilii quod ab ipso sperabat, homo ducis factus fuerat; quod nunquam Guiscardus, cum multarum artium et virium esset, a Jordano principe, quamvis hic avunculus, ille autem nepos, sororis videlicet filius esset, vel vi vel blandimentis extorquere potuit, cum sæpissime attentatus fuerit. Comes autem pietate consanguinei principis et multis verbis ducissæ sibi a duce delegatæ, legatione deprecatoris et humilitate exponentis illectus et persuasus, exercitu navalem

A nunquam antea habuisse dignoscitur, ab omni Sicilia et Calabria forti imperio conflato (380), prima hebdomada Aprilis, secunda pace (381) Pharus transiens, illorsum accelerat, sed in prato Marco aliquantisper commoratus, exercitum (382) maris transmeatione, et arcto scopulorum montium transitu tardantem (383), dum veniat sustinet, videns juga (384) montium Calabriae gregibus (385) armentorum et pecorum (386), sed et caprarum, in usus Sarracenorum, quorum maxima pars exercitui (387) intererat, occupari, ut merito a collatione similis argumenti, gregum Laban, et Jacob (388), si legisses, vel certo (389) deferente, didicisses, recordari poteris (390). Congregato exercitu, quis armatorum millia enumeret, cum ipsa tentoria bitumine palliata vix ullo numero concludi potuerunt? Tam pomposo plus solito exercitu comes Apulos fines visum intendit, maxime quia Apuli expeditionibus aliquo annorum curriculo desueti, corpus nullis plagis et diutinis laboribus fatigando, quin recreando, sibi potius indulgere quam expeditionibus iterum assuescendo insudare nitebantur; unde et ipsum ducem, quasi principis præsentialiter auxilio destitutum minus verebantur, sed per loca adversus eum insurgendo, in insolentiam prorumpentes ejus jussa minus exsequabantur. Dux quoque simili argumento, de ejus versus Apuliam expeditionaliter adventu minus credulus, nam cupienti nihil satis festinatur, ut seipsum submovendo extrahat, versus Calabriam accelerat. Versus Apuliam proficiscenti apud Liscum juxta castrum Orioli occurrit, multumque ad invicem lætati, dux quidem versus Melfam exercitum submovendo accelera; comes autem ne greges sui deficerent, iter conficiens Beneventum venit, ibique in planitie super fluminis ripam Calorii, ad pontem S. Valentini castrametatus est. Beneventani autem ejus adventum pertimescentes, pacem exostulantes jam triduo occurrunt. Comes autem sciens urbem juri apostolici Urbani et sanctæ Romanæ Ecclesiæ competere, susceptis mille quingentis aureis et sex ambulatoriis urbi et messibus suis parcendum iudicavit, indeque pertransiens super fluvium quod Sabbatum dicitur, tentoria figens Pentecosten celebravit. Ipse quidem legatos jam pridem Capuanis honestos viros præmiserat, submonendis hortando ut ab inepto incepto desisterent. Se illis nil mali inferre velle, sed potius, si cum principe suo jus exsequi velint, eorum parti cum justitia sustentata tutamento esse. At ubi legatis regredientibus eos nil moliri, sed potius in malitia sua superbe persistere audit, inde commovens Capuanos fines pervadit, quo diluculo cum mille armatis exercitum præcedens ad urbem accedit,

(380) *Constans.*(381) *Pasche.*(382) *Exercitus.*(383) *Et arcus Consorium montium transitum tardante.*(384) *Videri super juga, etc.*(385) *Greges.*(386) *Pecorum in usua.*(387) *Exercitus.*(388) *In Jacob*(389) *Certe aliquo.*(390) *Potuissets.*

extractos plurimos militariter dejectos damnose Indificavit, multosque amplius læsisset, ni pulvis equorum, pedibus excitatus et a vento condensissime agitatus intercessisset. Sic ad castra sua reversus in crastinum cum toto exercitu, urbi se viciniorem conferens, a meridiana plaga obsidione vallando, a ripa orientali usque in occidentalem cingit. Dux autem et princeps, cum suo exercitu ab aquilonari parte obsidentes, urbem tendunt prægravari. Porro comes, cujus consilio omnes incedebant, quia sollicitior, quia prudentior in omnibus agendis vigilantia cura erat, pontem ex lignis erigens, ita trans flumen ordinavit ut suo exercitui, et ducis, libero aditu patente, fieret transitus. Sicque urbs ab utroque exercitu in tantum oppressa est, ut nulla ex parte, arida vel liquida, egrediendi tuto vel ingrediendi aditus pateret; ipse autem omni diluculo ante lucem surgens, utrumque exercitum, pontem transeundo invisens, utrum attentis essent ad excubias visum ibat, ducemque et principem adhuc somno oppressos inveniens, ludibrio habebat. Porro ipsi rubore perfundebantur, quod juvenes ipsi, et ad quos peculiariter negotium attinebat, segiores forent, comite, provectoris actatis, et corporis plagarum laborumque asperitatis viro vigilantiori existente. Nam et ab omni exercitu ejus vigilantia admirationi erat, omnesque in ejus exemplo vigilantiores reddebantur, anno Dominicæ Incarnationis 1097, ibi se imprægnavit comitissa Adalasia de comite Rogerio.

CAPUT XXVII.

Urbanus papa ad ipsos tendens pacem componere nititur.

Cum ista aguntur, papa Urbanus, colloquium ducis et comitis desiderans, a Roma progrediens, apud Capuam, ubi obsessionem tenebant, venit; consensque sex tentoria illi deliberans ad hospitandum, sumptus necessarios abundantissime ministravit. Porro ipse sciens scriptum: *Beati pedes evangelizantium pacem (Rom. x)*; et: *Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur (Matth. v.)*; et alibi scriptum est: *Pacem habete, et Deus pacis et dilectionis erit vobiscum (II Cor. xiii)*, et maxime quia sciebat, totius Christianitatis curam suæ provisioni delegatam, de pace inter ipsos reformanda primo ducem, et comitem, principemque pariter conveniens attentare cepit. Qui consilio comitis prudenti responsione usi, in præsentia apostolici, copia beati Petri dicunt se jus inire, si a Capuanis pari discrimine idem exsequatur, concedunt. Papa infra urbem idem de Capuanis rescitum vadens, dum ab utrisque partibus conceditur, spe conficiendæ pacis frustra gaudens, renuntiat. Dies disputandi statuitur. His opponentibus, et illis, prout sese res habebat, respondentibus, gravi syllogismo Capuanis, a iudicibus legaliter conclusio determinatur. Capuani, audientes se iudicio prægravari, vel oppositione vel rationabili contradictione contra iudices usi, publice se injuriosos ostentantes, exsequi vel nolle, vel non posse denun-

tiant. Quod audiens vir apostolicus, et quia hæc ab illis exsequendi internuntius fuerat, aliquantulum erubescens, gladio beati Petri animadvertens interminatur, parti nostrorum ex toto favendo se contulit, constantiam comitis in fortia exercenda per plurimum laudans, vitamque ejus omni cura Romæ et Italiæ pernecessariam asserens. Nam timor ejus plures ab insolentia plusquam honestatis compercebat. Apostolicus itaque ecclesiasticis negotiis, plusquam expeditionalibus exercitiis intentus, totalibus tumultibus mente declinatis, his tribus principibus, sed et omni exercitui apostolica benedictione concessa, Beneventum secessit.

CAPUT XXVIII.

Capua capitur, et principi Ricardo restituitur

Comes autem cum duce et principe in oppugnatione urbis attentissime persistens, machinamenta ad urbem capiendam artificiosissime aptant. Capuani primo ludibrio habere, contemnere, ad defensionem sese ad invicem cohortari; duci tamen, vel comiti se, si retinendo recipere velint, urbem reddere attentant. Sed nobilissimi principes hanc fraudem sibi nullatenus assumere volentes, nisi ut principi reddantur, acquiescere passi non sunt. At ubi Capuani machinamenta appropiare vident, quæ prius ludibrio habebant exhorrescentes, deditione urbis sese, consilio comitis, committunt. Sicque ipso mediatore usi, vix suæ fraudis impunitas impetratur. Principi pro libitu suo urbs Capuana restituitur. A principe duci et comiti gratiæ referuntur. Dux et comes apud Salernum pariter digrediuntur. Princeps urbem suo libitu vindicans, in altiori turri triumphaliter hospitatur.

CAPUT XXIX.

Urbanus papa legationem Siciliæ et Calabriæ comiti concedit.

Papa, urbem readitam et pacem inter ipsos factam audiens, et gaudet de fraude compressa et de pace confecta; sed quia ducem et comitem Salernum secessisse audivit, nolens comitem, donec sibi loquatur, versus Siciliam remeare, illorsum accelerat. Veniensque cum archiepiscopis apud Sanctum Mathæum, ut cum debito honore eum acciperet, cum processione præstolatur, et tamen, propter amabilem venerationem quam versus comitem habebat, primum ad ejus hospitium eum amabiliter visum vadit, diuque ejus colloquio usus, ad processionem, quæ præstolabatur, suscipiendus accessit, in crastinumque convenientes, alter alterius colloquio cum maxima dilectione fruuntur. Sed quia ipse apostolicus jamdudum Robertum episcopum Trainensem, comite inconsulto, legatum in Sicilia, ad exsequendum jus Sanctæ Romanæ Ecclesiæ posuerat, perpendens hoc comitem grave ferre, et nullo modo, ut stabile permaneat, assentire, cognoscens etiam ipsum comitem in omnibus negotiis ecclesiasticis exsequendis zelo divini ardoris exferrescere, cassato quod de episcopo Trainensi fecerat,

legationem beati Petri super comitem per totam Siciliam, vel habendam (391) hæreditaliter ponit, ea discretionem ut, dum ipse comes advixerit, vel aliquis hæredum suorum zeli patrum ecclesiastici exsecutor superstes fuerit, legatus alius a Romana sede, ipsis invitatis nullus superponatur; sed si qua Romanæ Ecclesiæ juris exsequenda fuerint, chartulis a Romana sede in Siciliam vel Calabriam directis, per ipsos consilio episcoporum earundem provinciarum authentice definiantur. Quod si episcopi ad concilium invitati fuerint, quot et quos ipsi comiti, vel suis futuris hæredibus visum fuerit, illuc dirigant, nisi forte de aliquo ipsorum in concilio agendum sit, in Sicilia vel Calabria in præsentia sua authentice definiri nequiverit, et ad hoc commissum perpetualiter permanendum, privilegio suæ auctoritatis firmavit, cujus sententiam subtitulamus:

URBANUS episcopus, servus servorum Dei, charissimo filio R. comiti Calabriæ et Siciliæ, salutem et apostolicam benedictionem. Quia prudentiam tuam supernæ majestatis dignatio multis triumphis et honoribus exaltavit, et probitas tua in Sarracenorum finibus Ecclesiam Dei plurimum dilatavit, sanctæque sedi apostolicæ devotiam se multis modis

A semper exhibuit, nos [te] in speciem atque charissimum filium ejusdem universalis Ecclesiæ assumpsimus. Idcirco de tuæ probitatis sinceritate plurimum confidentes, sicut verbis promisimus, ita etiam litterarum auctoritate firmamus quod omni vitæ tuæ tempore, vel filii tui Simonis, aut alterius qui legitimus tui hæres exstiterit, nullum in terra potestatis vestræ, præter voluntatem aut consilium vestrum legatum Romanæ Ecclesiæ statuemus; quinimo, quæ per legatum acturi sumus, per vestram industriam legati vice exhiberi volumus, quando ad vos ex latere nostro miserimus, ad salutem videlicet Ecclesiarum quæ sub vestra potestate existant, ad honorem beati Petri, sanctæque ejus sedis apostolicæ, cui devote hactenus obedisti, quamque in opportunitatibus suis strenue ac fideliter adjuvisti. Si vero celebrabitur concilium, tibi mandavero quatenus episcopos et abbates tuæ terræ mihi mittas, quot, et quos volueris mittas, alios ad servitium Ecclesiarum et tutelam retineas. Omnipotens Dominus actus tuos in beneplacito suo dirigat, et te a peccatis absolutum ad vitam æternam perducatur. Dat. Salerni per manum Joannis Sanctæ Romanæ Ecclesiæ diaconi in Nonas Julii, indictione VII, pontificatus domini Urbani secundi XI.

Explicit opus Gaufredi monachi.

APPENDIX EX CODICE MARCHIONIS JARRATANÆ

AD ULTIMUM CAPITULUM LIBRI IV

HISTORIÆ GAUFREDI MALATERRÆ.

Post hæc piissimus comes, occulto Dei judicio penitus virili progenie orbatus, fusa ad Deum prece in spe sobolis procreandæ uxorem suam cognovit, in eaque filios et filias generavit. Qui usque ad senectutem honestissimam agens vitam plurimum in ædificatione ecclesiarum intentus, easdem prout insoluta ipsius posteritas adhuc et regit et conservat per totam terram suam copiose dotando, et virorum psallentem religiose atque decenter ordinando, pius orphanorum et viduarum protector ac munificus pauperum Christi sublevator exstitit. Cumque iis et filiabus proficundo semper in melius honestæ sanctitatis exemplum cunctis existeret, tandem, necessaria humanæ conditionis lege naturalem in ea dissolutionem operante, illam illustrem animam tanta collustratione ut meritorum agnitione insignitam ad desiderata beatorum collegia ante conspectum divinæ majestatis expirando delegavit, corpusque ejus apud Melitum, in ecclesia quam ipse fundaverat, honorifice, ut tantum virum decebat, sepultum est.

C Post hunc Simon filiorum primogenitus regnum accepit. Qui per paucos vivens annos, graves ab Apulis mutationes sustinuit. Huic successit ille hominum maximus, a Deo dilectus et benedictus unicus leo, et pacis firmamentum, Rogerius mundi admiratio, virtutum omnium splendor, et pro regibus heros sapiens et immensus omnia, prius tamen comes, postea Dei multum incomparabili ejus sapientia operante, dignus dux Feracis Apuliæ et Capuæ principatus, ad ultimum rex Siciliæ, Tripolis, Africæ potentissimus fines imperii sui longe lateque multiplici terrarum acquisitione ampliavit: ad cujus laudes et gesta probitatis singulariter referenda quoniam Ciceronis eloquentiam insufficientem fuisse reputo; ego qui fere nullus sum, tantæ gravitatis onus mihi adhuc incognitum in presenti tentare formido.

D (392) Anno Domini 1027, decimo sexto Kalendas Augusti, Gaytus Maymonus Hispanus Sarracenus Pactas et terram Syracusanam infra dies septem vastavit, prædavit et incendit, utriusque sexus de

(391) *Et sui juris Calabriam habitam.*

(392) Appendix altera, sive brevis Chronologia ex supra citato codice Jarratano. CARUSIUS.